

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

"KOSOVON AINOA VISIO ON TULLA EU:N JA NATON JÄSENEKSI" ITSENÄISEN JA SUVEREENIN KOSOVON ARTIKULOITUMINEN PRESIDENTTIEN PUHEISSA 2009–2011

Pro Gradu

Luutnantti
Ville Tolvanen

Sotatieteiden maisterikurssi 1
Maasotalinja

Toukokuu 2011

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Sotatieteiden maisterikurssi 1	Linja Maasotalinja
Tekijä Luutnantti Ville Tolvanen	
Tutkielman nimi <i>"Kosovon ainoa visio on tulla EU:n ja NATOn jäseneksi"</i> Itsenäisen ja suvereenin Kosovon artikuloituminen presidenttien puheissa 2009-2011	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Toukokuu 2011	Tekstisivuja 70 Liitesivuja 0
TIIVISTELMÄ <p>Tässä työssä tutkin suvereenin ja itsenäisen Kosovon artikuloitumisen tapoja Kosovon kahden presidentin ja yhden presidentin virkaa hoitaneen eduskunnan puhemiehen puheissa. Aineistoni on kerätty Kosovon presidentin virallisilta sivuilta ja käsittää puheita noin kahden vuoden ajalta.</p> <p>Valitsin päämiesten puheet aineistokseni siksi, että työni pohjautuu turvallisuuspolitiikan tutkimuksen konstruktivistiseen käsitykseen, jonka mukaan valtio on sosiaalinen ja suhteellinen rakennelma. Valtion luonteeseen, identiteettiin ja voimasuhteisiin vaikuttavat muun muassa sen päättäjät, yhteiskunnallinen rakenne ja poliittinen tilanne. Myös valtion artikuloitumisen tapa on tällöin kontekstisidonnainen ja suhteellinen. Artikuloitumisen tapa taas vaikuttaa muun muassa valtion kansainvälisiin suhteisiin ja turvallisuuspoliittiseen asemaan. Näkökulmani siis olettaa, että virallisilla sivuilla englanniksi julkaistut päämiesten puheet voidaan nähdä osana valtion turvallisuuspolitiikkaa.</p> <p>Tutkimalla itsenäiseksi ja suvereeniksi itseään nimittävän Kosovon tapaa artikuloitua päämiestensä puheissa, avaan Kosovon yhteiskunnallista ja turvallisuuspoliittista tilannetta. Pohdin, miksi artikulaatiot ovat sellaisia kuin ovat ja millaisia vaikutuksia niillä on. Sijoitan artikuloitumisen tavat myös Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemien viiden eri turvallisuuden sektorin alle nähdäkseni, mitkä yhteiskunnan turvallisuuden osa-alueet korostuvat puheissa.</p> <p>Tutkimusmetodeinani käytän diskurssianalyysiä ja artikulaation käsitettä.</p> <p>Keskeinen tulokseni on, että vuodesta 2008 itsenäisenä valtiona toiminutta Kosovoa artikuloidaan puheissa painavin äänenpainoin. Puhe on voimakkaan retorista ja sen tarkoitus on rakentaa Kosovosta myönteisempi kuva kuin mikä maan todellinen tila on. Puhe on monin paikoin yhteishenkeä nostattavaa mainospuhetta. Uuden Kosovon identiteettiä rakennetaan niin tulevaisuuden uljaiden tavoitteiden kuin sankarillisen historian varaan. Tavoitteista kirkkaimpana artikuloituu halu ja pyrkimys EU:n ja NATOn jäseniksi. Monet muutkin puheissa Kosovoon liitettävät määreet ovat sellaisia, jotka luonnehtivat enemmän Kosovon tulevaisuutta kuin sen nykyhetkeä. Tästä vedin sen johtopäätöksen, että niin Kosovon fyysinen valtio ja yhteiskunta kuin sen identiteettikin ovat vasta rakentumisensa alkutaipaleella.</p>	
AVAINSANAT Kosovo, konstruktivismi, diskurssianalyysi, artikulaatio, Kosovon presidentit,	

**"KOSOVON AINOA VISIO ON TULLA EU:N JA NATON JÄSENEKSI"
ITSENÄISEN JA SUVEREENIN KOSOVON ARTIKULOITUMINEN
PRESIDENTTIEN PUHEISSA 2009–2011**

1	JOHDANTO	1
2	KOSOVON HISTORIA, NYKYTILANNE JA AIKAISEMPI TUTKIMUS KOSOVOSTA	4
2.1	Yleistä Kosovosta.....	4
2.2	Kosovon historia	7
2.3	Kosovon poliittinen päätöksenteko-organisaatio	12
2.4	Itsenäisen Kosovon presidentit.....	14
2.5	Kosovon nykytilanne ja kansainväliset toimijat Kosovossa	15
2.6	Aikaisempi tutkimus	18
3	TUTKIMUSKYSYMYKSET, NIIDEN MUOTOUTUMINEN JA KESKEISET KÄSITTEET.....	20
3.1	Konstruktivismi turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa.....	22
3.2	Kööpenhaminan koulukunta	25
3.3	Diskurssi ja diskurssianalyysi	28
3.4	Artikulaatio	30
4	AINEISTON KUVAUS	32
4.1	Aineiston heikkoudet ja vahvuudet.....	32
5	ANALYYSI.....	35
5.1	Patrioottinen diskurssi.....	36
5.2	Tavoitteellinen diskurssi	41
5.3	Selostava/Neutraali diskurssi	45
5.4	Kriittinen diskurssi	47
5.5	Asiat, joista ei puhuta.....	49
5.6	Itsenäisyyden ja suvereeniuden artikuloituminen	52
5.7	Puheissa tapahtunut kehitys	58
5.8	Itsenäisen ja suvereenin Kosovon artikuloituminen Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemien turvallisuussektoreiden näkökulmasta	59
6	TULOKSET JA YHTEENVETO.....	63
7	POHDINTAA	67
	LÄHDELUETTELO	71

"KOSOVON AINOA VISIO ON TULLA EU:N JA NATON JÄSENEKSI"
ITSENÄISEN JA SUVEREENIN KOSOVON ARTIKULOITUMINEN
PRESIDENTTIEN PUHEISSA 2009–2011

1 JOHDANTO

Entisen Jugoslavian maakunta Kosovo julistautui itsenäiseksi 17.2.2008. Pian tämän jälkeen useat valtiot tunnustivat Kosovon itsenäisyyden ja siitä lähtien myös Kosovo on nimittänyt itseään suvereeniksi ja itsenäiseksi valtioksi. Itsenäisyys ei kuitenkaan ole ollut Kosovolle aivan mutkatonta. Kosovolta puuttuu edelleen muun muassa osan EU-maista ja Venäjän itsenäisyystunnukset. Myöskään naapurimaa Serbia, johon ainakin serbialaiset katsoivat Kosovon kuuluneen tai jopa vielä kuuluvan, ei ole suostunut tunnustamaan itsenäistä Kosovoa. Täydellisen itsenäisyyden toteutumisesta voi nähdä rajoittavan myös se, että heti 18.2.2008 YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon ilmoitti vuonna 1999 annetun YK:n päätöslauselman 1244 rauhanturvaoperaation käynnistämisestä Kosovossa pysyvän voimassa ja sen toteutumisen jatkuvan muuttuvista olosuhteista huolimatta. Ulkopuolisten valvoma, asteittainen itsenäisyys sisältyi tosin myös rauhanneuvotteluja johtaneen presidentti Martti Ahtisaaren ehdotukseen Kosovon statuksesta, mutta tällä ehdotuksella ei edelleenkään ole virallista asemaa, sillä Venäjän vastustuksen takia YK ei ole hyväksynyt sitä. Vaikka Ahtisaaren ehdotukseen sisältyneitä ohjeita Kosovon yhteiskunnan rakentamisesta näytetään seurattun muuten monessa kohtaa, itsenäisyyden osittaisuudesta tai asteittaisuudesta ei Kosovossa puhuta. Sen sijaan puhutaan itsenäisestä ja suvereenista Kosovon demokraattisesta tasavallasta.

NATOn rauhanturvajoukot ovat läsnä Kosovossa tänäkin päivänä. Itse sain olla KFOR:in hi-hamerkeissä tarkkailemassa Kosovon ensimmäisen itsenäisyyspäivän juhlintaa Glogovacin torilla 18.2.2009. Tuntui käsittämättömältä, kuinka kosovolaiset, lähinnä albaanit, voivat pitää maataan itsenäisenä, vaikka juhlintaa ovat valvomassa monikansalliset KFOR- joukot ja EU-LEX- poliisit. Kosovolaiset eivät kuitenkaan tunnu näkevän tässä minkäänlaista ristiriitaa. Samaan aikaan Kosovon pääministeri Hashim Thaçi piti nimittäin Pristinassa puhetta Kosovon parlamentille:

”Eilen vierailin ensimmäisen itsenäisessä Kosovossa syntyneen lapsen luona. Hänen nimensä oli Pavarësi (itsenäisyys). Hän oli kaunis ja terve niin kuin valtiomme”.¹

Siellä torilla seistessäni tajusin, miten monella eri tavalla voi nähdä valtion itsenäisyyden ja suvereeniuuden. Se, miten itsenäinen valtio näyttäytyy minun mielikuvissani, poikkeaa ilmeisen suuresti kosovolaisesta käsityksestä. Tämä on toki varsin luonnollista. Lähes sata vuotta itsenäisyydestään nauttineen Suomen kansalaisena olen tottunut liittämään itsenäisyyteen sellaisia määreitä kuin täysi itsemääräämisoikeus, itsenäisyyden kiistattomuus, omilla ehdoillaan toimiva yhteiskunta ja kaikin puolin rauhallinen ilmapiiri. Kosovon tilanne on toinen. Veriset taistelut ovat lähihistoriaa ja yhteiskuntaa on vasta alettu rakentaa. Itsenäisyys on enemmänkin poliittinen julistus kuin maan tilaa kuvaava määre. Silti kosovolaisten usko omaan itsenäisyyteensä näytti olevan luja.

Näistä Glogovacin torilla koetuista hetkistä lähtien minua onkin kiinnostanut itsenäisen ja suvereenin valtion käsitteeseen liittyvä suhteellisuus. Mistä kosovolaiset puhuvat kun he puhuvat itsenäisyydestä? Miten heidän mielikuvissaan näyttäytyy oma valtio? Mistä valtion tai itsenäisyyden voidaan ylipäätensä nähdä rakentuvan? Tähän lienee olemassa yhtä monta vastausta kuin on vastaajaakin. Myös kansainvälisen politiikan tutkimuksen kentässä näkemykset siitä, mikä valtio on, vaihtelevat. Siinä missä realistit näkevät valtiot absoluuttisina ja ennen kaikkea fyysisten ominaisuuksiensa kautta määrittyvinä toimijoina, konstruktivistit korostavat valtion sosiaalisesti rakentunutta luonnetta, määritelmän suhteellisuutta ylipäätensä ja kontekstista riippuen vaihtelevaa asemaa.

Minun tutkielmani teoreettinen viitekehys on konstruktivistinen. Näen, että valtion luonteeseen ja olemukseen vaikuttaa paljon se, miten siitä puhutaan ja miten sen toimintaedellytykset ylipäätensä määritellään. Katson myös, että turvallisuuspolitiikka ei ole vain sotilaallisia voimasuhteita vaan politiikkaa on kaikki, mikä vaikuttaa valtion asemaan kansainvälisissä suhteissa. Niinpä tutkimuskysymykseni on, miten suvereeni ja itsenäinen Kosovo artikuloituu päämiestensä puheissa. Ajattelen, että tällä artikuloitumisen tavalla on merkitystä sen kannalta, mitä kosovolaiset itse mieltävät valtionsa olevan ja mitä maan ulkopuolella Kosovosta ajatellaan.

¹ Ote Kosovon pääministerin Hashim Thaçin puheesta Kosovon parlamentille Kosovon ensimmäisenä itsenäisyyspäivänä.

Aionkin tutkimuksessani analysoida Kosovon presidentin virallisilta sivuilta löytyviä presidenttien puheita ja kiinnittää huomioni erityisesti siihen, miten itsenäisyys ja suvereenius artikuloituvat heidän kielenkäytössään. Puheiden perusteella uskon myös pääseväni käsiksi siihen, mitä Kosovon päättäjät haluavat Kosovosta ajateltavan. Oletukseni on, että välttämättä puheilla ja maan todellisella tilanteella ei ole tekemistä toistensa kanssa. Toisaalta konstruktivistiseen ajatteluun kuuluu myös näkemys sitä, että se, miten asioista puhutaan, myös rakentaa todellisuutta, siis vaikuttaa ”todelliseen tilanteeseen”. Tämänkin takia uskon päämiesten puheiden olevan relevantti kohde tutkittaessa Kosovon turvallisuuspolitiikkaa. Poliitiikka on ennen kaikkea puhetta ja poliittisia, konkreettisesti valtioiden ja sen asukkaiden elämään vaikuttavia päätöksiä tehdään näiden poliittisten puheiden perusteella.

Uskon, että vastaamalla tutkimuskysymykseeni avaan myös Kosovon nuoren valtion identiteettiä ja sen rakennusaineiksia, Kosovon yhteiskunnan luonnetta ja tilaa ylipäättänsä sekä Kosovon sijoittumista ja toimintaedellytyksiä kansainvälisessä kentässä. Lopuksi aion pohtia myös, miltä Kosovon tulevaisuus omien johtopäätösteni valossa näyttää.

2 KOSOVON HISTORIA, NYKYTILANNE JA AIKAISEMPI TUTKIMUS KOSOVOSTA

2.1 Yleistä Kosovosta

Nykyään valtiona tunnettu Kosovo sijaitsee Balkanin niemimaalla 39 ja 42 pohjoisen leveysasteen välillä. Naapurimaita ovat etelässä Makedonia, pohjoisessa Serbia, lännessä Montenegro ja lounaassa Albania. Kosovon pinta-ala on 10 980 neliökilometriä.² Kosovo julistautui itsenäiseksi 17.2.2008 parlamentin päätöksellä. Aikaisemmin Kosovo tunnettiin Jugoslavian yhtenä autonomisena maakuntana. 1990-luvulla tapahtuneessa Jugoslavian hajoamisessa Kosovo oli viimeinen alue, joka irtautui Jugoslaviasta tai tarkemmin jäljelle jääneestä Serbiasta. Serbia pitää virallisissa lausunnoissa Kosovoa osana Serbiaa. Serbia on kuitenkin aloittanut tänä vuonna (2011) neuvottelut Kosovon hallituksen kanssa, joten jonkinlaista myönnytystä Kosovon itsenäistymisen suhteen on tapahtunut.

Kosovo-nimen alkuperä ei ole tarkkaan tiedossa. Sitä ei koskaan käytetty alueellisena terminä Keski-ajalla serbikuninkaiden hallinnon aikaan. Kosovo nimisiä kyliä ja paikkakuntia on kyllä ollut Balkanin alueella useita. Kosovo-nimi nousee esiin ensimmäisen kerran suuren taistelun yhteydessä, joka käytiin Kosovo Poljessa (suom. Kosovon kenttä, tasanko) 1389. Serbialaisen historian kertomuksen mukaan tässä taistelussa serbit torjuivat Ottomaanien valtakunnan leviämisen Eurooppaan. Kos tarkoittaa serbiaksi mustarastasta ja -ovo on adjektiivipäätte.³

Kosovon nimeen liittyy myös ainoastaan Serbian käyttämä termi Kosovo ja Methohija (serbiaksi Kosovo i Metohija, lyhennettynä Kosmet), mitä voidaan pitää esimerkkinä poliittisesti latautuneiden termien käytöstä. Maantieteellisesti Metohijalla tarkoitetaan Albaniaan rajoittuvaa Kosovon länsiosaa ja Kosovolla alueen itäosaa. Metohija on peräisin kreikkalaisesta sanasta metoh, jonka voisi suomentaa kirkkotilaksi. Näin serbit korostavat alueen keskiaikaisia ortodoksikirkon tärkeitä rakennuksia ja yhdistävät siten Kosovon menneisyyden ja nykyisyyden Serbian ortodoksikirkkoon. Puhumalla nykyisestä Kosovon valtiosta Kosovona ja Metohijanana he haluavat myös korostaa, että Kosovo on Serbian maakunta. Vuodesta 1989 lähtien, Kosovon autonomian lakkauttamisen jälkeen, Kosovo ja Metohija on ollut alueen viralli-

² <http://www.finlandkosovo.org/Public/default.aspx?nodeid=42582&culture=fi-FI&contentlan=1&displayall=1>

³ Malcolm, Noel: Kosovo: A Short History. MacMillan, London 1998 s.3

nen hallinnollinen nimi Serbiassa. Albaanit puhuvat pelkästä Kosovosta tai Kosovasta, mikä puolestaan korostaa alueellista yhtenäisyyttä.⁴

Tutkija Noel Malcom näkee mahdollisena, että tätä länsipuolisen alueen Kosovo nimeä on alettu jossain vaiheessa historiaa käyttää koko alueen kutsumanimenä. Vertauksena hän mainitsee Alankomaat, jossa Hollanti, yksi alue, on muodostunut yleiseksi nimeksi, jota käytetään tarkoittamaan myös koko valtiota.⁵

Kosovon historia on mielestäni hyvin pirstaleinen ja tulkinnallinen. Kosovon historian moninaisuudesta hyvänä käytännön esimerkkinä toimii Noel Malcomin kirja *Kosovo a short history*. Tämä teos on lähes 500 sivua ja toimii tietynlaisena perusteoksena Kosovon historiasta. Lyhyt oppimäärä Kosovon historiasta on siis saatu puristettua jättimäiseen teokseen.

Nykyisen Kosovon käsittävä alue ei ole missään vaiheessa ollut yhtenäinen, itsenäinen historiallinen valtio, vaan se on ollut osa eri valtakuntia ja joskus jaettuna eri valtojen kesken. Vuosisatojen mittaan myös väestön etninen koostumus on muuttunut, eivätkä eri etniset ryhmät - kuten albaanit ja serbit - ole missään historian vaiheessa olleet homogeenisiä, joten selkeiden erojen tekeminen näiden ryhmien välille on usein politisoitua⁶. Historiaa tarkasteltaessa on otettava huomioon, että eri etniset ryhmät ovat politisoineet sen ja tarkastelevat sitä useimmiten omista, kansallisista lähtökohdistaan mytologisoiden monia historian tapahtumia. Tämä politisointi tulee myöhemmin esille Kosovon päämiesten puheissa.

Jos historiaa kysytään albaaneilta, on se hyvin erilainen kun taas serbeiltä kysyttäessä. Aikojen saatossa historiaa on tulkittu hieman eri tavalla ja sieltä on korostettu eri asioita omien tarkoituspäätösten saavuttamiseksi. Esimerkkinä mainittakoon Vesa Salmisen *Pro gradussa* (Diplomatian historiapolitiikka: Historia-argumenttien käyttö Kosovon kysymyksessä 1998–2010) käyttämä lähdeaineisto. Keskeinen osa hänen lähdeaineistoaan ovat olleet YK:n turvallisuusneuvoston Kosovoa käsittelevien istuntojen pöytäkirjat vuosilta 1998–2010 sekä huhti- ja heinäkuussa 2009 YK:n kansainväliselle tuomioistuimelle (ICJ) toimitetut, Kosovon itsenäisyysjulistuksen lainmukaisuutta käsittelevät kirjalliset lausunnot ja kommentit. Mielestäni näistä dokumenteista nousee esille hyvin historian tulkinta valtion omista intresseistä riippuen:

⁴ Judah, Tim: *Kosovo: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press, Oxford 2008. s.31

⁵ Malcom 1998, s.3

⁶ Sivistyssanakirja antaa termille politisoida määritelmän, tehdä poliittiseksi, antaa jollekin asialle poliittinen luonne. Poliitikantutkija Kari Palosta mukaillen voidaan sanoa, että politisointi on toimintatilan avaamista, vaihtoehtojen olemassaolon osoittamista, asioiden kiistanalaistamista. Kari Palonen, Kootut retoriikat. Esimerkkejä politiikan luennasta. Sophi, Jyväskylä 1997, s.16–19.

“Kosovo ja Metohija on serbialainen provinssi, joka on aina ollut, ja on tänä päivänä, erottamaton osa Serbian tasavaltaa. Alue ei ole koskaan ollut osa mitään muuta valtiota. Se on Serbian, yhden Euroopan vanhimman valtion, kehto, serbialaisen kulttuurin ja sivilisaation syntypaikka.”⁷

“Meillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin puolustaa itseämme ja säilyttää Kosovon ja Metohijan pyhä maamme, joka on serbialaisen kansallisen olemuksen sielu.”⁸

“Serbian valtio syntyi Kosovossa ja se edustaa identiteettimme keskeistä osaa. Puhun suoraan neuvostolle: tämä on tilanne, jossa rauhaa rakastavan maan ja siellä asuvan ylpeän eurooppalaisen kansan identiteetti, perinne ja historia ryöstetään.”⁹

Näin väkevästi historiaan viitaten argumentoi Serbia, kun turvallisuusneuvostossa käytiin keskustelua Kosovon asemasta suhteessa Serbiaan. Tämä korostui erityisesti kriisi- tai muutosaikoina, esimerkiksi Kosovon sodan tai Kosovon itsenäistymisjulistuksen aikaan. Albaanitaustaiset kosovolaiset eivät ole näistä tulkinnoista tai historian kaivelusta niin innoissaan:

”Neuvosto voi olla varma siitä, että monet Kosovossa viittaavat mielellään historiaan, jotta eivät unohtaisi sitä, mitä on tapahtunut ja jotta tulevaisuus ei olisi menneisyyden kertaamista. Muutoin emme ole halukkaita viittaamaan historiaan, koska olemme kärsineet niin paljon ja jokainen, joka on seurannut tarkkaan alueemme historiaa, on tietoinen albaaniväestön valtavasta kärsimyksestä.”¹⁰

Mietittäessä itsenäisyysjulistuksen lainmukaisuutta, oli kosovolaisten edun mukaista jättää historian argumentointi vähemmälle. Serbejä kosovolaiset syyttivät nationalistisista historiatulkinnoista. Tämä on mielenkiintoista sikäli, että kuitenkin myöhemmin albaanit ovat vedonneet historiaansa ja rakentaneet omaa identiteettiään sen varaan, mikä käy ilmi myös presidenttien puheista. Näkemys historiasta on kuitenkin erilainen riippuen siitä, kertooko sitä serbi vai albaani. Siinä missä serbit korostavat nykyisen Kosovon alueen olevan heidän ikiaikaista pyhää maataan, albaanit haluavat muistuttaa, että he olivat siellä ensin. Totuus lienee jotain siltä väliltä ja muinaisten juurien määrittäminen serbeihin tai albaaneihin on hyvin vaikeaa.

⁷ YK:n turvallisuusneuvoston pöytäkirja S/PV.3868. Serbia, 15–18.

⁸ YK:n turvallisuusneuvoston pöytäkirja S/PV.3989. Serbia, 11–12.

⁹ YK:n turvallisuusneuvoston pöytäkirja S/PV.5839. Serbia, 4.

¹⁰ YK:n turvallisuusneuvoston pöytäkirja S/PV.6353

Seuraavaksi pyrin kuitenkin esittämään yleisluontoisen ja mahdollisimman vähän politisoituneen tulkinnan Kosovon historiasta. Joku voisi ajatella, että historialla¹¹ ei ole merkitystä tutkittaessa Kosovon presidenttien puheita 2000-luvulla. Minä rohkenen kuitenkin olla eri mieltä, ainakin Kosovon tapauksessa. Presidenttien puheissa tulee nousemaan esiin joitakin historia argumentteja ja ymmärtääkseen Kosovon lähihistoriaa on tiedettävä kaukaisempaakin historiaa. Kosovon itsenäistyttyä on se aloittanut oman valtion historian rakentamisen. Puhutaan Kosovon uudesta uljaasta historiasta, taistelusta vapaudesta. Tämä historian rakentaminen perustuu pitkälti vapautustaistelijoiden romantisoidulle muistolle. Tämä uusi historiankirjoitus nousee esiin myöhemmässä vaiheessa tutkielmaani, kun analysoin presidenttien puheita.

2.2 Kosovon historia

Kosovon alue on ollut asutettuna yli 8 000 vuotta. Noin 600 vuotta eKr. illyyrien heimosta tai oikeammin heimoista tuli nykyisen Kosovon, Albanian ja Dalmatian käsittävän alueen johtava valta. Varsinkin kaupan- ja merenkäynnistä tunnettua heimoa albaanit haluavat pitää esisänään, vaikka yksiselitteisiä historiallisia faktoja tästä ei ole olemassa.¹² Noin 50 eKr. valtakunnan alue ja siten myös nykypäivän Kosovo jäi Rooman vallan alle. Rooman valtakunnan jakauduttua vuonna 395 Kosovon alue kuului Itä-Roomaan ja samalla idän kirkon alueelle.

Ensimmäiset slaavilaiset heimot saapuivat Kosovon alueelle 500-luvulla.¹³ 600- ja 800-luvuilla sekä keskiajalla Kosovo oli osa Serbian kuningaskuntaa. Kosovon alueelle rakennettiin monia serbeille nykyään tärkeitä luostareita ja kirkkoja (Dečan ja Gračanica, Peć), mikä oli yksi osoitus vallan ja ortodoksikirkon lujasta yhteydestä Serbian kuningaskunnassa.¹⁴ Vuonna 1389 käytiin Kosovo Poljen taistelu, jonka merkitys varsinkin serbien historiankirjoituksessa on merkittävä. Vaikka serbit hävisivät turkkilaisia vastaan käydyn taistelun, tapahtuma politisoitiin 1800-luvulla serbien nationalistisiin tarkoituksiin osoittamaan serbien patriottisuutta. Taistelun jälkeen Serbian kuningaskunta ja siten myös Kosovo jäi ottomaanivallan alle. Ottomaani-vallan juurtuminen kesti kuitenkin useita vuosikymmeniä.

¹¹ "Historiankirjoitus on joko suorasti tai epäsuorasti politiikan historiaa tai se ei ole mitään. Ja kaikki ne historioitsijat ja historianteoreetikot, jotka haluavat kieltää tämän, yksinkertaisesti eivät tiedä mistä he puhuvat." VTT Pauli Kettunen siteraa tutkija Frank Ankersmithiä virkaanastujaisluennossaan 14.5.2003

¹² Yksittäisenä esimerkkinä voidaan mainita tiedote, jossa kerrotaan presidentti Sejdiu tapaamisesta 4.6.2009 maineikkaan tutkijan Mr. Aleksander Stipčevićin kanssa. "Presidentti ilmaisi arvostuksensa Stipčevićin tieteellisestä työstä, jota hän on tehnyt Illyrialaista historian esiin tuomisessa oikeassa valossa ja totuuden kertomisesta Kosovosta."

¹³ Malcom 1998, s.23-24 Kosovon presidenttien puheissa nostetaan myös esille, että serbit ovat saapuneet alueelle paljon myöhemmin kuin albaanit. Sejdiu 10.11.2009: *"Historiasta voimme nähdä, että albaanit elivät täällä (Kosovossa) paljon ennen serbejä. Vaikka olemmekin syntyperäisiä täällä, emme kuitenkaan halua sanoa serbeille, että Kosovo ei ole kotinne"*

Varsinkin 1800-luvun albaanien ja serbien historiankirjoituksessa koko ottomaanien valtakautta on kuvailtu takapajuiseksi ja autoritaariseksi, mutta tämä on vain yksi kuva tilanteesta. Monessa suhteessa ajanjakso oli rauhallista ja uskonnollisesti suvaitsevaista. Islam oli avain parempaan yhteiskunnalliseen asemaan ja verohelpotuksiin, minkä vuoksi monet kääntyivät, mutta pakkokäännätyksiä tapahtui vain harvoin ja kristinusko ja juutalaisuus sallittiin.¹⁵ Kosovon alue oli jaettu eri hallintokuntiin, joiden koostumus muuttui vuosisatojen mittaan ja albaaneilla oli yleensä paljon valtaa hallintoyksiköissä.

Ottomaanien valta alkoi heikentyä 1600-luvun lopusta lähtien, jolloin paikalliset suvut alkoivat täyttää valtatyhjiötä. Jossain vaiheessa ottomaanit yrittivät saada keskusvallan takaisin, mikä liittyy myös yritykseen rakentaa modernia keskusjohtoista valtiota. 1800-luvun loppu ja 1900-luvun alku oli monilta osin levoton, mutta toi samalla mukanaan uudistuksia, kuten teollistumista ja liikenneyhteyksien parantumista.

1800-luvun lopussa albaanien kansallinen identiteetti alkoi muodostua. Toisin kuin esimerkiksi serbien ja montenegrolaisten tapauksessa, se ei kehittynyt vastaiskuna ottomaanien politiikalle vaan päinvastoin reaktiolla naapurikansojen kansalliselle liikehdinnälle.¹⁶ Kansallisidentiteetin puuhamiehet nykyisessä Albaniassa ja Kosovossa ja Makedoniassa eivät olleet mikään homogeeninen ryhmänsä, mutta vuonna 1878 kolmesataa albaaniedustajaa kokoontui Prizreniin pohtimaan albaanien tilannetta. Kokouksen tuloksena perustettiin Prizrenin Liiga -niminen liike, jonka tarkoituksena oli tavoitella autonomiaa ottomaanien valtakunnan sisällä. Ottomaanien johto piti liittoa uhkana valtakunnan yhtenäisyydelle hajottaen sen 1881. Liikehdintä kuitenkin jatkui, ja poliittinen tilanne pysyi epävakaana.¹⁷

Ottomaanien valta natisi myös sisäisistä ongelmista valtakunnan ytimessä eli nykyisessä Turkissa. Vuonna 1912 Serbia, Bulgaria ja Kreikka julistivatkin sodan ottomaaneille ja serbit valtasivat Kosovoon alueen, jonka perusteella Kosovo liitettiin Serbiaan.

¹⁴ Judah 2008, s. 19

¹⁵ Uskonnollinen suvaitsevaisuus nousee esille myös 2000-luvun presidenttien puheissa. Albaaneista suurin osa on Islamilaisilla, mutta hyvin maallistuneita. Tarkkoja laskelmia ei ole, mutta arvion mukaan Kosovossa väestöstä on 90% muslimeja, 6% ortodokseja, 3% katolilaisia ja 1% muita uskontokuntia. <http://rks-gov.net/en-US/Qtytetaret/KulturaDheKohaLire/Pages/Religjioni.aspx>

¹⁶ Judah 2008, s.10

¹⁷ Judah 2008, s.36

Ensimmäisessä maailmansodassa Kosovo oli jaettu Itävallan ja Bulgarian miehittämiin alueisiin, mutta keskusvaltojen hävittyä sodan Serbian joukot marssivat Kosovoon ja alue liitettiin vuonna 1918 perustettuun serbien, kroaattien ja sloveenien kuningaskuntaan, joka muutti nimensä vuonna 1929 Jugoslaviaksi eli eteläslaavien maaksi.¹⁸ Albaanialaisia ei pidetty kansallisenä vähemmistönä, joten heillä ei ollut oikeutta kouluopetukseen omalla äidinkielellään. Maailmansotien välistä aikaa kuvasti sekä Serbian väestöpolitiikka, jolla yritettiin saada lisää serbejä muuttamaan Kosovoon, että albaanien separatistinen liikehdintä.

Toisessa maailmansodassa Kosovon miehittivät Bulgaria, Saksa ja Italia.¹⁹ Sodan päätteeksi Kosovo pysyi Jugoslavian osana, vaikka monien Kosovon albaanien (erityisesti partisaaneina taistelleiden²⁰) tavoitteena oli liittyä Albaniaan.²¹ Sosialistisessa Jugoslaviassa Kosovo ei saanut osavaltion asemaa. Valtakunnan politiikka alkoi muuttua liberaalimmaksi 1960-luvun luvulla ja vuonna 1974 Kosovo sai laajemman autonomian sekä oman perustuslain.²² Kosovo kehittyi varsinkin muualta Jugoslaviasta virranneiden investointien ja kehitysrahastojen varojen ansiosta, mutta silti sen bruttokansantuote oli liittovaltion alhaisin ja ero kehittyneempiin osiin, erityisesti Sloveniaan ja Kroatiaan, oli varsin suuri. Ajanjaksoa 1968–1981 on kuvattu Kosovon albaanien kansallisen kukoistuksen ajaksi, koska Kosovo sai paljon erioikeuksia (oma oikeuslaitos, puolittain autonomisesti toimiva kansallispankki ym.). Omien kulttuuri-instituutioiden (yliopisto, Pristinan Radio ja TV) myötä albaaninkielinen kulttuuri sai enemmän resursseja kehittyä ja uusi albaaninkielinen, koulutettu eliitti alkoi muodostua.²³

Usein on sanottu, että Jugoslavian kriisi alkoi Kosovosta ja sinne se myös päättyi.²⁴ Rauhallinen aika päättyi Kosovossa vuonna 1981 alkaneisiin opiskelijamellakoihin, joiden ensisijaisena tavoitteena oli osavaltion statuksen saavuttaminen. Mielenosoitukset eivät lähteneet liikkeelle itsestään vaan olivat vaan pidemmän aikavälin kehityksen eskaloitumispiste. Asioiden kehitykseen vaikutti myös taloudellisen tilanteen heikentyminen, mikä heikensi liittovaltiota kohtaan tunnettua legitimitettiä kaikissa Jugoslavian osavaltiossa.

Kosovon sodan syttymiseen ei varmasti ole yhtä selittävää tekijää vaan se on monien asioiden summa. Yhtenä tekijän voidaan nähdä toisen maailmansodan traumat. Titon aikana toisen

¹⁸ Visuri, Pekka: Kosovon sota. Gaudeamus, Helsinki 2000, s. 14

¹⁹ Malcom 1998, s.289-291

²⁰ Partisaanien vahvaa tukialuetta oli Drenican laakso. Alue, joka oli 50 vuotta myöhemmin myös UCK:n tukialuetta.

²¹ Judah 2008, s. 48-49

²² Malcom 1998, s.327

²³ Judah 2008, s. 55-57

²⁴ Malcom 1998, s. xxvii

maailmansodan tapahtumista ei sopinut puhua muuten kuin virallisen käsityksen mukaan, jolloin korostettiin sankarillista taistelua saksalaismiehittäjiä vastaan.²⁵ Historia ei kuitenkaan ollut niin yksinkertainen ja traumat jäivät ”kansakunnan muistissa” selvittämättä. Sotaan liittyvät traumat jäivät elämään ja niillä ruokittiin eri kansallisuuksien välistä vihamielisyyttä 1980-luvulla Titon kuoleman jälkeen.

Kansallisuuksien väliset erimielisyydet Kosovossa alkoivat kiristyä 1980-luvun alussa. Serbit pelkäsivät jäävänsä alistettuun asemaan, koska albaanien väestönkasvu oli niin suurta. Tosin serbit pitivät halussaan enemmistöä valtionhallinnon eri tehtävissä. Jotain alueen väestökehityksestä kertoo se, että vuonna 1961 albaanien osuus Kosovon alueen väestöstä oli 67 prosenttia, mutta 1980-luvun lopulla albaanit muodostivat selvän enemmistön ja heidän osuutensa väestöstä oli 80–90 prosenttia.²⁶ Serbien asemaa Kosovossa parannettiin 1980-luvulla supistamalla albaanien valtaa. Tämä huipentui Kosovon autonomisen aseman lakkauttamiseen 1989. Albaaniväestö jatkoi kuitenkin kamppailua oikeuksiensa palauttamiseksi. Albaanien puolisolalaisessa äänestyksessä 1991 nousi varjohallituksen johtoon Ibrahim Rugova, joka myöhemmin valittiin Kosovon ensimmäiseksi presidentiksi. Rugovan perustama LDK-puolue ajoi Kosovon rauhanomaista itsenäistymisprosessia.

Jugoslavian hajoamissotien riehussa Kroatiaassa ja Bosnia-Hertsegovinassa tilanne Kosovossa pysyi suhteellisen rauhallisena. Albaaniväestön sorto poikkeuslaeilla ja poliisitoimilla jatkui, mutta suoranaisilta yhteydenotoilta vältyttiin. Tyytymättömyys albaaniväestön keskuudessa kuitenkin kasvoi. Vastauksena Rugovan rauhanomaiselle linjalle perustettiin Kosovon vapautusarmeija (Ushtria Çlirimtare e Kosovës, UÇK), joka ryhtyi väkivaltaiseen taisteluun saavuttaakseen Kosovon itsenäisyyden. Vielä 1996–1997 UCK oli hajanainen rikollisjoukko, mutta tyytymättömyyden myötä ihmisiä liittyi enemmän sen riveihin ja se alkoi organisoitua paremmin. Vuonna 1998 yhteenotot UCK:n ja raskaasti aseistetun serbipoliisin välillä kiihtyivät. Pahimmat välikohtaukset käytiin Drenican laaksossa alkuvuodesta 1998. Vapautustaistelija Adem Jashari joutui serbipoliisien kostohyökkäyksen kohteeksi helmikuussa 1998. Taisteluisa kuoli Jasharin perhe ja hänen tukijoitaan, yhteensä 70–80 henkeä. Myös monia serbipoliiseja kuoli. Nykyään vapautustaistelija, marttyyri Adem Jashari on Kosovon itsenäisyyden symboleja.

²⁵ Visuri 2000, s.18

²⁶ Laitila, Teuvo: Veljeys ja epäsopu. Monikansallinen Jugoslavia teoriana ja käytäntönä, TAPRI, Tampere 1997s. 248–253 Kosovon tilastokeskuksen mukaan väestön etniset osuudet jakautuivat niin, että vuonna 1948 albaaneja oli 68 %, serbejä 24,1 % ja vuonna 1991 albaaneja oli 81,6 % ja serbejä 9,9 %.

Tämä isku sai aikaan sen, että UCK julisti aloittaneensa sodan Kosovon vapauttamiseksi. Albaaneja liittyi yhä enemmän UCK:n riveihin ja se ryhtyi organisoimaan sissisotaa. Kesällä 1998 UCK teki useita hyökkäyksiä serbipoliisin ja siviilihallinnon kimppuun ja otti haltuunsa useita kyliä. Alkuun näytti siltä, etteivät serbit uskalla iskeä takaisin, mutta heinäkuussa alkoi kapinan kukistaminen tosissaan. Alueelle tuotiin lisää poliiseja ja armeija alkoi tukea poliisien iskuja. Loppukesään mennessä UCK:n joukot oli lyöty ja hajanaiset sissijoukot pakenivat vuorille. Lokakuussa YK:n päätöslauselmalla allekirjoitettiin aselepo ja taistelut keskeytettiin.

Merkille pantavaa on, että Kosovon albaaneja ei otettu mukaan neuvotteluihin vaan heille vain ilmoitettiin aseleposopimuksen määräykset. OSCE aloitti tarkkailuoperaation Kosovon alueella, mutta sen toimeenpano viivästyi niin, että tarkkailijat aloittivat toimintansa vasta joulukuussa. Ilmeisesti aselepo toimi joukkojen kokoamistaukona UCK:lle ja se aloitti taas iskut serbipoliiseja vastaan joulun alla. Jouluna UCK ilmoitti lopettaneensa aselevon. Oscan tarkkailijat ilmoittivat tammikuussa useista UCK:n iskuista, joissa oli menehtynyt serbipoliiseja. Tammikuussa tapahtunut kiistanalainen ”joukkosurma” Racakin kylässä nosti Kosovon tilanteen kansainvälisen lehdistön ja – politiikan puheenaiheeksi. Serbipoliisin tekemä sissien pidätys- ja rankaisuretki johti yli 40 albaanisiviilin kuolemaan²⁷

Vielä tänäkin päivänä on epäselvää mitä Racakissa tapahtui: oliko uhrimäärä liioiteltu, oliko uhrien joukossa UCK:n sissejä vai oliko tapahtuma, jopa UCK:n propagandaa. Merkityksellistä on kuitenkin, että tämä tapahtuma nosti Kosovon tilanteen maailmanpolitiikan keskiöön. Tämän seurauksena oli pitkä poliittinen prosessi, joka johti lopulta siihen, että Nato aloitti ilmahyökkäykset illalla 24.3.1999 Serbiaa vastaan. Nämä pommitukset loppuivat vasta, kun serbijoukot aloittivat vetäytymisen 10.6.1999. YK:n turvallisuusneuvostossa hyväksyttiin 10.6 päätöslauselma numero 1244.²⁸ Naton maajoukot aloittivat siirtymisen Kosovoon 12.6 ja ovat siellä edelleen turvaamassa rauhaan YK:n päätöslauselmalla numero 1244.

YK:n turvallisuusneuvoston vuoden 1999 päätöslauselma 1244:n mukaisesti Kosovoon perustettiin YK:n johdolla väliaikainen hallinto UNMIK (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo), mikä jätti Kosovon kansainvälisen aseman avoimeksi. Mittava jälleenrakennus aloitettiin kansainvälisten avunantajien, etenkin Kansainvälisen valuuttarahaston (in-

²⁷ Visuri 2000 s.88

²⁸ Päätöslauselma 1244 löytyy osoitteesta www.unmikonline.org

ternational Monetary Fund, jatkossa IMF), Euroopan Unionin (EU)²⁹ ja Yhdistyneiden Kansakuntien avulla.

Neuvottelut Kosovon asemasta käynnistettiin YK:n erityislähettiläs Martti Ahtisaaren johdolla vuoden 2005 lopulla ja ne jatkuivat yli 14 kuukauden ajan, kun yhteisymmärrystä Serbien kanssa ei syntynyt. Lokakuussa 2006 Serbiassa muun muassa hyväksyttiin kansanäänestyksessä uusi perustuslaki, jonka mukaan Kosovo on osa Serbiaa riippumatta alueen tulevaisuutta koskevista neuvotteluista. Marraskuussa Kosovon johto taas uhkasi julistaa itsenäisyyden yksipuolisesti. Vaikeiden neuvottelujen päätteeksi Martti Ahtisaari julkaisi esityksensä Kosovon asemasta keväällä 2007. Esityksen mukaan Kosovo itsenäistyy asteittain ja valvotusti. Myös vähemmistöjen ja etenkin ortodoksien kirkon aseman turvaaminen sisältyi ehdotukseen. YK:n turvallisuusneuvosto ei kuitenkaan kyennyt hyväksymään ehdotusta, sillä Venäjä vastusti esitystä. Ehdotusta ei ole hyväksytty edelleenkään. Helmikuussa 2008 Kosovo kuitenkin päätti yksipuolisesti julistautua itsenäiseksi ja pari kuukautta myöhemmin parlamentti hyväksyi perustuslain, joka tuli voimaan kesäkuussa. Itsenäisyyden tunnustivat Yhdysvallat ja useimmat Euroopan unionin jäsenmaat, Serbia ja Venäjä sen sijaan eivät. Itsenäistymisjulistus aiheutti lyhytaikaisia levottomuuksia sekä Kosovossa että Serbiassa.³⁰

Kiista Kosovon asemasta ei myöskään ratkennut itsenäisyysjulistukseen. Lokakuussa 2008 YK:n yleiskokous hyväksyi Serbian ehdotuksen ICJ:n (International Court of Justice) neuvoa-antavan lausunnon pyytämisestä. ”Kosovon itsenäisyysjulistuksen kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisuutta” tarkasteleva käsittely alkoi joulukuussa 2009.³¹ Kosovo mukaan luettuna 37 maata lähetti käsittelyyn kirjallisen lausuntonsa. 22.7.2010 ICJ totesi, että Kosovon itsenäisyysjulistus ei ollut kansainvälisen oikeuden periaatteiden vastainen.³²

2.3 Kosovon poliittinen päätöksenteko-organisaatio

Kosovossa on yksikamarinen, 120-paikkainen parlamentti (albaaniaksi: Kuvendi i Kosovës, serbiaksi Скупштина Косова), jonka 100 edustajaa valitaan suoralla kansanvaalilla ja loput

²⁹ Kosovo on mukana EU:n Länsi-Balkanin strategiassa, niin kutsutussa Stabilisation and Association -prosessissa, jonka myötä alueen maita valmistellaan tulevaisuuden EU jäsenyyttä varten. EU:n komissio on Kosovon suurin avunantaja erilaisten ohjelmien kautta; vuosina 2009-2011 se aikoo tukea Kosovoa noin 1,2 miljardilla eurolla. <http://www.finlandkosovo.org/Public/default.aspx?nodeid=42588&culture=fi-FI&contentlan=1&displayall=1>

³⁰ Katso esim. Ulkoministeriön kehitysviestinnän internet-sivut <http://global.finland.fi>

³¹ <http://www.icj-cij.org>

³² International Court of Justice, 22.7.2010

20 parlamenttipaikkaa on varattu eri vähemmistöryhmien edustajille³³. Kymmenen näistä paikoista on serbeille ja loput kymmenen muiden vähemmistöjen eli turkkilaisten, goranien, bosniakkien ja romanien, ashkaalien ja egyptiläisten edustajille.³⁴ Nämä 120 edustajat valitsevat Kosovon presidentin.

Kosovon perustuslain mukaan presidentin virkakausi kestää viisi vuotta ja sama henkilö voi olla tehtävässä korkeintaan kaksi kautta kerrallaan. Parlamentti valitsee presidentin suljetussa lippuäänestyksessä. Presidentiksi pyrkivän henkilön täytyy olla vähintään 35-vuotias Kosovon kansalainen.

Kosovon presidentin valtaoikeudet käsittävät esimerkiksi ulkopolitiikan johdon ja virkanimitykset. Presidentti on myös Kosovon turvallisuusjoukkojen (Kosovo Security Force, KSF) ylipäällikkö. Presidentti saa palauttaa hyväksytyt lait parlamentin käsittelyyn.

Suurimmat puolueet Kosovossa ovat olleet pääministeri Hashim Thačin PDK (Democratic Party of Kosovo) ja LDK (Democratic League of Kosovo), jota johtaa Pristinan pormestari Isa Mustafa. Kosovon presidenteistä Ibrahim Rugova ja Fatmir Sejdiu ovat olleet LDK:sta. Viimeisin presidentti Behgjet Pacolli oli AKR (New Kosovo Alliance) puolueen johtaja.

Vuoden 2010 vaaleissa äänet jakautuivat seuraavasti: PDK 34 paikka, LDK 27, Vetevendosje 14, Alliance for the Future of Kosovo, AAK, 12, New Kosovo Alliance, AKR, 8 ja vähemmistöpuolueille 25 paikkaa, suurimpana SLS (Serbian Independent Liberal Party), joka sai 8 paikkaa. Hallituspuolueita ovat pääministeri Hasmin Thačin johtama vasemmistopuolue PDK ja eronneen presidentin Pacollin keskustaoikeistopuolue AKR. Hallituspuolueiden edustajat muodostavat 65 paikkaa 120-paikkaisesta parlamentista. Muutamia ministeripaikkoja on varattu hallituspuolueiden edustajien lisäksi vähemmistöille. Hallitusohjelman perustana on euro-atlanttinen suuntaus. Kosovo toivoo pääsevänsä tulevaisuudessa niin EU:n kuin NATO:n jäseneksi. Tämä Euro-Atlanttinen suuntaus tulee nousemaan korostetusti esille kolmannessa luvussa, kun analysoin presidenttien puheita.

”Puolueet määrittelevät itsensä vasemmisto-oikeisto-akselille, mutta niiden toiminta perustuu selkeitä ideologioita enemmän klaaniperinnölle ja lähihistorian tapahtumille. Esimerkiksi vuonna 1999 perustetun PDK:n juuret ovat Kosovon

³³ Vähemmistöjen kiintiömäärä maan parlamentissa perustuu Ahtisaaren ehdotukseen maan statuksen määrittämisestä.

vapautusarmeijassa (UCK). Vastaavasti LDK, joka perustettiin vuonna 1989, näytteli tärkeää roolia passiivisen vastarinnan aikana 1990-luvulla. Suurinta osaa Kosovon puolueista voidaan kuitenkin kuvata enemmän keskusta-oikeistolaiseksi kuin vasemmistolaiseksi.”³⁵

Tämä kommentti on lainattu Suomen suurlähetystön sivuilta ja kuvaa mielestäni hyvin tilannetta Kosovon poliittisessa kentässä. Valtapuolueiksi ovat nousseet samat tahot, jotka ajoivat Kosovon itsenäisyyttä. He tosin pyrkivät tavoitteisiinsa hieman eri metodein. Kosovossa ei ole siis vielä kehittynyt perinteistä eurooppalaista oikeisto–vasemmisto-puolueajattelua.

Kosovon edelleen epätasapainoista tilannetta kuvaa hyvin se, että Kosovon sisäpoliittinen tilanne on ollut viime aikoina hyvin myrskyisä. Viimeisin presidentti Behgjet Pacolli erosi virastaan 30.3.2011, koska hänen valintansa ei ollut perustuslakivaliokunnan mukaan laillinen. Eduskunnan 120 jäsenestä vain 62 äänesti Pacollin puolesta, oppositio kieltäytyi kokonaan äänestämästä ja boikotoi äänestystä. Pacolli olisi tarvinnut kahdella ensimmäisellä äänestyskierroksella kahden kolmasosan enemmistön taakseen.³⁶

Edellinen presidentti Fatmir Sejdiu joutui eroamaan 27.9.2010, koska perustuslakivaliokunta katsoi presidentin rikkoneen perustuslakia toimiessaan samaan aikaan LDK puolueen johtajana ja Kosovon presidenttinä. Ulkopoliittisen instituutin Balkanin alueen tutkija Tanja Tamminen³⁷ arvio, että tämä voidaan nähdä askeleena kohti oikeusvaltioinstituutioiden vahvistumista, mutta taustalta löytyy tiukka poliittinen valtapeli. Ajoitus Pristinan ja Belgradin neuvotte-luja alla viittaa myös ulkopuoliseen taktikointiin.³⁸

2.4 Itsenäisen Kosovon presidentit

Varsinaisia presidenttejä Kosovossa on ollut kolme: Ibrahim Rugova, joka valittiin Kosovon presidentiksi kahdesti 4.3.2002 ja 10.12.2004³⁹ ja kuoli kesken vaalikauden vuonna 2006, minkä jälkeen presidenteiksi on valittu Fatmir Sejdiu ja Behgjet Pacolli. Tämän lisäksi Kosovon eduskunnan puhemies Jakup Krasniqi toimi tehtävänsä puolesta presidentin sijaisena

³⁴ <http://rks-gov.net/en-US/Republika/Pages/Kuvendi.aspx>

³⁵ <http://www.finlandkosovo.org/Public/default.aspx?nodeid=42582&culture=fi-FI&contentlan=1&displayall=1>

³⁶ ks. esim. <http://www.balkaninsight.com/en/article/pacolli-to-run-for-president-again#>

³⁷ Tanja Tammiseen olen ollut sähköpostiyhteydessä mm. etsiessäni lähteitä tutkielmaani.

³⁸ http://www.upi-fii.fi/en/publication/141/kosovo_laki_ja_jarjestys/

³⁹ <http://www.president-ksgov.net/?page=2,24>

27.9.2010– 22.02.2011. Aineistossani on puheita Sejdiulta, Pacollilta ja Krasniqilta, joten esitelen heidät seuraavaksi lyhyesti.

Fatmir Sejdiusta tuli maan toinen presidentti 10.2.2006. Hän sai 2/3 osaa kansanedustajien äänistä ensimmäisellä kierroksella. Sejdiu syntyi Podujevossa 23.10.1951. Hän valmistui Pristinan yliopistosta 1974 pääaineena oikeustiede. Sejdiu väittelee tohtoriksi Pristinan yliopistossa ja on toiminut vierailevana tutkija Pariisin ja Arizonan yliopistoissa. Yhdessä Rugovan kanssa Sejdiu oli LDK:n perustajajäseniä vuonna 1989. Sodan jälkeisissä vaaleissa hänet valittiin kahdesti eduskuntaan vuosina 2001 ja 2004.⁴⁰

Kosovon viimeisin ja lyhytaikaisin presidentti oli Behgjet Pacolli 22.2.2011 – 4.4.2011. Hän syntyi Pristinassa 30.8.1951, mutta lähti 1970-luvun alussa opiskelemaan saksan liiketaloutta. Pacolli kävi suorittamassa asevelvollisuuden Jugoslaviassa 1974-1976, jonka jälkeen muutti Sveitsiin jatkamaan opintoja. Uransa Pacolli loi Sveitsissä ja hänellä on myös Sveitsin kansalaisuus. Pacolli on menestynyt erityisesti rakennusosalalla.⁴¹ Poliittisen uran Kosovossa Pacolli aloitti 2006 perustamalla puolueen AKR (New Kosovo Alliance), joka otti osaa vuoden 2007 eduskuntavaaleihin ja saavutti niissä 13 edustajan paikkaa.⁴²

Jakup Krasniqi toimii parlamentin puhemiehenä ja toiminut virkansa puolesta presidentin sijaisena Sejdiun eron jälkeen 27.9.2010–22.2.2011. Hän on syntynyt 1.1.1951 Fatosissa Drenican laaksossa. Poliittiselta taustaltaan hän on PDK-puolueen jäsen. Kosovon sodan aikana toimi UCK:n tiedottajana. Krasniqi on opiskellut historiaa Pristinan yliopistossa ja työskennellyt opettajana. Hän on ollut poliittisesti aktiivinen jo 1970-luvulla ja on ollut poliittisena vankina 1981–1991. Hän on kirjoittanut useamman Kosovon sotaa käsittelevän kirjan.⁴³

2.5 Kosovon nykytilanne ja kansainväliset toimijat Kosovossa

Kosovo julistautui itsenäiseksi 17.2.2008 parlamentin päätöksellä. Itsenäisyysjulistus herätti heti mielipiteitä puolesta ja vastaan. Itsenäisyyden tunnustivat suurvalloista heti mm. Yhdys-

⁴⁰ <http://www.president-ksgov.net/?page=2,79>

⁴¹ <http://www.behgjetpacolli.com/>

⁴² <http://www.osce.org/kosovo/38259>

⁴³ <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,182>

vallat, Ranska ja Iso-Britannia.⁴⁴ 21.3.2011 Kosovon itsenäisyyden on tunnustanut yhteensä 75 maata. Itsenäisyyden tunnustuksista suurin osa tuli vuonna 2008, mutta vuoden 2011 aikakin jo kolme valtiota on tunnustanut Kosovon itsenäisyyden.⁴⁵

Vaikka YK ei vieläkään ole virallisesti hyväksynyt Ahtisaaren ehdotusta, itsenäistä ja suvereenia Kosovoa on rakennettu ehdotuksen mukaisesti (mikä käy myöhemmin ilmi myös analysoimistani puheista). Ehdotuksessa mainitaan muun muassa, että Kosovon tulee olla multietninen yhteisö, joka hallitsee itseään demokraattisesti ja lakia kunnioittaen laillisten sekä päätäntävaltaisten oikeusinstituutioiden avulla. Tällä hetkellä Kosovossa onkin omat, EU-standardien mukaiset oikeus-, tulli- ja poliisilaitokset, joita EULEX valvoo. European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX) on suurin Euroopan Unionin käynnistämä siviilikriisinhallintaoperaatio.⁴⁶

Ehdotukseen sisältyy myös, että julkisen viranomaishallinnon pitää perustua ihmisten tasa-arvon kunnioitukseen ja kansainvälisesti tunnustettujen ihmisoikeuksien korkeimman tason noudattamiseen. Sen pitää myös edistää ja suojella kaikkien yhteisöjen ja niiden jäsenten oikeuksia. Kuten aineiston analyysistä myöhemmin käy ilmi, multietnisyys ja kansalaisten tasa-arvoinen kohtelu nousevat voimakkaasti esiin määriteltäessä Kosovoa.⁴⁷

Ahtisaaren ehdotuksen mukaan Kosovolla on oltava perustuslaki ja sellainen sillä myös on. Kosovon talouden tulee ehdotuksen mukaan perustua avoimiin markkinoihin ja vapaaseen kilpailuun. Tämänkin tavoitteen noudattaminen nousee esiin puheista. Niin ikään Ahtisaaren ehdotuksessa mainitaan Kosovon oikeudesta neuvotella ja päättää kansainvälisistä sopimuksista sekä oikeudesta hakea jäsenyyttä kansainvälisissä organisaatioissa. Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n jäsenyyden Kosovo on jo saanut ja niistäkin muistetaan puheissa toistuvasti mainita. NATOn, YK:n ja EU:n jäsenyys taas ovat vielä tavoitteen tasolla, mutta ohjaavat voimakkaasti Kosovon kehityssuuntaa. (Tähänkin paneudun enemmän Analyysi-kappaleessa.)

⁴⁴ Yhdysvalloilla on ollut suuri rooli Kosovon itsenäistymispyrkimysten edistäjänä ja kannustajana. Yhdysvallat ja EU on myös rahoittanut Kosovoa merkittävästi. Vuodesta 1999 yhdysvallat on tukenut Kosovon jälleenrakennusta 1,2 miljardilla dollarilla Yhdysvaltain kehitysyhteistyöviraston kautta (USAID). USAID toiminta kosovossa jatkuu edelleen tavoitteenaan kehittää demokraattista hallintoa ja taloudellista kasvua. http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/countries/ko/ Lämpimät suhteet Yhdysvaltoihin nousevat esiin myös analysoimissani puheissa toistuvasti.

⁴⁵ ks. esim. Kosovon presidentin internetsivut: <http://www.president-ksgov.net/?page=2,54>

⁴⁶ <http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/whatisEulex.php>

⁴⁷ Yk:n turvallisuusneuvoston pöytäkirja S/2007/168. Löytyy YK:n Kosovon erityislähettilään internet-sivuilta.

Viralliset kielet Kosovossa ovat albania ja serbia, turkki, bosnia ja romania, joilla virallisen kielen status kuntatasolla ja oikeuden edessä. Tämä sisältyi Ahtisaaren ehdotukseen ja tätä on noudatettu. Ehdotuksesta löytyy myös se, että Kosovolla on omat kansalliset symbolit kuten lippu, leima ja kansallislaulu, jotka luonnehtivat sen multietnistä luonnetta. Ehdotuksen mukaan Kosovolla ei saa olla alueellisia vaatimuksia eikä se saa etsiä liittoa minkään valtion tai valtionosan kanssa. Kosovoa ja Serbiaa sen sijaan kannustetaan ehdotuksessa yhteistyöhön ”hyvässä tahdossa ja tämän julistuksen mukaisessa hengessä”. Myös hyvien naapurussuhteiden kehittämisestä mainitaan. Nämä kaikki kohdat artikuloituvat selvästi aineistossani, mistä voi päätellä, että Ahtisaaren ehdotuksella on ollut varsin merkittävä rooli siinä, minkälaisista valtiota Kosovosta on ryhdytty rakentamaan.

Viimeisenä huomattavana kohtana Ahtisaaren ehdotuksessa on vaatimus siitä, että kansainvälinen yhteisö tulee valvomaan ja monitoroimaan kaikin tarvittavin voimavaroin tämän julistuksen toimeenpanoa ja toteutumista. Tänäkin päivänä Kosovossa toimii monia kansainvälisiä organisaatioita. Monien näiden toimijoiden päätehtävät liittyvät Kosovon turvallisuustilanteen parantamiseen: Ensinnäkin Kosovossa toimii KFOR, joka on NATO-johtoinen rauhanturvaamisoperaatio⁴⁸. Sen päätehtäväksi on asetettu turvallisen elinympäristön ja liikkumisvapauden takaaminen kaikille kansalaisille. EULEX taas on siviilikriisinhallintaoperaatio, joka tukee Kosovon oikeusviranomaisten työtä ja kehitystä, erityisesti poliisi-, oikeus- ja tullilaitosta. UNMIK on Yhdistyneiden Kansakuntien operaatio, joka perustettiin kesäkuussa 1999 ja sen tehtäväksi tuli järjestää väliaikaishallinto Kosovossa⁴⁹. Neljäntenä Kosovossa toimii vielä OSCE Mission in Kosovo, joka on Euroopan turvallisuus- ja yhteisöjärjestön vetämä operaatio. Sen päätehtävinä on edistää demokraattisia instituutioita ja hyvää hallintoa, edistää ihmisoikeuksia sekä kehittää turvallisuutta⁵⁰.

⁴⁸ Naton (North Atlantic Treaty Organisation) ilmapommitusoperaation jälkeen serbiarmeijan joukot vetäytyivät Kosovosta ja alueen ottivat valvontaansa Nato-johtoiset KFOR-joukot heinäkuussa 1999. KFOR:n mandaatti perustuu YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1244. Vaikka Kosovo itsenäistyi helmikuussa 2008, päätettiin KFOR-operaatiota jatkaa toistaiseksi, kunnes YK:n turvallisuusneuvosto päättää muuta. Operaatio oli suurimmillaan vahvuudelta noin 50 000 miestä. Vuoden 2010 lopussa rauhanturvaajia oli noin 10 000 ja kevään 2011 aikana on tarkoitus vähentää joukkojen määrä noin 5000 sotilaaseen.

⁴⁹ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) vastuualueisiin on päätöslauselman mukaisesti kuulunut siviilihallinnon tehtävien suorittaminen, tuntevan autonomian ja itsehallinnon perustamisen edistäminen, Kosovon tulevaisuudesta päättävän poliittisen prosessin fasilitoiminen, humanitaarisen ja hätäavun koordinoiminen, keskeisen infrastruktuurin jälleenrakentamisen tukeminen, lain ja järjestyksen ylläpito, ihmisoikeuksien edistäminen sekä pakolaisten ja siirrettyjen henkilöiden turvallisen paluun avustaminen.

⁵⁰ The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) on sitoutunut tehtävässään kolmeen pääteemaan: ihmisoikeudet, demokratia ja julkinen turvallisuus. Tätä työtä operaatio tekee yhteistyössä keskushallinnon ja kunnallisten toimijoiden kanssa. OSCE:n organisaatiossa on viisi alueellista toimistoa ja yli kolmekymmentä kenttäpartiot (http://www.osce.org/kosovo/71283)

Nykytilanteessa mainitsemisen arvoista on vielä se, että Kosovon virallinen rahayksikkö on euro.⁵¹ Tämä paitsi kielii eurooppalaistumispyrkimyksistä, on osaltaan myös hillinnyt inflaatiota ja pyrkinyt näin vakauttamaan Kosovon taloudellista tilannetta. Euron käyttöönotto ei kuitenkaan tee maasta virallisesti eurokelpoista tai euroalueeseen kuuluvaa. Kosovo ei myöskään ole mukana Euroopan keskuspankin toiminnassa.⁵² Serbien enklaaveissa⁵³ sitä paitsi käytetään edelleen dinaaria, mikä osaltaan kielii serbien halusta pysyä mieluummin osana Serbiaa kuin nykyistä Kosovoa.

2.6 Aikaisempi tutkimus

Kosovosta on tehty suhteellisen paljon tutkimuksia, erityisesti Kosovon sodasta. Kotimaisista Kosovoa käsittelevistä kirjoista mainittakoon Pekka Visurin *Kosovon Sota*. Omiin kokemuksiinsa Kosovosta perustuvia teoksia ovat kirjoittaneet ainakin Presidentti Martti Ahtisaari *Tehävä Belgradissa*, työoikeuden professori Pirkko K. Koskinen *Kosovon paikka – Balkanilla, historiassa ja tulevaisuudessa* ja toimittaja Marita Vihervuori *Tervetuloa helvettiin: välähdyksiä välähdyksiä Jugoslavian perintösodasta*. Kosovon historiaa käsittelevä klassikkoteos on Noel Malcomin *Kosovo: A Short History*. Kirja on arvostettu historian perusteos, mutta erityisesti Serbiassa kirja on saanut kovaakin kritiikkiä historian vääristelystä. The Economist lehden toimittaja Tim Judah on kirjoittanut kolme asiapitoista kirjaa Kosovon tilanteesta, joista yhtä olen käyttänyt lähdekirjallisuutena tässä työssä.

Pro gradu -tasoisia tutkielmia Kosovoon liittyen on suomalaisissa yliopistoissa tehty monissa eri tiedekunnissa ja tieteenaloilla aina teologisesta, oikeustieteelliseen ja valtiotieteellisiin tiedekuntiin. Huomattavaa on kuitenkin, että suurin osa Kosovoon liittyvästä tutkimuksesta sijoittuu ajallisesti Kosovon sotaan tai käsittelee sitä. Kosovon tämänhetkisen tilanteen kehittymistä aktiivisesti seurataan tietääkseni vain ulkopoliittisessa instituutissa, jossa tutkija Tanja Tamminen on aika ajoin julkaissut artikkeleita Kosovon poliittisesta tilanteesta. Hän on syys-

⁵¹ Ulkomaisten valuuttojen käyttö on Kosovossa laillistettu Yhdistyneiden Kansakuntien väliaikaisen hallinnon (UNMIK) asetuksella nro 4, joka allekirjoitettiin 2. syyskuuta 1999. Siinä tunnustetaan tosiseikka, että Kosovo oli ja on edelleen suurelta osin käteisrahalla toimiva talous, jossa käytetyin valuutta oli Saksan markka, nyttemmin euro.

<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=fi&ihmlang=fi&lng1=fi,fi&lng2=da,de,el,en,es,fi,fr,it,nl,pt,sv,&val=335968:cs&page=>

⁵² <http://www.ecb.int/euro/intro/html/index.fi.html> (Euroopan keskuspankki)

⁵³ Suomen kielen sanakirja määrittää enklaavin johonkin maahan kuuluvaksi erillisalueeksi. Tässä yhteydessä enklaavit voi ymmärtää serbien asuinalueiksi Kosovossa. Usein ne ovat monista kylistä koostuvia alueita, joita Serbian hallitus tukee.

kuussa 2010 käsitellyt artikkelissaan Kosovo, laki järjestys silloisen presidentin Fatmir Sejdiun eroa.⁵⁴

Paikallisten asioiden tutkimus on alkanut myös Kosovossa. Kosovossa toimii ainakin politiikan tutkimus- ja kehittämisinstituutti KIPRED (Kosovar Institute for Policy Research and Development). Instituutin tehtävä jakaantuu kahteen pääpilariin 1. politiikan tutkimukseen 2. poliittisten puolueiden ja hallintoelinten koulutus. Näiden tutkimusten objektiivisuudesta en osaa sanoa, mutta instituutin tehtävä on ylentää ja vahvistaa demokratiaa ja demokraattisia arvoja Kosovossa.⁵⁵

Euroopassa yleisestikin on tutkittu Kosovon tilannetta. Olen kuitenkin joutunut jättämään tiettyjä teoksia lähdekirjallisuudestani pois puutteellisesta kielitaidostani johtuen. Tällaisista Kosovon tutkijoista mainittakoon Wienin yliopiston Itä-Euroopan professori Oliver Jens Schmitt, joka on kirjoittanut kirjat *Kosovo: Kurze Geschichte einer zentralbalkanischen Landschaft* ja *Skanderbeg. Der neue Alexander auf dem Balkan*.⁵⁶ Skanderbeg käsittelevä kirja sai paljon kritiikkiä erityisesti albaanien suunnalta, koska Schmitt kritisoi Skanderbegin myyttistä hahmoa ja heitti ilmoille ajatuksen, että Skanderbeg saattoikin alkujaan olla serbi.

⁵⁴ Artikkelin löytyy Ulkopoliittisen instituutin sivuilta: http://www.upi.fi/en/publication/141/kosovo_laki_ja_jarjestys

⁵⁵ <http://www.kipred.net/web/eng.php?cid=2,6>

⁵⁶ <http://www.uibk.ac.at/gfpa/ablage/dokumente/ViennaDoctoralCollegeforEuropeanHistoricalDictatorshipand-Transform.pdf>

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET, NIIDEN MUOTOUTUMINEN JA KESKEISET KÄSITTEET

Olin itse paikalla Kosovossa Glogovacissa⁵⁷ 17.2.2009, kun siellä juhlittiin Kosovon ensimmäistä itsenäisyyspäivää. Paikalliset olivat erittäin iloisia ja innoissaan Kosovon yhden vuoden itsenäisestä taipaleesta. Siihen päivään juontavat graduni juuret. Valvoessani luotiliivit päällä railakasta juhlintaa, ihmettelin, miten maa voi ajatella olevansa suvereeni ja itsenäinen, vaikka sen ensimmäistä itsenäisyyspäivää valvovat aseistetut suomalaiset rauhanturvaajat, tanskalaiset EULEX-poliisit ja OSCE:n tarkkailija.

Joka joulukuun kuudes Suomessa mietitään, mitä meille suomalaisille merkitsee itsenäisyys. Useimmiten vastaukseksi kuullaan ”vapaus päättää omista asioista” ja ”turvallisuus”. En tiedä, miten kosovolaiset juhlijat olisivat vastanneet, jos olisin kysynyt heiltä saman kysymyksen itsenäisyyden merkityksestä. Ehkä he olisivat vastanneet samoin sanoin. Oletan kuitenkin, että sanoilla itsenäisyys, suvereenius ja turvallisuus olisi heille kovasti erilainen merkitys kuin suomalaisille itsenäisyyden juhlijoille.

Tästä Glogovacin kaupungin kadulla mielessä häivähtäneestä ajatuksesta on sittemmin kehittynyt graduni keskeisin tutkimuskysymys. Yksinkertaistettuna se kuuluu, miten Kosovossa ymmärretään itsenäinen valtio. Koska en voi lähteä haastattelemaan tavallisia kansalaisia, olen päättänyt valita aineistokseni Kosovon presidenttien puheita. Tällöin tutkimuskysymys kuuluu muodossa ”Itsenäisen ja suvereenin Kosovon artikuloituminen Kosovon päämiesten puheissa”.

Käytettävissä oleva aineisto antaa alkuperäiselle tutkimuskysymykselle myös oman näkökulmansa. En voi tutkia, minkälainen valtio Kosovo on, voin tutkia vain, miten sitä puhutaan ja vielä tarkemmin: miten sen päämiehet siitä puhuvat. Tämä ohjaa teoreettisen viitekehyksen konstruktivistiseen suuntaan.

Kuten edellisestä kappaleesta kävi ilmi, Kosovon historiasta, sodan syistä ja seurauksista on monenlaisia tulkintoja. Niin kuin historia on aina vain yhdenlainen kertomus – mitään absoluuttista totuutta tapahtumien kulusta ei ole olemassakaan – myös nykyhetkestä voidaan tehdä hyvin erilaisia tulkintoja riippuen siitä, miltä kannalta asioita katsotaan, miten niistä puhutaan

⁵⁷ Glogovac on kunta keskisessä Kosovossa Drenican laaksossa. Drenican laakso oli Kosovon vapautusarmeijan vahvaa tukialuetta Kosovon sodassa.

tai miten ne ymmärretään. Tällainen tiedon ymmärtäminen suhteellisena, tulkinnanvaraisena ja kontekstisidonnaisena on keskeinen lähtökohta konstruktivistisessä tieteenkäsityksessä, johon tutkielmani nojaa. Konstruktivistisen tieteenkäsityksen taustalla on ajatus siitä, että mitään totuutta ei ole olemassakaan. Siksi konstruktivisteja kiinnostaa ennen kaikkea erilaiset todellisuuden tulkinnan mahdollisuudet. Konstruktivistisesti ajateltuna kiinnostavaa ei näin ollen ole se, mikä on totta, vaan se, miten totuuksia tuotetaan. Tämä ajattelutapa sopii hyvin myös minun tutkielmaani. En voi tutkia mitään ”tosiasioita”, mutta voin analysoida sitä, miten asiat esitetään.

Tutkimuskohteenani ovat presidentin virallisilla sivuilla julkaistavat puheet ja lausumat. Tutkimalla niitä diskurssianalyysin keinoin tausta-ajatuksenani on ensinnäkin, että sillä, miten asioista puhutaan on merkitystä sen kannalta, miten niihin todellisuudessa suhtaudutaan, mutta myös, että puhe on aina ladattua ja siitä voidaan ”uloskoodata” erilaisia latauksia.

Kuten jo tutkielmani lähtöajatus esitellessäni totesin, esimerkiksi sanan turvallisuus voi ymmärtää hyvin monella eri tavalla. On selvää, että kun turvallisuudesta puhuu traumaattisesta sisällissodasta toipuvan valtion päämies, sanan merkitys on erilainen kuin esimerkiksi vuosisatoja itsenäisenä ja uhkaamattomana elelleen Ruotsin käsitys turvallisuudesta. Turvallisuuspoliittisessa puheessa harvoin kuitenkaan pysähdytään miettimään, mistä itse asiassa puhutaan kuin puhutaan turvallisuudesta. Näin vaalikeväänä on taas Suomessakin kuultu loistavia esimerkkejä siitä, miten vakiintunutta, mutta erittelemätöntä on poliittinen puheenparsi. Monesti olisi syytä kysyä, mistä itse asiassa puhutaan, kun puhutaan vaikkapa hyvinvoinnista, tasa-arvosta tai turvallisuudesta. Niin kadunmiehellä, vasemmistokansanedustajalla kuin oikeistolaisella ministerilläkin lienee sanojen merkityksestä hyvin erilainen käsitys.

Aloitan turvallisuus-sanan pohdiskelun jo tässä luvussa esitellessäni tutkielmani teoreettista viitekehystä ja Kööpenhaminan koulukuntaa. Esitän, että turvallisuuspoliittisessa viitekehyksessä turvallisuus toimii tietynlaisena yläkäsitteenä valtion itsenäisyydelle ja suvereeniuudelle, joiden artikuloitumista päämiesten puheissa tarkastelen. Filosofisen pyörittelyn lisäksi kiinnostukselle näiden määreiden artikuloitumiseen on muitakin syitä. Ensinnäkin minulla on käytännönkokemusta aiheesta. Vietin puoli vuotta elämästäni Kosovossa turvaamassa rauhaa, siis varmistamassa, että Kosovo voi pitää kiinni lupauksestaan olla itsenäinen ja suvereeni maa. Tehtäviini kuului muun muassa tiivis yhteistyö paikallisen poliisin, EULEX-poliisin ja paikallisten hallintoviranomaisten kanssa. Rauhanturvaoperaation näkökulmasta elämään itsenäisessä ja suvereenissa maassa liittyy siis olennaisesti ainakin turvallisen elinympäristön ja liikku-

misvapauden takaaminen. Nyt, kun ulkopuolisten ote Kosovon turvallisuuden takaamisesta on koko ajan keventymässä ja valtion oma rooli kasvamassa, on mielenkiintoista kysyä myös, mikä on Kosovon turvallisuustilanteen tulevaisuus. Kysymys on kiinnostava paitsi yksittäisenä nuoren valtion turvallisuuspolitiikan kehityksen esimerkkitapauksena, myös koko Euroopan tulevaisuutta ajatellen. Jo nyt Kosovon EU-jäsenyydestä on väläytelty ensimmäisiä visioita. Jos Kosovo joskus EU:ssa nähdään, on mielenkiintoista tietää, kuinka suuresti kosvolaiset käsitykset meille kaikille tärkeästä turvallisuudesta poikkeavat esimerkiksi Suomen kaltaisten, jo huomattavasti turvallisuustilanteeltaan stabiilimpien hyvinvointivaltioiden käsityksistä. Juuri tähän käsitysten suhteellisuuteen mielenkiintoni kohdistuu.

Lähestyn aineistoani sekä diskurssianalyysin keinoin että varsin erilaisen tutkimusperinteen, kulttuurintutkimuksen, puolelta lainaamani artikulaation käsitteen avulla. Artikulaation käsite on läheistä sukua diskurssin käsitteelle, mutta sopii mielestäni hyvin myös tähän merkitysten suhteellisuuden oletukseen. Molemmat istuvat syvällä konstruktivistisessä kulttuurintutkimuksen tulkinnallisuutta ja representatiivisuutta korostavassa perinteessä.

Vaikka diskurssianalyttinen lähestymistapa antaa mahdollisuuden tutkijan omien subjektiivisten tulkintojen korostamiselle, en aio analysoida presidenttien puheenpartta vain omien tulkintojeni varassa. Peilaan turvallisuuskäsityksen artikuloitumisesta Kööpenhaminan koulukunnan käsitykseen turvallisuudesta. Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuuskäsitykset edustavat varsin monen nykyaikaisen eurooppalaisen hyvinvointivaltion turvallisuuskäsityksiä, joten näihin käsityksiin peilaamalla tarjoutuu myös käyttökelpoinen vertailuasetelma turvallisuuden erilaisille artikuloitintavoille esimerkiksi suhteessa suomalaisiin tai yleiseurooppalaisiin käsityksiin. Toisaalta työni luonteeseen sopii hyvin myös konstruktivistisen Kööpenhaminan koulukunnan tapa ymmärtää turvallisuus laajasti erinäisistä osa-alueista muodostuvaksi kokonaisuudeksi.

Ennen Kööpenhaminan koulukunnan esittelyä on kuitenkin syytä esitellä tarkemmin konstruktivistinen tieteenkäsitys yleensä.

3.1 Konstruktivismi turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa

”Kansainvälisessä politiikassa vaikuttavat mekanismit eivät ole lähtökohdiltaan mitenkään ainutlaatuisia, sillä samankaltaisia sosiaalisia tilanteita on helposti löydettävissä erilaisista arkielämästä tutuista yhteyksistä. Kansainvälisen poli-

tiikan päätöksentekijät ovat ihmisiä siinä missä tavalliset kansalaisetkin eikä heidän toimintansa poikkea perustaltaan monista arkisista valinnoista.”⁵⁸

Nämä Tuomas Forsbergin ajatukset konstruktivistisesta lähestymistavasta kansainvälisen politiikan tutkimuksessa kuvaavat hyvin myös minun intressejäni valita teoreettiseksi lähestymistavakseni konstruktivismi. Olen jo aiemmin kertonut konstruktivistisesta tieteenkäsitteestä yleensä. Konstruktivismissa maailmassa ei nähdä olevan muuttumattomia totuuksia tai valmiiksi olemassa olevaa tietoa vaan muun muassa tieteellinen tieto ja totuus ovat tutkijoiden rakentamia. Konstruktivistisessä tutkimuksessa myös ilmiöiden ja maailman merkitysten nähdään olevan sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuja rakenteita. Kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa konstruktivismilla on kuitenkin omat merkityksensä. Kun konstruktivismi esimerkiksi kulttuurintutkimuksessa nähdään postmodernin ajan suuntauksena, kansainvälisten suhteiden tutkimuksen näkökulmasta konstruktivistinen tieteenkäsitteitys sai jalansijaa kylmän sodan jälkeen. Aiemmin vallalla olleiden realististen ja liberalististen teorioiden ei enää katsottu kykenevän kattavasti selittämään dynaamista ja muutoskykyistä maailmanjärjestystä eikä varsinkaan kylmän sodan päättymiseen ja sen jälkeiseen ajanjaksoon liittyviä seikkoja. Realistisessa tutkimusperinteessä nähdään muun muassa, että kansainvälisen politiikan toimijat ovat valtioita, jotka ovat olemukseltaan siinä määrin absoluuttisia, että valtioiden luonnetta ei ole tarvetta avata sen enempää. Realistinen katsantokanta ei kysy, miten valtio kulloisessakin kontekstissa näyttäytyy tai artikuloituu vaan se olettaa, että valtio *on* ja kaikilla maailmanpolitiikan toimijoilla on sama käsitys siitä, mitä valtio on. Tähän liittyy olennaisesti myös ajatus siitä, että valtion päämiehet toimisivat jonkin rationaalisen, kiistattoman ja ontologisen valtion edun varassa.⁵⁹ Realistinen katsantokanta turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa ei anna sijaa asioiden suhteellisuudelle, tulkinnallisuudelle tai kontekstisidonnaisuudelle. Se ei ota huomioon valtioiden sosiaalista luonnetta. Esimerkiksi uusrealistista ajattelua edustava Kenneth Waltz väittää, että rakenteet (valtioiden asemat) pysyvät, vaikka johtajat, sisäpoliittiset voimasuhteet tai ulkomainen vuorovaikutus vaihtelevat.⁶⁰

Konstruktivismi haastaa tällaisen käsityksen kansainvälisen politiikan pysyvyydestä ja toistuvuudesta. Konstruktivismia edustava Alexander Wendt korostaa teoksessaan *Social Theory of International Politics*, että sosiaalisilla rakenteilla on keskeinen merkitys kansainvälisen järjes-

⁵⁸ Tampereen yliopiston kansainvälisen politiikan professorin Tuomas Forsbergin virkaanastujaisesityelmä ”Minikälaista kansainvälisen politiikan tutkimusta tarvitaan?” 6.2.2009

⁵⁹ Lintonen Raimo: Johdatus kansainvälisen politiikan tutkimukseen, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 9, Helsinki 1996 s.28–30

⁶⁰ Lintonen 1996 s.39

telmän muotoutumisessa.⁶¹ Wendtin mukaan realistiset ja liberalistiset teoriat eivät riittävästi keskity kansainvälisen politiikan toimijoiden sosiaaliseen rakenteeseen tai sen syntymiseen. Wendt näkee valtioiden olevan toimijoita, joilla on humaaneja ominaisuuksia, kuten tarkoitushakuisuus, rationaalisuus ja kiinnostukset.⁶² Valtion identiteetillä on myös tärkeä rooli poliittisen toiminnan muotoutumisessa.⁶³

Konstruktivistien mukaan sosiaaliset rakenteet siis muokkaavat poliittisten toimijoiden (kuten valtioiden) käytöstä, jolloin normatiiviset ja ajatukselliset rakenteet ovat yhtä tärkeitä kuin materialistisetkin.⁶⁴ Valtiot eivät siis ole vain rajojensa, armeijansa koon, bruttokansantuotensa ja väkimääränsä summa, vaan muun muassa sosiaalisista, taloudellisista, historiallisista, maantieteellisistä ja poliittisista osatekijöistä muodostunut rakennelma, jolla on luonteenomainen tapansa käyttäytyä ja edellä mainituista rakenteista johtuvia syitä käytökselleen. Myös kulloisenkin valtion päämiehen intresseillä, ominaisuuksilla ja suhteilla on vaikutuksensa tälle luonteelle. Tutkimukseni onkin äärimmäisen konstruktivistinen sikäli, että esimerkiksi realistisen tutkimusperinteen näkökulmasta tutkimuskysymystäni ei voitaisi edes esittää. Realisteille valtio ei *näyttäydy* minään vaan se yksinkertaisesti *on*. Se olettaa, että suvereeni ja itsenäinen valtio tarkoittaa kaikille samaa, siis artikuloituu kaikille samalla tavalla. Realistisesta viitekehyksestä Kosovon suvereeniutta voitaisiin tutkia lähinnä mittaamalla sen armeijan kokoa tai laskemalla, montako valtiota sen on tunnustanut.

Kysymällä, miten itsenäisyys ja suvereenius presidenttien puheissa artikuloituvat, nojaan siis voimakkaasti konstruktivistiseen ajatukseen siitä, eri ihmisillä, toimijoilla, valtioilla tms. on, tai ainakin voi olla, erilainen käsitys siitä, mitä nämä määreet tarkoittavat. Niin ikään varsin konstruktivistinen on ajatukseni siitä, että sillä, miten presidentit nämä määreet ymmärtävät ja artikuloivat, on merkitystä sen kannalta, miten Kosovo valtiona ymmärretään, miten se ”sijoittuu” kansainvälisessä toimintakentässä ja mikä näin ollen on sen turvallisuuspoliittinen tai strateginen asema. Yksinkertaisesti sanottuna konstruktivistisesta viitekehyksestäni työssäni kertoo se, että katson Kosovon valtiona rakentuvan yhtä lailla sen fyysisistä rajoista kuin presidenttien tavoista artikuloida valtiotaan. Näin ollen katson presidenttien puheiden sopivan strategian ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksen alan pro gradu-tutkielman aineistoksi. Konstruktivistisesta näkökulmasta puheet ovat turvallisuuspolitiikan elementtejä. Realistisesta näkökulmasta tämä aineistovalinta näyttäisi varmasti naurettavalta.

⁶¹ Wendt, Alexander: *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press, New York 1999, s.1,4

⁶² Wendt 1999, s.10

⁶³ Wendt 1999, s.21

⁶⁴ Burchill (et al.), s.216

3.2 Kööpenhaminan koulukunta

Kööpenhaminan koulukuntana tunnettu tutkijaorganisaatio on Kööpenhaminan rauhantutkimuslaitoksessa (COPRI) turvallisuuden parissa työskennellyt tutkijaryhmä. Koulukunnan ytimen ovat muodostaneet tutkijat Barry Buzan ja Ole Wæver. Koulukunta on tuottanut huomattavan määrän turvallisuutta käsittelevää materiaalia. Perinteisestä realismista lähtien he ovat pyrkineet uudistamaan ja laajentamaan turvallisuuden problematiikkaa niin, että valtiokeskeinen turvallisuusajatus on säilynyt keskeisenä. Metodologisesti pyrkimys on ollut yhdistää sosiaalinen konstruktivismi ja objektiivisuus.⁶⁵

Olen ottanut Kööpenhaminan koulukunnan teoreettiseksi näkökulmakseni Kosovon presidenttien puheiden tarkasteluun, sillä koulukunta korostaa turvallisuuden poliittista ja konstruktivistista luonnetta sekä turvallisuuden ymmärtämistä laajasti. Kööpenhaminan koulukunnalla ja sen tavalla määritellä turvallisuus on myös ollut kylmän sodan ajan jälkeen merkittävä asema niin turvallisuustutkimuksen kentässä kuin mm. eurooppalaisten valtioiden turvallisuuskäsityksissä. Koulukunta on kehittänyt käyttökelpoisen turvallisuuden ”tutkimisvälineistön”, johon kuuluvat muun muassa turvallistamisteoria, sektoriturvallisuus, valtioyhteiskunnan dualismi ja alueelliset turvallisuusmuodostelmat. Välineistö antaa kuitenkin enemmänkin näkökulmia ja käyttökelpoisia lähestymistapoja turvallisuuden tutkimukseen kuin ehdottomia teoreettisia malleja.⁶⁶ Niinpä koulukunnan ja erityisesti sen toisen ydinhahmon Barry Buzanin ajatukset valtiosta, suvereeniudesta ja turvallisuudesta toimivat myös minun tutkielmassani lähestymistapana ja teoreettisena viitekehyksenä Kosovon itsenäisen ja suvereenin valtion artikuloitumiselle päämiestensä puheissa.

Buzan itse on nimennyt edustamansa linjansa strukturaaliseksi realismiksi. Realistisen perinteen mukaisesti hänenkin ajattelunsa keskittyy valtioon ja valtaan, mutta voimapolitiikan sijaan hän tarkastelee valtioiden muodostaman järjestelmän rakennetta turvallisuuden käsitteen perspektiivistä. Hän sovittaa yhteen sosiologisia, historiallisia ja retorisia tutkimustraditioita kansainvälisen järjestelmän tarkasteluun.⁶⁷

⁶⁵ Laitinen, Kari: Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka, tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen, *Studia Politica Tamperensis* No. 7, Poliitiikan tutkimuksen laitos, Tampereen yliopisto, Tampere 1999. s.141

⁶⁶ Linnéll, Jarno: Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 29, Edit Prima Oy, Helsinki 2009 s. 53

⁶⁷ Lindroos, Kia & Soininen, Suvi (toim.) : Poliitiikan nykyteoreetikoja, Gaudeamus Helsinki University Press, Esa Print, Tampere 2008 s.236–237

Minun tutkielmani kannalta Kööpenhaminan koulukunnan ajatuksissa merkittävää on näkemys turvallisuuden poliittisesti rakennettavasta luonteesta sekä turvallisuuden ymmärtäminen valtion suvereeniutena. Kuten Limnéll kirjoittaa⁶⁸, ”Valtion turvallisuus koskee suvereeniutta, sillä valtion menettäessä sen, ei se ole selviytynyt valtiona eli ”jäänyt henkiin”. Tarkasteltavassa turvallisuus rinnastuu suvereeniuteen: se, mikä uhkaa turvallisuutta, uhkaa valtion suvereeniutta. Suvereenius taas koostuu kolmesta, keskenään vuorovaikutuksissa olevasta ja yhdistyvistä osa-alueesta, joita ovat 1) valtion idea, jonka alle kuuluu sen ideologiat, periaatteet ja kansan identiteetti, 2) institutionaalisuus, johon kuuluu sen hallintokoneisto ja oikeudelliset elimet sekä 3) fyysinen valtio, jolla tarkoitetaan sen aluetta, väestöä, luonnonvaroja ja varallisuutta. Valtion selviytymisen (suvereeniuden) kannalta on ehdotonta, että sillä on oikeus päättää omasta ideastaan, instituutiostaan ja alueestaan.⁶⁹

Koulukunnan toinen ydinhahmo Weaver on täydentänyt turvallisuusajattelua nostamalla yhteiskunnan turvallisuuden valtion turvallisuuden rinnalle. Tällöin turvattavaksi kohteeksi nousee valtion ja yhteiskunnan turvallisuuden dualismi. Siis kun puhutaan itsenäisen valtion toiminnan edellytysten turvaamisesta, on puhuttava sekä sen valtiollisen suvereeniuden että sen kansallisen identiteetin, meinä säilymisen ja identiteetin jatkuvuuden turvaamisesta.

Wæver huomauttaa, että esimerkiksi uskontoryhmällä tai kansalla voi olla kollektiivinen identiteetti ilman että heillä olisi suvereenia valtiota.⁷⁰ Tarkastellessani itsenäisen ja suvereenin Kosovon valtion artikuloitumista valtion päämiesten puheissa, tarkastelen kuitenkin nimenomaan sitä, mistä ideologisista, institutionaalisista, alueellisista aineksista ja minkälaisesta kansallisesta identiteetistä Kosovo-niminen *valtio-yhteiskunta* puheissa rakentuu. Buzanin ja Wæverin tapa hahmottaa turvattava kohde dualistisena kokonaisuutena on Kosovon tapauksen kannalta myös sikäli mielenkiintoinen, että suvereeni, valtiollinen Kosovo on ollut olemassa vasta itsenäisyysjulistuksesta, vuodesta 2008 lähtien. Kuten analyysissäni tuon ilmi, uudenlaista kansallista identiteettiä, ”kosovolaisuutta”, rakennetaan kuitenkin sekä tämän uuden valtiollisen suvereeniuden varaan että jo valtiota edeltäneen albaani-identiteetin varaan.

Lähtökohtaisen tutkimuskysymykseni kannalta keskeistä näissä Buzanin ja Wæverin näkemyksissä on myös heidän tapansa hahmottaa ”turvattava kohde”. Kun kysyn, miten itsenäinen ja suvereeni Kosovo artikuloituu päämiestensä puheissa, kysyn Kööpenhaminan koulukunnan

⁶⁸ Limnéll 2009, s.54

⁶⁹ Limnéll 2009, s.54

näkökulmasta, miten ”turvattava kohde” artikuloituu Kosovon päämiesten puheissa. Mitä on se, mitä halutaan turvata, mikä on (näiden puheiden mukaan) kosovolainen valtio-yhteiskunta ja mitä siitä puheissa tuodaan esille.

Kuten jo mainitsin, toinen syy juuri Kööpenhaminan koulukunnan näkemysten valitsemiselle tutkielmani viitekehyykseksi on se, että koulukunnan näkemykset edustavat monelta osin myös muiden eurooppalaisten valtioiden käsityksiä laajan turvallisuuden, siis turvattavan kohteen osa-alueista. Kööpenhaminan koulukunta on kiinnostunut erityisesti viiden eri sektorin dynamiikoista ja luonteista. Sektoreita ovat sotilaallinen, poliittinen, taloudellinen, ympäristöllinen ja yhteisöllinen sektori. Jarno Limnéll on väitöskirjassaan koonnut Kööpenhaminan koulukunnan sektoreiden sisällön seuraavasti:

1. *”Sotilaallinen turvallisuus voidaan pelkistää vapaudeksi sotilaallisen eli organisoidun väkivallan uhkasta sekä haavoittamattomuudeksi sellaiselle. -- Sotilaallisia uhkakuvia ovat esimerkiksi aseellinen konflikti ja laajamittainen sotilaallinen hyökkäys. Sotilaallisessa turvallisuudessa on myös kyse valtiollisten väkivaltainstituutioiden toimintakyvyn varmentamisesta.”*⁷¹

2. *”Poliittinen turvallisuus koskee valtion organisatorista vakautta, hallitusjärjestelmiä ja niitä legitimoivia ideologioita. Poliittiset uhkat (kuten terrorismi, nationalismi, demokratiavaaje tai ihmisoikeudet) uhkaavat ennen kaikkea valtion ideaa ja instituutiota, ei niinkään fyysistä perustaa.”*⁷²

3. *”Yhteiskunnallinen eli sosiaalinen turvallisuus on läheisessä yhteydessä poliittiseen turvallisuuteen. Kyse on ensi sijassa yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden huomioimisesta, millä tarkoitetaan yleensä ei-sotilaallisia ja yhteiskunnan vakauteen vaikuttavia uhkatekijöitä. -- Yhteiskunnalliseen turvallisuuteen yhdistettäviä uhkia ovat muun muassa vähemmistöongelmat ja väestöliikkeet. Vastaaminen näihin uhkiin tapahtuu yleensä valtion politiikan keinoin.”*

73

4. *”Taloudellisella turvallisuudella viitataan lähinnä uhkatekijöihin, jotka koskevat talouden sääntöjä ja lakeja. Kyse on osaltaan, kaupan, tuotannon ja rahoituksen suhteista valtio-*

⁷⁰ Limnéll 2009, s.55

⁷¹ Limnéll 2009, s. 56

⁷² Limnéll 2009, s. 56

⁷³ Limnéll 2009, s. 56

yhteiskunnan taloudelliseen vakauteen -- sekä tietyn hyvinvointitason ja valtion vallan turvaamisesta ja ylläpitävistä taloudellisista toimista.”⁷⁴

5. Ympäristöllisiä uhkatekijöitä ovat ilmastonmuutos, luonnonkatastrofit ja energiavarojen kiistanalaisuus. Limnell toteaa ympäristöturvallisuuden liittyvän omana näkökulmanaan yhä useammin turvallisuus- ja uhkapuhuntaan.⁷⁵

Tässä sektoriajattelussa keskeistä on Kööpenhaminan koulukunnan tapa ymmärtää turvallisuus pelkkää sotilaallista turvallisuutta laajempänä kokonaisuutena. Itse ajattelen, että turvallisuus on jonkinlainen yläkäsite kaikelle sille, mitä itsenäinen valtio haluaa kansalaisilleen taata ja mihin se politiikallaan pyrkii. Lopulta siis kaikki, puhuttiin sitten ihmisoikeuksien toteutumisesta, hyvinvoinnista, elintasosta, koulutuksesta, työpaikoista, elämänlaadusta tai tasapuolisesta lainsäädännöstä, voidaan palauttaa turvallisuus-käsitteen alle. Toimiva valtio on yhtä kuin kansalaisilleen turvallisen elämän takaava valtio. Näin ollen kysymällä, mikä Kosovossa on se turvattava kohde, kysyn, mikä on se Kosovo, mistä sen presidentit puhuvat. Presidenttien puheet näin ollen paitsi heijastavat näkemyksiä Kosovon valtio-yhteiskunnasta, myös tuottavat niitä.

3.3 Diskurssi ja diskurssianalyysi

Diskurssilla ymmärretään puheen ja kirjoitetun tekstin kaikkia muotoja. Diskurssi-termi on peräisin ranskan sanasta *discours*, joka merkitsee puhetta, esitelmää, juttelua tai jaarittelua. *Discours* taas on peräisin latinan sanasta *discursus*, ympäriinsä juokseminen. Diskurssi on siis kahtalainen termi. Yhtäältä sillä tarkoitetaan sitä vuorovaikutuksellista prosessia, jossa merkityksiä tuotetaan. Toisaalta sillä tarkoitetaan tämän prosessin lopputulosta. Diskurssin käsite sisältää ajatuksen siitä, että merkitykset eivät ole koskaan abstrakteja eivätkä ne perustu vain abstrakteihin eroihin kielijärjestelmässä, vaan ne tuotetaan diskursseissa, jotka ovat sosiaalisia, historiallisia ja institutionaalisia.⁷⁶

Diskurssi-sana (*discourse*) on yritetty kääntää suomeksi esimerkiksi sanalla ”puheenparsi”. Vaikka käsite on hankalasti määriteltävissä, voidaan todeta, että tiettyyn asiaan liittyvä diskurssi koostuu erilaisista ilmauksista, jotka muodostavat enemmän tai vähemmän johdonmu-

⁷⁴ Limnell 2009, s. 57

⁷⁵ Limnell 2009, s. 57

⁷⁶ Lehtonen, Mikko: Merkitysten maailma: Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia, Vastapaino, Tampere 1996, s. 69 – 70

kaisen kokonaisuuden keskinäisten suhteidensa kautta. Samalla diskurssi on edellytys näiden lausumien tekemiselle: diskurssi on ”ilmausten muodostamisen järjestelmä”, ja näin ollen diskurssin sisällä kaikki lausumat eivät ole relevantteja tai ”sallittuja”, sillä tietyt säännöt ohjaavat puhetta. Diskurssi siis asettaa rajat sille, mitä jostain ilmiöstä voidaan sanoa ja mitä taas ei voida sanoa. Se nojautuu osaltaan historian saatossa syntyneisiin diskursiivisiin rakenteisiin eli siihen, millaiseksi vallitseva puhetapa on muotoutunut tietystä ilmiöstä. Samalla se kuitenkin tuottaa ja muotoilee näitä puhetta ohjailevia sääntöjä jatkuvasti uudelleen⁷⁷

Diskurssianalyysiin liittyvä perustavaa laatua oleva huomio on, että kieltä analysoitaessa sitä voidaan lähestyä kahdesta näkökulmasta. Pertti Alasuutari kutsuu näitä fakta- ja näytenäkökulmiksi. Edellisessä kieli nähdään välineenä saada tietoa olemassa olevista faktoista. Uskotaan siis mahdollisuuteen, että kielen avulla on mahdollista välittää tietoa maailmasta sellaisena kuin se ”todellisuudessa” on. Jälkimmäisessä taas kieli nähdään osana maailmaa, näytteenä siitä, ei välineenä kertoa todellisuudesta.⁷⁸ Diskurssianalyysi tukeutuu juuri jälkimmäiseen ajattelutapaan eli näytenäkökulmaan. Sen mukaan sosiaalista todellisuutta tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä kielen avulla, ja näihin todellisuuden tuottamisen tapoihin diskurssianalyysillä pyritään pureutumaan. Kuitenkaan diskurssianalyysi ei ole tarkasti määritelty tutkimusmenetelmä, vaan pikemminkin teoreettinen viitekehys.⁷⁹

Tässä työssä diskurssianalyysi toimii tekstin tulkinnan välineenä sillä taustaoletuksella, että ensinnäkin Kosovon presidenttien puhe on tietynlaista puheenpartta, jossa voidaan käyttää tiettyjä ilmauksia kun taas toisia ei: kiinnittämällä huomiota siihen, mitä ei sanota, voidaan myös päätellä jotain siitä, minkälainen kuva todellisuudesta halutaan tuottaa. Toiseksi tekstin ymmärtäminen diskurssiksi mahdollistaa tekstin lukemisen kriittisesti: sanojen ei oleteta ongelmattomasti edustavan jotain yhtä ja tiettyä totuutta vaan tiettyjen sanojen kohdalla voidaan pysähtyä kysymään, mitä sanalla itse asiassa tarkoitetaan ja mihin se viittaa. Kolmanneksi diskurssianalyttinen lähestymistapa tekee näkyväksi tekstillä rakennetun todellisuuden suhteellisuuden. En voi tutkia, minkälainen yhteiskunta tai valtio Kosovo on, mutta voin tutkia, miten siitä puhutaan. Siitä taas voin päätellä, miten itsenäisyys ja suvereenius Kosovossa ymmärretään ja minkälainen kuva sen hyväksi tehtävistä toimista halutaan virallisilla sivustoilla ja virallisissa puheissa antaa. (Omien kokemusteni pohjalta kun suhtaudun hieman skeptisesti siihen, kuinka paljon puheet ja teot todellisuudessa korreloivat.) Viimeiseksi diskurssianalyysi

⁷⁷ Wæver, Ole: Identity, communities and foreign policy. Discourse analysis as foreign policy theory. Teoksessa Hansen, Lene & Wæver, Ole (toim.): European Integration and National Identity. The challenge of the Nordic States. Routledge, Lontoo 2002, s. 29

⁷⁸ Alasuutari, Pertti: Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere 1993, s. 81.

antaa minulle mahdollisuuden verrata Kosovon presidenttien puheenpartta Kööpenhaminan koulukunnan käyttämään käsitteistöön.

3.4 Artikulaatio

"Artikulaatiolla on kaksi merkitystä. Ensinnäkin se tarkoittaa puhumista, julkilausumista ja ajatusten ilmaisemista. Toiseksi artikulaatio tarkoittaa sitä, millä tavoin erilaisia ideologioita aineksia ja asioista puhumisen tapoja liitetään yhteen."

Näin on työssäni keskeisestä artikulaation käsitteestä todennut kulttuurintutkimuksen piirissä arvostettu tutkija Stuart Hall.⁸⁰ Analyysissäni voisin tuki yksinkertaistetusti puhua vain sanojen konnotaatioista, mutta katsoin parhaaksi ottaa artikulaation käsitteen mukaan tutkielmaani, sillä katson käsitteen moninaisten merkitysten antavan käyttökelpoisia näkökulmia tekstin analysointiin. Kuten diskurssianalyysikin, myös artikulaatioteorialla on vankka lähtökohtansa konstruktivistisessä tieteenkäsityksessä, jossa kiinnostus kohdistuu todellisuuden tuottamisen tapoihin. Avaamalla tässä artikulaatioteoreettista ajattelumallia, avaan siis myös omaa tapaani suhtautua Kosovon päättäjien puheisiin ja niiden todellisuutta tuottavaan – ehkä myös itseään ennustavaan luonteeseen, joka on tutkielmani keskeinen lähtökohta. Siis kun puhutaan itsenäisyydestä, mistä muusta puhutaan – mihin ja miten sana turvallisuus artikuloituu.

Artikulaatioteoria perustuu käsitykseen, että näemme ja koemme kaiken valmiiksi merkityksellistettynä merkityssysteemien avulla. Muun muassa tavat, normit ja konventiot rajaavat ja muovaavat sitä, mitä mistäkin voidaan kulloinkin sanoa. Merkitysten antaminen ja vakiintuminen ei siten ole universaalia ja objektiivista tai yksilöllistä ja subjektiivista, vaan kyseessä on aina sosiaalinen, historiallinen, dialoginen ja kulttuurinen prosessi.⁸¹ Kieli ei siten ole läpinäkyvä väline, vaan se uusintaa ja muuttaa todellisuutta.⁸²

Vastaanottotapojen, kontekstien ja kulttuuristen järjestelmien moninaisuuden vuoksi merkitykset eivät siis ole yhdenmukaisia, vaikka ovatkin kohtuullisen ennustettavia ja kulloisenkin kontekstin rajaamia.⁸³ Voidaan puhua konnotaatioista ja denotaatioista – toissijaisista ja ensisijaisista merkityksistä. Näiden erottelemisessä keskeisintä on kuitenkin sen tunnustaminen,

⁷⁹ Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere 1993, s. 17

⁸⁰ Hall, Stuart (1992): Kulttuurin ja politiikan murroksia, Tampere, Vastapaino, s.368

⁸¹ Lehtonen 1996, 18–56

⁸² Lehtonen 1996, 16–54, 69, 73

⁸³ John Fiske 1992, Merkkien kieli, 62 –69, 113–115, 146–148; Lehtonen 1996, 20, 32

että teksti ei ole vain denotatiivista vaan jokaisella sanalla on aina myös toissijaisia merkityksiä.

En hyödynnä työssäni artikulaatioteoriaa kokonaisuudessaan vaan lainaan siltä tavan ymmärtää artikulaation sekä asioiden lausumiseksi että niiden yhteen liittämiseksi. Siis kun puhutaan vaikkapa turvallisuudesta, tarkastelun kohteena on, miten siitä puhutaan ja mistä muusta samassa yhteydessä puhutaan. Jos esimerkiksi turvallisuutta toistellaan painokkaasti, sen voi nähdä olevan keskeinen ja latautunut aihe puheessa. Samoin jos turvallisuuden yhteydessä mainitaan esimerkiksi aina aseet, voidaan nähdä, että teksti osaltaan auttaa luomaan turvallisuus-sanalle kaiun aseellisen voimankäytön luomasta turvallisuudesta.

4 AINEISTON KUVAUS

Aineistona tässä tutkimuksessa on Kosovon päämiesten puheet. Aineistoon olen ottanut kahden presidentin puheita, Fatmir Sejdiun, joka toimi presidenttinä 2006–2010 ja Behgjet Pacollin, joka on toiminut presidenttinä 2011. Tämän lisäksi olen ottanut aineistoon eduskunnan puhemiehen Jakup Krasniqin puheita, koska hän toimi tehtävänsä puolesta presidentin sijaisena 27.9.2010–22.2.2011. Aineisto onkin rajautunut sen perusteella, mitä Kosovon presidentin virallisten internet-sivujen englanninkielisestä materiaalista on löytynyt. Olen siis analysoinut kaikki Kosovon presidentin virallisilla sivuilla 12.9.2009–30.3.2011 välisenä ajankohtana julkaistut puheet.

Alkuperäisenä tarkoitukseni oli käyttää kaikkien kolmen virallisen presidentin puheita, jotta olisin saanut tutkimukseeni syvempää aikaperspektiiviä. Olisi ollut mielenkiintoista verrata Kosovon ensimmäisen presidentin Ibrahim Rugovan puheiden sisältöä Kosovon viimeisimmän presidentin Behgjet Pacollin puheisiin. Uskon, että kymmenessä vuodessa muutosta puheiden sisällössä on tapahtunut. En kuitenkaan löytänyt Rugovan puheita englanninkielisenä mistään tarpeeksi luotettavasta lähteestä. Yksittäisiä puheita olisi kyllä löytynyt, mutta vastaavanlaista kokoelmaa kuin Kosovon presidentin virallisilla sivuilla, ei ollut tarjolla. Koska kaikki analysoimani puheet eivät ole virallisen presidentin puheita, viittaan niihin Kosovon ”päämiesten” puheina.

4.1 Aineiston heikkoudet ja vahvuudet

Aineiston osalta on otettava huomioon, että teksti on albaniaa englanniksi käännettyä. On todennäköistä, että käännösprosessissa olennaisiakin vivahteita ja kulttuurisia konnotaatioita katoaa. Puutteellisesta kielitaidostani johtuen albaniankielisten puheiden tulkinta ei kuitenkaan ole tämän tutkielman puitteissa mahdollista. Toisaalta perehtyminen nimenomaan englanninkieliseen aineistoon antaa tutkimukselle oman näkökulmansa. Uskon nimittäin, että englanninkielisellä tekstillä on omat tarkoituksensa. Englanniksi käännetty puheet ovat valikoituneet tietyllä tavalla ja niillä on selkeä päämäärä ja tarkoitushakuisuus. Tätä ajatustani vahvistaa se, että englanninkielisiä tiedotteita ja puheita löytyi sivustolta 385, kun taas albaniankielisillä sivuilla puheita tai tiedotteita oli samana ajankohtana 960. On todennäköistä, että käännettäviksi puheiksi ovat valikoineet vain tärkeimmät puheet. Ero perustuu siis jossain määrin kääntämiseen käytettävien resurssien vähäisyyteen. Toisaalta, kuten analyysissäni tuon ilmi, Kosovon identiteetti rakentuu tällä hetkellä voimakkaasti kansainvälisten yhteisöjen ja

ulkomaiden antaman tunnustuksen varaan. Tällä perusteella voin siis olettaa, että englanniksi käännettyt puheet ja tiedotteet ovat valikoituneet tarkan harkinnan tuloksena. Kyse on ennen kaikkea siitä, millaista Kosovoa kosovolaiset päättäjät haluavat rakentaa ulkomaille; millaisen kuvan he haluavat maastaan antaa englanninkielisille tai ehkä oikeammin kansainväliselle yleisölle. Tämä kansainvälisyyden paine aiheuttanee myös sen, että englanninkieliset puheet ja tiedotteet edustavat sitä ”virallista” kantaa. Puheiden valossa näyttäisi nimittäin siltä, että paljon olennaisempaa kuin rakentaa Kosovon kansalaisten Kosovoa on rakentaa muun maailman silmissä tietynlaista Kosovoa. Siinä mielessä en siis osaa nähdä keskittymistä englanninkieliseen aineistoon heikkoutena vaan enemmänkin näkökulmana.

Aineiston heikkoutena voidaan sen sijaan pitää sen ajallista suppeutta: aineisto koostuu vain noin kahden vuoden puheista. Heikkoutena voidaan nähdä myös kielikysymykset. Teksti on alkuperältään albaniaa, josta se on käännetty englanniksi ja edelleen minä tutkijana olen kääntänyt sen suomeksi. Mielestäni tulkintojen mahdollisuus ja vivahteiden häviämisen riski kasvaa tällaisessa käännöstyössä. Tämä on realiteetti, joka on otettava huomioon tässä tutkimuksessa.

Vaikka ajallinen perspektiivi on lyhyt, aineisto on kuitenkin määrällisesti laaja. Uskon, että 385 puhetta tai tiedotetta on riittävä määrä johtopäätösten vetämiselle – etenkin kun tietyt, analyysissä esiin tuomani piirteet nousevat esiin toistuvasti ja jo pienissä aineistomäärissä. Vahvuutena voidaan nähdä myös aineiston lähde: Kosovon presidentin viralliset internet-sivut. Näiden sivujen on tarkoitus edustaa virallista kantaa ja niillä esiintyvän tekstin on välttämätöntä olla sellaista, että niin itse kosovolaiset kuin muu maailmakin voivat rakentaa käsityksensä Kosovosta niiden antaman tiedon varaan. Etsiessäni tutkimuskysymykseni kannalta sopivaa aineistoa kävin läpi suuren määrän erilaisia sivustoja, organisaatioita, raportteja tai tiedotteita. Edellä mainitsemani seikat; aineiston luotettavuus, edustavuus, lähestyttävyyys (englanninkielisyys) ja tarkoitushakuisuus saivat minut kuitenkin päätymään juuri tähän lähteeseen ja tekstit läpi käytyäni pidän valintaani onnistuneena. Kuten mainittua, aineisto rajaa tutkimuksen näkökulman tietynlaiseksi, mutta tämä raja on mielestäni paitsi mielenkiintoinen, myös perusteltu. Kysyessäni, minkälaisista artikulaatioista, sanankäänteistä, retorisisista valinnoista ja diskursseista kuva itsenäisestä Kosovosta rakennetaan, Kosovon virallisen johtajan retoriikan analyysi on hedelmällinen valinta.

Lopuksi aineistosta on vielä mainittava, että analysoidut tekstit eivät ole aina presidenttien suoria puheita vaan ne ovat osittain myös toimitettua tekstiä eli kerrontaa siitä, mitä president-

ti on tehnyt tai sanonut. Tämä ei mielestäni ole kuitenkaan ongelma, sillä kuten olen jo tuonut ilmi, englanniksi käännetyt suorat puheetkin ovat jonkinlaisen valintaprosessin ja toimittamisen tulosta. Ne eivät siis edusta sen objektiivisempaa aineistoa kuin selvästi toimitettu tekstikään. Toisaalta tarkempi analyysini on keskittynyt nimenomaan suoraan puheeseen, ei niinkään presidentin toimintaa selostavaan tekstiin. On kuitenkin aiheellista mainita, että analysoitava teksti koostuu kahtalaisesta materiaalista.

5 ANALYYSI

Lähtöoletuksenani aineistolle oli, että teksti olisi varsin hajutonta ja mautonta. Onhan poliittinen puhe usein varsin ”siivottua” ja asiallista. Olin varautunut kaivamaan vähääkään tunnepitoisia latauksia tekstistä jopa väkisin ja keskittymään enemmänkin erinäisten avainsanojen esiintymistiheyden ja asiayhteyden tarkkailuun. Oletukseni oli, että aineisto olisi pääosin tiukan asiallista puhetta Kosovon tilasta, saavuuksista ja tavoitteista. Varsin pian sain kuitenkin yllättyä. Yllätyin ensinnäkin siitä, miten suuri osa tekstistä on puhtaan tunnepitoista heikumointia joko Kosovon sankarillisella historialla tai uljaalla tulevaisuudella. Toiseksi yllätyin siitä, miten samankaltaista retoriikkaa kaikki kolme päämiestä käyttävät. Kolmanneksi jouduin huomaamaan, että puhe turvallisuuspolitiikasta on ymmärrettävä varsin laajasti. Puheeksi turvallisuuspolitiikasta ei voi luokitella vain puheita, joissa mainitaan ensinnäkin sana ”turvallisuus” tai ”asevoimat”, ”rauhanturvajoukot”, ”uhat” tai jokin muu perinteisesti valtion turvallisuuteen liittyväksi mielletty sana. Edes Kööpenhaminan koulukunnan listaamat viisi turvallisuuden sektoria eivät tarjonneet riittävän kattavaa välineistöä luokitteluun. Sen sijaan jouduin tulkitsemaan turvallisuus-ajatusta varsin laajasti ja suorastaan ”filosofisesti” Kööpenhaminan koulukunnan näkökulmasta: Määritellessään dualistista valtio-yhteiskuntaa, Buzan ja Weaver määrittelevät suvereenin valtion *turvaamisen kohteeksi*. Jos valtio-yhteiskunta on se, jota turvataan, valtio-yhteiskunnan turvallisuus on siis se, johon pyritään. Tällöin ideaalina näyttäytyy turvallinen valtio-yhteiskunta. Tässä kontekstissa turvallisuus ja suvereeni valtio-yhteiskunta voidaan siis nähdä synonyymeinä. Näin ollen turvallisuuspoliittiseksi puheeksi voidaan periaatteessa ymmärtää mikä tahansa valtion yhteiskunnallisia, instituutionaalisia, kansainvälisiä, ympäristöllisiä, sotilaallisia tai taloudellisia tavoitteita käsittelevä puhe, sillä nämä kaikki osa-alueet voidaan ymmärtää suvereenin valtion toimintaedellytyksiä käsitteleväksi puheeksi. Ja kun puhutaan suvereenin valtion toimintaedellytyksistä tai tavoitteista, puhutaan turvallisuudesta.

Lähtöoletukseni hylättyäni päädyin luokittelemaan aineiston seuraavasti: Ensinnäkin erottelin puheista neljä erilaista diskurssia. Niitä ovat patrioottinen, tavoitteellinen, selostava/neutraali ja kriittinen diskurssi. Näiden erottelujen alle sijoittuvat erilaiset puhetavat, osin myös aihealueet, jotka tosin saattavat myös toistua eri diskursseissa eri yhteyksissä. Neljän erilaisen diskurssin lisäksi pyrin löytämään eroja eri päämiesten puhetapojen ja käsittelemien asioiden välillä, mikä ei ollut kovin helppoa.

Eri diskurssien erittelyn lisäksi keskityin tekstin artikulaatioihin kiinnittäen (otsikon mukaisesti) erityistä huomiota suvereeniuden ja itsenäisyyden artikuloitumiseen eli siihen, minkälaisia määreitä näihin sanoihin liitetään ja minkälaisissa yhteyksissä ne mainitaan. Tässä tarkastelussa teen eron nykytilanteen ja tulevaisuuden tavoitteiden erilaiseen artikuloitumiseen. Niin ikään kiinnitän huomiota siihen, mistä aiheista ei puhuta. Lopuksi sijoitan analyysini tulokset Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemien turvallisuuden viiden eri sektorin alle. Katson, että koska Kööpenhaminan koulukunnan laaja turvallisuuskäsitys on työssäni keskeinen teoreettinen lähestymistapa, on tuloksia syytä verrata sen tekemiin luokitteluihin. Niin ikään ajatelen vertailun olevan tarpeellinen työkalu pohtiessani, miten Kosovon määritelmät itsestään ja tavoitteistaan suhteutuvat yleiseurooppalaisiin käsityksiin suvereenin valtion ihanteista. Tätä pohdin loppupäätelmissä.

5.1 Patrioottinen diskurssi

Ensimmäiseksi esittelen patrioottisen diskurssin. Nimesin puhettavan patrioottiseksi siksi, että mielestäni sana patrioottisuus kuvaa parhaiten puheissa usein toistuvaa sankarillisuutta, uhrautumista, taistelua, periaatteellisuutta ja historialla perustelua. Tällaista patrioottiseksi luokiteltavaa puhetta oli aineistossa paljon, ei ole ehkä liioiteltua sanoa, että eniten. Puhetapa nousi esiin niin muistopuheissa, onniteluissa, juhlapäivien puheissa, muiden maiden päämiehille pidetyissä puheissa kuin erinäisten tilaisuuksien avajaispuheissakin. Patrioottista puheenpartta käytettiin siis varsin herkästi. Sitä myös esiintyi kaikilla kolmella päämiehellä. Verrattaessa patrioottista diskurssia muihin diskursseihin, se näyttäytyy selostavan/neutraalin diskurssin ja kriittisen diskurssin vastakohtana, mutta limittyy usein tavoitteellisen diskurssin kanssa päällekkäin. Niinpä varsin patrioottisessa sävyssä puhuttiin usein myös muun muassa uljaasta tulevaisuudesta, tehdyistä saavutuksista, suhteista muihin maihin ja varsinkin suhteista Albaniin ja Yhdysvaltoihin.

Voimakkaimmillaan äänensävy on tietysti erinäisissä ”juhlapuheissa”, mutta merkille pantavaa on, että juhlapuhemaisuus on hyvin yleistä sellaisissakin yhteyksissä, joihin sen ei ajatteli kuuluvan. Kun puhutaan esimerkiksi Kosovon itsenäisyyden tunnustaneista valtioista, patrioottisessa diskurssissa muistetaan mainita, että Kosovo on maa, jonka ovat tunnustaneet maailman *vaikutusvaltaisimmat, kehittyneimmät* ja *voimakkaimmat* maat. NATO, josta puhutaan luonnollisesti muissakin diskursseissa, mainitaan patrioottisessa diskurssissa muun muassa ”*voimakkaimpana sotilasjärjestönä, joka on koskaan tunnettu*” Yhdysvallat taas näyttäytyy patrioottisessa diskurssissa suurena pelastajana ja periaatteellisena esikuvana.

Patrioottisessa ja tavoitteellisessa diskurssissa ruumiillistuu parhaiten koko aineiston luonne Kosovon identiteettiä rakentavana puheena. Niissä esiintyvä sävy puhuu myös voimakkaimmin koko työtäni määrittelevän, konstruktivistisen lähtöajatuksen puolesta: asiat eivät itsessään (ontologisesti) ole mitään vaan niitä jatkuvasti tuotetaan erilaisissa puheissa ja konteksteissa. Se, miten asioista puhutaan, rakentaa sitä, mitä ne ovat. Tähän tuntuvat uskovan ainakin Kosovon päämiehet. Puhumalla vaikkapa sodasta uljaana taisteluna vapauden ja kosovolaisille tärkeiden arvojen puolesta, sota näyttäytyy enemminkin voimavarana uuden rakentamiselle kuin voimavaroja ja tulevaisuuden uskoa syövnä traumana (mitä se on epäilemättä myös ollut):

”Sota auttoi kertomaan maailmalle, että idea vapaudesta ei kuole koskaan maassamme. Se auttoi kertomaan maailmalle, että vapauden puu säilyy vehreänä ikuisesti eikä koskaan kuihdu, koska se saa elinvoimansa sankariemme verestä.”⁸⁴

”Hahmot [kuten Ilir Konushevci ja Hazir Malaj]⁸⁵ joiden varassa uuden valtiomme, Kosovon tasavallan perustukset makaavat, ovat nyt tulleet kuolematommiksi, löytäneet paikkansa kansakuntamme muistoissa osana uutta historiaamme, muistona, joka saattaa välillä heikentyä, mutta joka toisaalta myös antaa voimaa rakentaa, kehittää ja suojella valtiotamme, joka on velkaa niin monille uhrauksille.”⁸⁶

Patrioottinen diskurssi tarjoaa myös eniten esimerkkejä historian tulkinnan eri mahdollisuuksista ja asioiden näyttäytymisestä erinäköisenä eri konteksteissa. Vaikka sodasta yhtäällä puhutaan uljaana vapaustaisteluna, tarvittaessa voidaan taistelutahtoa saavutetun Kosovon puolesta voimistaa myös muistuttamalla kärsityistä kauheuksista:

”Vaikka olemme kärsineet lukuisista tragedioista vuosikymmeniä jopa täydellisen tuhoutumisemme uhalla, me, Kosovon kansa, olemme aina pyrkineet naapurimaisiin suhteisiin alueellamme pitäen kiinni ajatuksestamme, että ainoastaan rauha, ymmärrys ja jokaisen ihmisen oikeus elää vapaudessa ja rakentaa omaa tulevaisuuttaan, voi taata turvallisuuden alueella. Vielä nykypäivänäkin rauha

⁸⁴ 5.3.2011 Pacolli puheessaan Adem Jasharin kaatumisen muiston 13. vuosipäivänä, kohdistettu KSF:n sotilaille

⁸⁵ Kosovon vapautusarmeijan taistelijoita.

ja ymmärrys ovat ainoita ääniä, jotka kuuluvat Kosovon tasavallassa – maassa, jonka on tunnustanut 62 muuta valtiota ja joka on päässyt mukaan tärkeisiin kansainvälisiin mekanismeihin.”⁸⁷

”Kymmenen vuotta sitten Kosovo koki kauheimman tragedian sen historiassa. -- Serbia harjoitti ennennäkemätöntä joukkomurhaa siviiliväestön keskuudessa kaikkialla Kosovossa samalla, kun serbi-poliisi ja asevoimat teurastivat suojaamattomia albaaneja joka päivä. Milosevic ja koko Belgradin hallinto rohkaisti pyromaaneja polttamaan taloja ja kouluja yksi toisensa jälkeen osoittamatta kunnioitusta myöskään kulttuurisille kohteille. Noina synkkinä päivinä serbit yrittivät avoimesti tehdä maastamme poltetun maan.”⁸⁸

Laajemmaksi esimerkiksi tästä asioiden esittämisestä harkitusti vain tietystä näkökulmasta käy myös UCK:n taistelija Adem Jashari, josta Kosovossa (ja päämiesten puheissa) on rakennettu kansallissankari ja Kosovon itsenäisyyden yksi suurimmista marttyyreista. Jokaisena itsenäisyyspäivänä katujen varsia koristavat hänen kuvansa, hänen mukaansa on nimetty Pristinan jalkapallostadion ja 5.3. vietetään kansallista juhlapäivää hänen muistokseen. Jopa Pristinan lentokenttä nimettiin 28.11.2010 Adem Jasharin lentokentäksi.

Vaikka Jasharia Kosovossa juhlietaan kiistattomasti kansallissankarina, hänen sankaruudestaan voidaan esittää toisenlaisiakin tulkintoja. Esimerkiksi Kosovon suuresti ihailema Yhdysvallat luokitteli vielä vuonna 1998 UCK:n terroristiorganisaatioksi. Riippuu siis paljon katsantokannasta, näyttäytyykö Jashari Kosovon kansan vapauttajana, valtaa himoitsevana kyläpäälikkönä tai jopa organisoidun rikollisjoukon johtajana. Kosovon päämiehillä katsantokannasta ei kuitenkaan ole epäilystäkään:

”Adem Jashari, legendaarinen Kosovon vapautusarmeijan komentaja, on tehnyt lähihistoriamme suurimman käännöksen antamalla meille vapauden hengen ja vapautta rakastavan rohkeuden; lopulta vapaan ja itsenäisen Kosovon.”⁸⁹

Myös suhde Serbiaan artikuloituu puheissa eri tavoin. Yhtäällä Serbia näyttäytyy kaiken pahan alkuna ja ainoana esteenä itsenäisen Kosovon tiellä:

⁸⁶ 12.5.2009 Sejdiun puhe Ilir Konushevcin ja Hazir Malajin muistolle omistetussa tilaisuudessa.

⁸⁷ 21.9.2009 Sejdiu Kansainvälisen rauhan päivä puheessa.

⁸⁸ 5.5.2009 Sejdiu akateemikko Fehmi Aganin murhan 10:ssä muistojuhlissa.

⁸⁹ 28.11.2010 presidentin sijainen Jakup Krasniqi Pristinan lentokentän nimeämistilaisuudesta.

”Kymmenen vuotta sitten -- maaliskuun 24.–12. kesäkuuta -- Serbia syyllistyi kaikkiin mahdollisiin rikoksiin ihmisyyttä vastaan. -- Ikävä kyllä Serbiasta ei ole toistaiseksi löytnyt yhtään edustajaa -- joka uskaltaisi pyytää anteeksi Kosovon kansalta siihen kohdistamaansa silkkaa kansanmurhaa. Vaikka anteeksipyyntö ei onnistuisi poistamaan aiheutettua tuskaa --, se antaisi uudenlaisen hengen yrityksillemme rakentaa suhteitamme kahtena itsenäisenä ja suvereenina valtiona. -- Kosovo on demokraattinen ja itsenäinen valtio ja sen pitäisi olla selvää kaikille, mukaan lukien ne, jotka kuvittelevat voivansa kääntää historian kurssin ja pysäyttää maamme etenemisen Euro-Atlanttiseen perheeseen.”⁹⁰

”Kosovon ja Serbian välisten suhteiden rakentamisessa Kosovo ei ole ollut ongelma millään tapaa. Ongelma on ollut ja on edelleen Serbia.”⁹¹

Toisaalla taas vakuutetaan haluja rakentaa hyviä suhteita Serbiaan:

”-- Demokraattinen Kosovon tasavalta, joka kuuluu kaikille sen kansalaisille, haluaa kiinnittää erityistä huomiota sen vähemmistöasukkaiden asemaan, haluaa edistää naapurimaisia suhteita kaikkiin ympäröiviin maihin ja muihin maihin alueella sekä pitää kiinni positiivisesta suhtautumistavastaan edistääkseen hyviä suhteita tulevaisuudessa myös Serbian tasavaltaan.”⁹²

Serbit myös muistetaan toivottaa tervetulleiksi asumaan multietniseen Kosvoon:

”Haluan toivottaa serbi-poliisit tervetulleiksi Kosovon poliisiin ja rohkeiden kaikkia Kosovossa asuvia serbejä osallistumaan Kosovon poliittiseen ja institutionaaliseen elämään. -- Kutsun kaikki pakolaiset palamaan koteihinsa, missä ikinä he ovatkin, sillä Kosovon tasavalta takaa heille rauhallisen elämän ja turvallisen tulevaisuuden.”⁹³

⁹⁰ 23.3.2009 Sejdiu Latif Berishan ja Agim Hajrizin muistojuhlan puheessa.

⁹¹ 24.11.2010 Jakup Krasniqi esittelee Pristinan yliopiston opiskelijoille raporttia Kosovon etenemissuunnitelmista vuonna 2010.

⁹² 26.5.2009 Sejdiun puhe islamilaisessa konferenssissa.

⁹³ 9.7.2009 Sejdiun vuosittainen puhe Kosovon parlamentille.

Toisinaan ristiriitainen suhtautuminen serbeihin artikuloituu kuitenkin hieman hämmäntävästi, aivan kuin puhuja ei itsekään tietäisi, haluaako puheessaan syyttää serbejä vai edistää neuvotteluita heidän kanssaan:

”Kosovo on astumassa uuteen vaiheeseen. Se on potkaissut käyntiin keskustelut Serbian kanssa. -- Kosovon täytyy puhua naapurin kanssa, koska Kosovo on se, joka on kärsinyt suurimmat menetykset. Serbit ovat vieneet kaiken lähtiessään. He ovat vieneet meidän rahamme ja eläkkeemme, tuhonneet ja varastaneet tehtaamme. -- Vielä kerran minä vakuutan teille herra presidentti, koko Albanian kansakunta ja Kosovon väki, että Kosovon saavutetusta statuksesta ei koskaan keskustella, sen alueesta ei koskaan keskustella eikä sen rajoista koskaan keskustella.”⁹⁴

Luokitteluperuste patrioottiselle diskurssille on ennen kaikkea äänensävy, joka on usein varsin pateettinen, alleviivaava tai jopa runollinen. Toisinaan erottelu patrioottisen ja tavoitteellisen diskurssin välillä oli kuitenkin vaikeaa, sillä myös tavoitteelliseen diskurssiin kuuluu alleviivaava sävy. Patrioottisessa diskurssissa se oli kuitenkin voimakkaampaa. Siinä myös korostui useammin historia, kun taas tavoitteellisessa diskurssissa alleviivattiin painokkaasti tulevaisuuden tavoitteita. Esitellessäni tavoitteellista diskurssia palaan vielä sen ja patriarkaalisen diskurssin yhtymäkohtiin. Patrioottisen diskurssin esittelyn lopuksi totean kuitenkin, että patrioottinen diskurssi nousi aineistosta paitsi yllättävimpänä, myös mielestäni merkittävimpänä elementtinä. Se, että presidenttien puheet ovat näin usein ja näin voimakkaasti maalailevia ja tunteisiin vetoavia, kertoo mielestäni jotain huomionarvoista Kosovon tilanteesta. Kosovo on selvästi tilassa, jossa sen identiteettiä täytyy hyvin voimakkaasti rakentaa, sillä sitä ei vielä ole. Kosovo valtiona on vielä monessa suhteessa ”tyhjä taulu”, johon yritetään maalata tietynlaista kuvaa (joskin tiettyjä tahjoja yritetään myös patrioottisella puheella peittää). Vaikka Kosovo valtiona on olemassa – se löytyy kartalta ja se on kymmenien maiden tunnustama, yhteiskuntana se on toistaiseksi olemassa lähinnä idean tasolla. Se on olemassa ennen kaikkea puheissa ja presidenttien syöttämissä mielikuvissa. Mitään sanomattakin olemassa olevaa luonnetta, varmuutta omasta asemasta tai identiteetin yhtenäisyydestä ei ole, sillä jos olisi, sitä ei tarvitsisi koko ajan näin voimakkaasti artikuloida ja korostaa.

⁹⁴ 21.3.2011 Pacolli ensimmäisellä valtiovierailulla Albaniassa tapaamassa presidentti Bamir Topia.

5.2 Tavoitteellinen diskurssi

Tavoitteelliseksi diskurssiksi olen nimennyt puheen, jossa korostuu se, mitä itsenäinen ja suvereeni Kosovo valtiona presidenttien puheiden mukaan on nyt ja haluaa olla tulevaisuudessa. Tavoitteellinen diskurssi keskittyy nykytilanteen esittämiseen myönteisessä valossa ja tulevaisuuden maalailuun vieläkin myönteisempänä. Tavoitteellisessa diskurssissa kerrotaan saavutuksista ja alleviivataan sekä muistutetaan, mitä kaikkea hyvää Kosovo on, tulee olemaan ja haluaa olla. Tavoitteellinen diskurssi on läheistä sukua patrioottiselle diskurssille, sillä senkin tavoite on voimakkaasti muovata sitä, mitä asioista ajatellaan. Siinä missä patrioottinen diskurssi artikuloi traumaattista historiaa voimavarana, tavoitteellisen diskurssin tarkoitus on vakuuttaa, rohkaista (ja uskotella), että Kosovolla menee hyvin. Tavoitteellista diskurssia voisi verrata hengenkohotukseen tai mottoihin. Puheen sävy on kannustava, mutta myös määrittelevä ja suunnitteleva:

”Kosovo on menestystarina ja tulee pysymään sellaisena. Olemme päättäneet viivyttlemättä taistella sellaisia negatiivisia ilmiötä vastaan, jotka pilaavat maamme maineen. Näin ollen tuemme taistelua korruptiota vastaan ja rohkaisemme oikeus-instituutioita taistelemaan tinkimättä mitä tahansa lainvastausta toimintaa vastaan. -- Vapaa ja itsenäinen Kosovo, joka tarjoaa rakkaan kodin koko sen kansalle sekä EU:n ja NATO:n jäsenyys oli, on ja tulee olemaan valtiomme toiminnan motto. -- Tämä on kansan ja Kosovon tasavallan visio, emmekä me pysähdy ennen kuin visio on täysin toteutunut.”⁹⁵

Tavoitteellisessa diskurssissa esimerkiksi neuvotteluja kuvataan *hedelmällisinä, antoisina, valaisevina ja merkityksellisinä* ja maista, jotka eivät ole tunnustaneet itsenäistä Kosovoa puhutaan maina, jotka eivät vielä ole tunnustaneet itsenäistä Kosovoa. Tavoitteellinen diskurssi poikkeaa neutraalista diskurssista juuri siinä, että asioita höystetään positiivisin adjektiivein ja sanakääntein.

”Uskon, että he [Qatar] seuraavat pian muita Islamilaisen konferenssin jäsenmaita ja tekevät tunnustuksen.

⁹⁵ 12.6.2010 Sejdiu vapauspäivän juhlapuheessa.

*Se oli hyvin sydämellinen tapaaminen. Uskon, että he [Malawi] ovat nyt päättäneet lopullisen menettelytavan lausuakseen tunnustuksensa ja kertovat siitä pian hyviä uutisia.”*⁹⁶

Kuten patrioottinenkin diskurssi, tavoitteellinen diskurssi voi olla varsin kuvailevaa ja jopa runollista:

*”Huolimatta joistakin esteistä, jotka nyt kuuluvat menneisyyteen, Kosovo on nyt ottamassa askeleita valoisampaan tulevaisuuteen. -- Tietenkään Kosovon ja Albanian polut eivät ole päällystettyjä bulewardeja. Esteitä ja ongelmia on edessä, mutta meillä on varmasti energiaa ja halua löytää ratkaisut ja siirtyä eteenpäin nopeammin kuin koskaan ennen historiassamme. --Tänään olemme vapaita ja hyödyntämällä vapauttamme uskon, että saavutamme korkean tason kehityksessä ja saavutamme kansalaistemme odotukset.”*⁹⁷

Ennen kaikkea sen tarkoitus on kuitenkin saada Kosovon tilanne kuulostamaan hyvältä ja toiveikkaalta kulloisenkin kuulijakunnan korvissa:

*”Maamme kansalaiset edustavat erinomaista esimerkkiä erilaisista etnisistä ja uskonnollista taustaa olevien ihmisten rinnakkainelosta ja suvaitsevaisuudesta.”*⁹⁸

*”Ystäviensä, maailman kehittyneimpien maiden tukemana, Kosovon tasavalta on joka päivä kehittymässä moderniksi ja multietniseksi kansalaistensa valtioksi. Se on sitoutunut voimakkaasti integroitumaan Euroopan Unioiniin ja NATO:on ja on pysyvässä ystävyyssuhteessa Amerikan Yhdysvaltojen ja kaikkien ystävämaiden kanssa, jotka tukevat Kosovon tasavaltaa ja sen eurooppamielisiä pyrkimyksiä.”*⁹⁹

”Kaiken tämän tekeminen on haaste, mutta Kosovo on tottunut haasteisiin ja kun katson, mitä olemme saavuttaneet yhdessä yhteisin ponnistuksin, luotan täy-

⁹⁶ 27.9.2009 Sejdiu kertoo vierailustaan Yhdysvalloissa.

⁹⁷ 6.10.2009 Sejdiun puhe tiedotustilaisuudessa, joka pidettiin Albanian pääministerin Berishan tapaamisen jälkeen Pristinassa.

⁹⁸ 19.3.2011 Pacolli onnittelee Bectasi-uskovaisia sultaani Nevrutzin vuosipäivänä.

⁹⁹ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

sin, että tulevaisuus tulee olemaan vielä parempi kuin tämä hyvä päivä, josta nautimme tänään.”¹⁰⁰

”--Kosovo on saavuttanut merkittäviä tuloksia turvallisuuden ja jälleenrakentamisen alueella. -- Tiedämme, että meillä on edessämme monia haasteita, mutta olemme päättäneet kohdata ja ratkaista ne yksi kerrallaan, jotta maamme voi jatkaa matkaansa kohti integraation Euro-Atlantiseen yhteisöön ja kohti NATOn, EU:n ja muiden kansainvälisten instituutioiden jäsenyyttä.”¹⁰¹

Tavoitteellista diskurssia voi kutsua myös markkinointipuheeksi. Kuten markkinointipuheeseen kuuluu, asioiden halutaan näyttävän paremmilta kuin ne todellisuudessa ovat. Suuresta työttömyydestä, köyhyydestä, korruptiosta ja levottomuuksista kärsivää Kosovoa kuvaillaan muun muassa näin:

”Kosovolla on nuori, kilpailukykyinen ja joustava työvoima, vapaat työmarkkinat, keskeinen sijainti Balkanilla ja modernit telekommunikaatioyhteudet. Maamme tarjoaa täysin turvallisen sijoituskohteen sijoittajille. Maamme politiikka on rauhan ja integraation politiikka.”¹⁰²

Diskurssia esiintyy niin juhlapuheissa, selostuksissa siitä, ketä on tavattu ja ketkä ovat kulloinkin Kosovon tunnustaneet, kuin myös erityisesti ulkomaailmalle kuten eri maiden suurlähettiläille, päämiehille yms. pidetyissä puheissa tai eri kansainvälisille instituutioille kuten NATOn, KFOR:in ja Maailmanpankin edustajille pidetyissä puheissa. Tavoitteellisella diskurssilla artikuloidaan useimmiten Kosovon tulevaisuutta ja tämänhetkisiä vahvuuksia, joita ovat muun muassa multietnisyys, itsenäisyys, EU-jäsenyys, NATO-jäsenyys, eurooppalaisuus, IMF, valtion nuoruus ja modernius, valtion lukuisat kehitysmahdollisuudet, ystävyys naapurimaiden kanssa, ihmisten vapaa liikkuvuus ja vapaa taloudellinen kilpailu sekä rauha ja stabiilius. Vaikka osa edellä mainituista on vasta Kosovon tavoitteita ja osa taas jo tämänhetkisiä vahvuuksia (tai sellaiseksi esitettyjä), tavoitteellisessa diskurssissa nämä rinnastuvat siksi, että näiden asioiden toistelulla kannustavassa sävyssä selvästi pyritään positiiviseen ja tavoitteelliseen suhtautumistapaan. Uskoa tulevaan luodaan artikuloimalla sekä saavutettuja että vielä saavuttamattomia tavoitteita. Toisaalta tavoitteellisuus näyttäytyy myös äänensävyn tavoitteel-

¹⁰⁰ 14.9.2009 Sejdiun puhe Kosovon ja Yhdysvaltain kahdenvälisen talousapusopimuksen allekirjoitustilaisuudessa.

¹⁰¹ 8.9.2009 Sejdiu puhe KFOR:n komentajan vaihtotilaisuudessa.

¹⁰² 6.5.2009 Sejdiun puhe Euro-Aasian taloudellisessa foorumissa.

lisuutena. Tällä puheella selvästi pyritään tietynlaisen suhtautumistavan ja vaikutelman luomiseen. Siksi kaikkea tavoitteita artikuloivaa tekstiä en siis ole luokitellut tavoitteelliseksi diskurssiksi. Siihen, mitä tavoitteet ovat, paneudun tarkemmin vasta analysoidessani, *mihin* itseenäinen Kosovo artikuloidaan eli mitä määreitä siihen liitetään. Luokitteluni perusteena olenkin pitänyt erityisesti kannustavaa äänensävyä ja tapaa puhua näistä tavoitteista. Esimerkiksi kansalaisten vapaasta liikkuvuudesta puhutaan paljon myös neutraaliin sävyyn, mutta seuraavan esimerkin olen luokitellut esimerkiksi kannustavasta puheenparresta:

”Tiedätte, että olen ehdottanut vapaan liikkuvuuden aluetta maillemme (Albania, Makedonia ja Montenegro), jotka muodostaisivat mini-Schengen-alueen Balkanille. Tämä idea on saamassa kannatusta ja päivä, jona meidän kansalaisemme voivat liikkua vapaasti maasta toiseen ilman passia, ei ole kaukana.”¹⁰³

Tavoitteellisesta diskurssista löytyy helpoiten vastaus siihen, miten Kosovo haluaa tulla artikuloiduksi. Jos lähtökohtaiseen tutkimuskysymykseeni pitäisi vastata vain yhtä diskurssia tarkastelemalla, tavoitteellinen diskurssi olisi vastaamisen kannalta hedelmällisin.

Paitsi että patriootin ja tavoitteellinen diskurssi ilmentävät selkeimmin Kosovon presidenttien tarvetta puhua Kosovosta tietyllä tavalla, tarjoavat nämä diskurssit myös mielenkiintoisen kohteen soveltaa Buzanin ja Weaverin erottelua valtioon ja yhteiskuntaan. Kuten jo heidän ajatuksiaan kappaleessa kolme esitellessäni totesin, Kosovon valtio on ollut olemassa vasta vuodesta 2008. Kuitenkin kansallista identiteettiä rakennetaan paljon pidemmän aikajakson varaan. Me-henkeä luodaan vetoamalla niin historiaan kuin tulevaisuuteen. Historiassa korostuu kosovolaisuuden sosiaalinen luonne, se, mikä on yhdistänyt varsinkin Kosovon albaaneja jo vuosikymmenten ellei vuosisatojen ajan. Weaverin määrittelemää yhteiskuntaa rakennetaan siis eritoten historian varaan. Tulevaisuudessa taas korostetaan enemmänkin Buzanin fyysiseen valtioon liittämiä elementtejä kuten kansallisia instituutioita (Kosovon turvallisuusjoukot, oikeuslaitos, perustuslaki, poliisivoimat ym.) ja suhteita kansainvälisiin instituutioihin (NATO, EU, IMF, YK). Kansallista identiteettiä rakennetaan silti myös korostamalla uutta fyysistä valtiota. Takana on albaanien traaginen historia, joka on hitsannut porukan yhteen, edessä elämä muiden maiden tunnustamassa, multietnisessä, rauhaa rakastavassa ja nykyaikaisessa valtiossa nimeltä Kosovo.

¹⁰³ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian taloudellisessa foorumissa

Esimerkiksi patrioottisen ja tavoitteellisen diskurssin imagoa rakentavasta luonteesta sopii hyvin myös vuonna 2009 julkaistu mainoskampanja ”Kosovo - The young Europeans” eli nuoret eurooppalaiset¹⁰⁴. Mainosvideossa kauniit nuoret kosovolaiset sijoittavat valtion symbolisesti Euroopan kartalle: ensin he rakentavat kukin omaa palastaan, joista yhteen sovitettuna muodostuu Kosovon maan muotoinen kappale. Kappaleeseen kiinnitetään ilmapalloja ja se kohoo taivaalle. Ilmakuvassa näytetään, kuinka kappale sijoittuu Euroopan kartalle Kosovon kohdalle. Nuoret katsovat ihailleen aikaansaannostaan. Taustalla soi musiikki, jossa todetaan muun muassa, että ”pilvet tuovat sateen, aurinko on vasta nousemassa, mutta tunnen jo haluamani elämän tulevan minulle...”

Video on tarkoitettu metaforaksi uudelle Kosovolle, mutta se toimii myös esimerkkinä siitä, että Kosovolla on tarve rakentaa imagoaan tietynlaiseksi ja että tämä imagonrakennus tapahtuu yhtä lailla yhteisen historian kuin uuden tulevaisuudenkin varaan. Video myös artikuloi hyvin sen, että ihmiset yhdessä rakentavat konkreettisen valtion (vrt. valtio-yhteiskunta) ja saavat sen nousemaan. Vaikka video ei kuulu varsinaiseen aineistooni, presidentti Sejdiu mainitsee sen yhdessä puheessaan. Hän kertoo mainoskampanjasta, että sen tarkoitus on paitsi esittää Kosovo poliittisessa kontekstissa, myös vahvistaa Kosovon taloudellista ja kulttuurista kasvua. Esimerkki kuvastaa mielestäni hyvin uuden tulevaisuuden motivointia yhteisellä ja pitkällä historialla.

*”Osallistuin julkistamistilaisuuteen ja kerroin teille, että te olette vanhan Euroopan uusia eurooppalaisia. Me olemme olennainen osa Euroopan muinaisuuksia. On olemassa pienempiä ja suurempia maita, mutta on vain yksi Kosovo, jolla on ikiaikainen historia, jota ei voida erottaa Euroopan kasvusta ja synnystä.”*¹⁰⁵

5.3 Selostava/Neutraali diskurssi

Kolmantena diskurssina erottelin puheista selostavan/neutraalin diskurssin. Sen sisällä voi esiintyä osin samoja asioita kuin tavoitteellisessakin diskurssissa. Selostavaan ja toteavaan sävyyn voidaan esimerkiksi todeta, kuinka monta valtiota on tähän mennessä tunnustanut Kosovon, minkälaisia ovat suhteet naapurimaihin, minkälaisia kehityskohteita Kosovolla vielä

¹⁰⁴ Kosovo on yksi maailman nuorimmista valtioista ja siellä on euroopan nuorin väestö keski-ikältään 25,9 vuotta. Video ja kampanjansivut löytyvät osoitteesta <http://www.kosovo-young.com>. Kampanja ja video löytyvät myös monista eri sosiaalisen median sivustoilta.

¹⁰⁵ 10.11.2009 Sejdiun puhe eurooppalaisille journalisteille, joiden kanssa keskusteltiin Kosovon kehityksestä

on tai minkälaisia suunnitelmia kansainvälisten joukkojen viipymiselle Kosovossa on. Sävy on kuitenkin erilainen kuin tavoitteellisessa diskurssissa, joka on neutraalia diskurssia huomattavasti painokkaampaa. Tavoitteellisessa tai patrioottisessa diskurssissa esimerkiksi NATOsta voidaan puhua maailman vaikutusvaltaisimpana instituutiona tai sen jäsenyydestä autuaaksi tekevänä seikkana. Neutraalissa diskurssissa voidaan yksinkertaisesti todeta, että NATO-joukkojen maassa viipymiselle ei ole asetettu takarajaa tai että sotilasliitto NATOn jäsenyys on edelleen yksi tärkeimmistä päämääristä.

Siinä missä tavoitteellista tai patrioottista diskurssia voi kuvata markkinointipuheeksi, neutraalia diskurssia voisi nimittää rehelliseksi puheeksi. Se antaa ainakin vaikutelman siitä, ettei ota kantaa esittämiinsä tosiasioihin. Toki neutraalinkin diskurssin kohdalla voidaan kysyä, mitä se jättää kertomatta – sen rehellisempänä neutraaliakaan diskurssia ei siis välttämättä voida pitää. Neutraali diskurssi ei kuitenkaan paljasta niin suoraan tarkoitusperiään eikä sikäli tarjoa kovin herkullista analyysikohdettakaan. Mutta vaikka puheenparsi itsessään ei näyttäyty kovin antoisana analysoitavana, tarkoitushakuisuutta voi etsiä siitä, missä sitä käytetään: Esimerkiksi toimittajien suoriin kysymyksiin vastataan varsin asiallisesti ja neutraalisti ilman erityisiä painotuksia. (Sen sijaan voidaan painottaa, kuinka avoimesti ja rehellisesti kysymyksiin aiotaan vastata.¹⁰⁶) Samoin voi kiinnittää huomiota siihen, mistä asioista puhutaan neutraaliin sävyyn. Huomionarvoista on, että kielteisinä näyttäytyviä asioita artikuloidaan yleensä neutraalisti, oli yhteys mikä hyvänsä. Tästä voi päätellä paitsi sen, että Kosovon presidentit kykenevät toisinaan myös neutraaliin tapaan puhua asioista, myös sen, että neutraalillakin sävyllä on oma tehtävänsä. Sillä voidaan luoda vaikutelma asioiden tosiasiallisuudesta ja avoimen rehellisestä ilmapiiristä. Negatiivisista asioista puhuttaessa neutraali sävy taas on se positiivisin vaihtoehto. Neutraali sävy antaa myös mahdollisuuden ohittaa ikävät asiat nopeammin.

Analyysi-luvun alussa mainitsin lähtöoletukseni olleen se, että suurin osa tekstistä olisi varsin neutraalia ja latauksia, tietoista imagonrakennusta tai asioiden esittämissä tietyssä valossa pitäisi kaivamalla kaivaa tekstistä. Kerroin niin ikään olleeni yllättynyt siitä, miten vähän neutraalia tekstiä aineistossa oli. Neutraali diskurssi jää tosiaanakin huomattavan pieneksi osuudeksi aineistossa, josta suurin osa on luokiteltavissa joko tavoitteelliseen tai patrioottiseen diskurssiin. Objektiivisen informatiivisen oloista puhetta sai etsimällä etsiä aineistosta. Tasapuolisuuden nimissä on kuitenkin esitettävä muutama esimerkki myös tällaisesta, ei kovin latau-

tuneesta puheesta, jossa esitettävillä asioilla vaikuttaa olevan suurempi paino kuin sillä, miten ne esitetään. Esimerkki neutraalista diskurssista on paikallaan myös sikäli, että sen ero tavoitteelliseen tai patrioottiseen diskurssiin tulee näkyväksi – perustuuhan luokitteluni kuitenkin juuri puhetapojen eroavaisuuksille.

Seuraavat esimerkit kuvastavat mielestäni neutraalia tapaa puhua samoista asioista, joista useimmiten puhutaan tavoitteellisessa diskurssissa. Näissä esimerkeissä sävy on toteava eikä tavoitteiden lausumiseen tai nykytilanteen kuvaamiseen ole liitetty kuvailevia, kannustavia, juhlallisia tai muutenkaan niiden vastaanottoa ohjaavia määreitä tai sävyjä:

”Meidän itsenäisyytemme perustuu kansainvälisen läsnäolon periaatteeseen. EULEX valvoo turvallisuutta ja lakia. Kosovon kansa ja instituutiot ovat toivottaneet EULEX:n tervetulleeksi ja haluavat jatkaa yhteistyötä sen kanssa, jotta Kosovossa saavutettaisiin toimiva oikeusjärjestelmä.”¹⁰⁷

”Meidän ensisijainen tavoitteemme on rakentaa toimiva demokratia, taloudellisesti kestävä ja multietninen valtio. Luomme uusia kuntia ja hajautamme vastuita tarkoituksenamme tuoda hallintomme lähemmäs kansalaisia. Haluamme vahvistaa alueellista integraatiota kaikkien naapureidemme kanssa ja edetä kohti Euroopan Unionia.”¹⁰⁸

”Olemme vahvasti sitoutuneet etenemään kohti Euro-Atlantisen yhteisön jäsenyyttä. EU:n ja NATO:n jäsenyys näyttäytyvät keskeisinä tulevaisuudentavoiteinamme.”¹⁰⁹

5.4 Kriittinen diskurssi

Onkin jossain määrin tulkinnanvaraista, kuinka paljon viimeiseksi nimeämäni kriittinen diskurssi eroaa neutraalista diskurssista. Kriittistä diskurssia esiintyy nimittäin hyvin vähän. Jossain määrin sitä voidaankin pitää neutraalin diskurssin alaluokkana. Kriittiseksi diskurssiksi olen luokitellut puheen, jossa ilman puolusteluja tai selittelyjä esitetään asioita, jotka ovat

¹⁰⁶ Esimerkiksi presidentti Sejdiu aloittaa tiedotustilaisuuden 10.11.2009 toteamalla eurooppalaisille journalisteille, että *”On ilo tavata teidät ja keskustella maamme kehityksestä. Teidän toiveestanne vastaan mihin tahansa kysymyksiinne.”*

¹⁰⁷ 1.11.2009 Sejdiun puhe Yhdysvaltain presidentti Clintonin vierailun seremoniassa Pristinassa.

¹⁰⁸ 6.5.2009 Sejdiun puhe Euro-Aasian taloudellisessa foorumissa.

¹⁰⁹ 6.5.2009 Sejdiun puhe Euro-Aasian taloudellisessa foorumissa.

huonosti. Näitä ovat esimerkiksi suhteet Serbiaan, mellakat Mitrovicassa¹¹⁰, maan korkeat työttömyysluvut tai valtiot, jotka eivät vielä ole suostuneet tunnustamaan itsenäistä Kosovoa.

Tällaisista asioista kuitenkin puhutaan niin harvoin, että useammin kuin kriittisessä diskurssissa, nämä asiat tulevat esiin minun luokittelussani joko neutraalissa diskurssissa (esim. vastauksissa toimittajien esittämiin kysymyksiin) tai asioissa, joista ei puhuta. Joitakin esimerkkejä epäkohtien tunnustamisesta kuitenkin löysin:

”Ei ole epäilystäkään, että monia todellisia haasteita on vielä tiellämme, varsinkin mitä tulee taloudelliseen kasvuun, Kosovon tasavallan tunnustamiseen ja pääsyymme kansainvälisiin mekanismeihin. Myös jokapäiväisen elämän alueella on monia ongelmia.”

”On totta, että työttömyys on ongelma. Noin 40 prosenttia väestöstä on työttömänä ja voitte ihmetellä, miten kommunikoimme näiden ihmisten kanssa.”

”Maamme on kohdannut ongelmia sähkön kanssa jo kymmenen vuotta. Huolimatta monista asian hyväksi tehdyistä investoinneista, meillä on edelleen ongelmia sähkön kanssa.”¹¹¹

”Olemme tietoisia myös alamäistä, jotka ovat estäneet [EU:n] jäsenyskriteerien nopeamman täyttymisen. Kosovo ei ole immuuni korruptiolle, oikeusjärjestelmän huonolle toimivuudelle ja organisoidulle rikollisuudelle. – Taloudellinen kasvu on myös haaste. – Kosovon BKT on alle 1700 euroa –, työttömyys on 40 prosenttia ja vaikuttaa eniten nuoriin ja yksityisen sektorin investoinnit vähenivät 10:llä prosentilla.”¹¹²

Verrattuna patrioottisen tai tavoitteellisen diskurssin painokkuuteen, kriittinen sävy on kuitenkin hyvin lievä, tuskin huomattava näissä esimerkeissä. Parhaimmat esimerkit painokkaan negatiivisista ilmauksista löytyvätkin Pacollin puheesta vierailulta köyhän perheen luona.

¹¹⁰ Mitrovica on noin 100 000 asukkaan kaupunki Kosovon pohjois-osassa. Kaupunkia halkoo Ibar-joki, joka jakaa sen pohjoiseen serbien asuttamaan osaan ja eteläiseen albaanien asuttamaan osaan. Viime vuosina Kosovon etniset levottomuudet ovat keskittyneet Mitrovican alueelle.

¹¹¹ 10.11.2009 Sejdiu eurooppalaisille journalisteille pitämässään tiedotustilaisuudessa.

¹¹² 1.11.2009 Sejdiun puhe Yhdysvaltain presidentti Clintonin vierailun seremoniassa Pristinassa.

”Jätän tämän perheen tuntien suurta katkeruutta heidän tilanteestaan. Olen surullinen heidän puolestaan. Sydämeni särkyy. Tulen tekemään voitavani heidän puolestaan.”

”En nosta palkkaa Kosovon budjetista vaan jaan sen näiden perheiden kesken. Se on kuitenkin liian vähän muuttaakseen tilannetta Kosovossa. Kosovon tilanne voidaan muuttaa vain totisella taistelulla ja työllä, päivin ja öin. Olemme myöhässä. Meidän täytyy kasvaa taloudellisesti ja luoda ihmisille uusia mahdollisuuksia, koska tilanne on hälyttävä. Voin kertoa teille, että tunnen itseni hyvin, hyvin vihaiseksi tänään.”¹¹³

Toivottaman tunteikas äänensävy on todellinen ihme aineistossa, jossa toivottomuudelle, asioiden surkealle tilalle tai edes rehelliselle tunnustamiselle ei ole annettu sijaa. Ne kuuluvat asioihin, joista ei puhuta.

5.5 Asiat, joista ei puhuta

Jos tietoni Kosovosta perustuisivat vain lukemieni puheiden varaan, kuvittelisin Kosovon kauniiksi, luonnonvaroiltaan rikkaaksi, moderniksi maaksi, jossa sodan jälkeen hymyssä suin yhteistyönä kansainvälisten joukkojen kanssa rakennetut talot hohtavat uutuuttaan, ihmiset nauttivat itsenäisyydestään joka päivä ja huokuvat toivoa tulevaisuutta kohtaan. Puoli vuotta Kosovossa antoi maasta kuitenkin hieman erilaisen kuvan. Nuoret eurooppalaiset maleksivat toimettomina kaduilla ja kahviloissa turhautuneina siihen, että asiat eivät ole edenneet; esimerkiksi työpaikkoja ei ole. Infrastrukturi on heikkoa, tiet ovat huonokuntoisia ja päällystämättömiä, liikenteessä pätevät viidakon lait. Sähköverkko on toimimaton, talot ovat kesken-eräisiä ja heikkolaatuisia ja koska jätehuolto ei toimi, roskat kipataan tienpientareelle. Ilmapii-ri on leimahdusherkkä, etnisten ryhmien välit ovat jännittyneitä ja tuloerot ovat valtavat. Ongelmista syytetään helposti muita. Kesäisin Kosovon kadut täyttyvät ulkomaalaista autoista, mikä ei kerro vilkkaasta turismista alueella vaan siitä, että monet ovat kokeneet elämän Kosovossa mahdottomaksi ja lähteneet etsimään onnea muualta. Entisessä kotimaassa käydään vain lomilla tervehtimässä sukulaisia. Perhekeskeisyys kyllä korostuu, mutta sen lisäksi, että se näyttäytyy voimavarana, se on myös rajoite. Nuoren koulutetun ihmisen ei ole helppoa lähteä seuraamaan omia unelmiaan, sillä huoli ja vastuu muusta perheestä sitoo kotiin ja Kosovoon.

¹¹³ 27.2.2011 Pacolli vierailee kahden köyhän perheen luona Pristinassa ja Ferizajssa. (Pacolli on ilmoittanut, että ei nosta palkkaa presidentin virasta vaan jakaa sen kymmenelle huono-osaiselle perheelle.)

Elintaso on alhainen, pieni palkka jaetaan koko suvun kesken. Vaikka varsinaista turvattu-
muutta en ainakaan maastokuosissa rynnäkkökivääri olallani kohdannut, ammattimaisten ri-
kollisjengien toiminnan tiedetään olevan Kosovossa aktiivista ja niihin sain törmätä myös
omissa tehtävissäni. Samalla korruptioepäilyt syövät paikallisen poliisin uskottavuutta.

Kun tästä näkökulmasta aloin miettiä, mistä puheissa ei mainita, voisin todeta, että maan kan-
salaisille näyttäytyvästä todellisesta tilanteesta ei puhuta. Vaikka maan korkea työttömyys
myönnettäisiinkin prosenttiluvun tasolla, puhetta siitä, mitä työttömyys oikeasti tarkoittaa
esimerkiksi nuoren työttömän itsensä ja hänen tulevaisuutensa kannalta, ei esiinny. Ylipäättä-
sä kansalaisnäkökulma puuttuu. Myöskään se, että Kosovon multietnisyyys muistetaan mainita
joka käänteessä ei sisällä sen myöntämistä, että tästä multietnisyydestä aiheutuu myös paljon
jännitteitä. Kaikkiin etnisiin kansanryhmiin ei myöskään suhtauduta yhtä innokkaasti¹¹⁴. Mie-
leen tulee esimerkiksi ashkaalit; islaminuskoinen, äärimmäisen köyhä romaniväestö, jota voisi
verrata Suomessa kalasataman romaaneihin tai Kosovon kontekstissa albaanien asemaan enti-
sessä Jugoslaviassa. Slummimaisissa oloissa elävät ashkaalit näkyivät Kosovossa lähinnä ke-
räämässä metalliromua kaatopaikoilta. Edes kansainväliset joukot eivät halunneet jakaa avus-
tuspaketteja askaaleille. Tämän kansanryhmän tulevaisuutta itsenäisessä ja multietnisessä Ko-
sovossa on vaikeaa nähdä kovin valoisana. Ne tavoitteet, joita puheissa lausutaan, tuskin kos-
kettavat ashkaaleja. Löysin halveksitusta kansanryhmästä yhden maininnan, jossa todetaan,
että näiden vähemmistöjen asema on hyvä mittari Kosovon stabiiliudelle ja edistykselle¹¹⁵.
Olen tästä täysin samaa mieltä ja siksi pidänkin yhtä, miltei sivulauseessa todettua mainintaa
tästä kansanosasta varsin riittämättömänä ottaen huomioon, että juuri multietnisyyys ja tasa-
arvoinen asema kaikille kansalaisille on Kosovon eniten lausuttuja mainoslauseita.

Vaikka tämän päivän köyhyys ja valoisamman tulevaisuuden rakennuspalikoiden puute ovat
epäilemättä osasy syy Kosovon tämänhetkisiin ongelmiin, osansa on varmasti myös hyvin trau-
maattisella lähihistorialla. Tosiasia on, että sodasta on vasta kymmenen vuotta. Haavat eivät
vielä ole arpeutuneet. Ihmiset ovat vasta toipumassa suurista menetyksistä ja etsimässä tapoja
jatkaa elämäänsä unohtumattomien traumojen kanssa. Näille traumoille ei kuitenkaan anneta
aineistossani minkäänlaista sijaa. Vaikka historian kamaluus ja verisyys myönnettäisiinkin,

¹¹⁴ Maahanmuuttoviraston Kosovoa koskevan vuoden 2010 maakatsauksen mukaan Kosovon serbi-, romani-,
ashkali- ja egyptiläinen vähemmistö kokee yhteiskunnallista syrjintää työelämässä, sosiaalipalveluiden saatavuus-
dessa, kielikysymyksissä, vapaudessa liikkua sekä muissa perusoikeuksissa. Suunnilleen kolmanneksella Koso-
von romani, ashkali ja egypti-vähemmistöillä on raportoitu puuttuvan vakituinen asuinrekisteröinti, mikä on estä-
nyt heitä saamasta takaisin omia kotejaan. (s. 7)

¹¹⁵ 9.7.2009 Sejdiun vuosittainen puhe Kosovon parlamentille 9.7.2009.

uhrauksista puhutaan voimavarana tai sitä hyödynnetään sankaruuden rakentamisen materiaalina. Missään ei sanota, että on vaikeaa päästä yli kamalista tapahtumista ja että se saattaa vie-
dä aikaa. Missään ei myöskään sanota, että vaikka tavoitteet ovat korkealla, tämänhetkinen
tilanne ei Kosovon kansalaiselle näyttäydy kovin helppona ja houkuttelevana.

Myös kaikenlaisten ristiriitaisuuksien myöntämistä vältetään. Esimerkiksi albaanien tekemiä
sotarikoksia kohtaan esitetyt epäilyt kuitataan virheellisinä.

*”Uskomme vakaasti, että UCK:n sota oli puhdas ja suunnatta vapauttamaan Kosovon kansa
brutaaleilta väkivaltaisuuksilta ja kansanmurhalta. Se oli ja säilyy yhtenä kirkkaimmista kap-
paleista Kosovon historiaa. -- Uskomme, että syytökset UCK:n jäseniä kohtaan havaitaan pe-
rättömiksi ja heidän syyttömyytensä vahvistetaan pian, kuten on tapahtunut monia kertoja ai-
kaisemmin.”*¹¹⁶

Albaanien toiminnassa ei haluta nähdä minkäänlaisia epäkohtia aivan kuten kansallissanka-
reiksi kohotettujen vapaustaistelijoidenkin toiminta halutaan nähdä vain sankaruuden näkö-
kulmasta (vrt. Esim. Adem Jashar).

Kaiken kaikkiaan voi todeta, että vaikka maassa tuntuu toistaiseksi olevan enemmän ongelmia
kuin oikeasti ja kiistattomasti hyvää, sitä ei voi puheista päätellä. Puheet keskittyvät artiku-
loimaan vain saavutuksia ja korkeita tavoitteita. Epäonnistumiselle, kehityksen pysähtymiselle
tai minkäänlaisille uhkakuville ei anneta sijaa. Asioiden tietoista esittämistapaa kuvaakin mie-
lestäni hyvin vastaus, jonka presidentti Sejdiu antaa toimittajan kysymykseen siitä, miten oi-
keuslaitosta ja poliisia kohtaan esitetyt kriittiset dokumentit voidaan nähdä spekulatioina.
(Sejdiu on aiemmin sanonut, ettei kommentoi spekulatioita eikä ole vielä nähnyt varteenotet-
tavia argumentteja oikeusjärjestelmän toimimattomuudesta.) Vastaustaan hän selittää totea-
malla, että:

*“on tärkeää luoda positiivisia realiteetteja, kulkea eteenpäin ja olla ikinä kat-
somatta Kosovoa puolityhjän lasin perspektiivistä.”*¹¹⁷

¹¹⁶ 17.3.2011 Pacolli kommentoi entisten UCK:n taistelijoiden sotarikosepäilyjä.

¹¹⁷ 25.8.2009 Sejdiu tiedotustilaisuudessa.

5.6 Itsenäisyyden ja suvereeniuuden artikuloituminen

Olen nyt esittänyt, minkälaisilla eri tavoilla Kosovosta aineistossani puhutaan. Suvereenin ja itsenäisen Kosovon artikuloitumisen tavasta olen siis käsitellyt, *miten* asioista puhutaan. Artikuloitumisen toinen puoli on kuitenkin se, minkälaisia yhteyksiä ja kytköksiä asioiden välille tekstissä rakennetaan, mihin käytetyt määreet siis kulloinkin artikuloituvat. Tämän tarkasteluun keskityn seuraavaksi.

Ensinnäkin on todettava, että Kosovon suvereeniutta ja itsenäisyyttä korostetaan miltei joka puheessa. Ei ole siis vaikeaa löytää määritelmää siitä, mitä suvereenin ja itsenäisen valtion halutaan olevan: Kosovo halutaan ennen kaikkea EU:n ja NATO:n jäseneksi. Kuten työni otsikostakin käy ilmi, tämä tavoite on Kosovon tavoitteista kirkkain, jopa ainoaksi mainittu. Työni otsikon lainaus on presidentti Sejdiulta, kun hän tapaa eurooppalaisia journalisteja 10.11.2009. Suora lainaus ”Kosovon ainoa visio on tulla Euroopan Unionin ja NATO:n jäseneksi” on otsikko tästä tapaamisesta kertovassa selostuksessa. Muissa yhteyksissä samaa asiaa artikuloidaan muun muassa näin:

”EU:n ja NATO:n jäsenyys on meidän päämäärämme. Olemme sitoutuneet kohtaamaan tarvittavat vaatimukset noustaksemme tämän haasteen yläpuolelle.”¹¹⁸

”Presidentti Sejdiu myös painotti, että Kosovon ihmisillä ja instituutioilla ei ole muuta visiota kuin edetä nopeasti ja päättäväisesti kohti kansainvälisiä instituutioita ja jonakin päivänä myös osaksi NATO:a”.¹¹⁹

”Jälleen kerran vakuutin amiraalille ja kenraalille, että Kosovon instituutiot ja kansa tukevat yhteistyötä NATO:n ja KFOR:in kanssa, koska poliittinen ja institutionaalinen integraatio NATO:oon ja Euroopan Unioniin ovat meidän päämääriämme.”¹²⁰

Toisinaan samasta tavoitteesta puhutaan myös Euro-Atlantisen yhteisön ja eurooppalaisen perheen jäsenyytenä.

¹¹⁸ Esimerkki 10.11.2009 presidentti Sejdiu vastailee eurooppalaisten journalistien kysymyksiin tiedotustilaisuudessa.

¹¹⁹ 25.8.2010 Presidentti Sejdiu Kforin komentajan kenraali Markus Bentlerin jäähyväistapaamisessa.

¹²⁰ 25.11.2010 Krasniqi tapaa amiraali Samuel J. Locklear 3:n ja Erhart Buhlerin.

”Vasta hiljattain julistettuna, mutta mielessään selvä visio täydellisestä integraatiosta Euro-Atlantiseen yhteisöön, Kosovon tasavalta on valmis kohtaamaan sille kuuluvat haasteet suvereenina valtiona.”¹²¹

”Haluan edistää ajatusta avoimesta Kosovosta, joka takaa liikkumisvapauden sen ihmisille, tavaroille ja palveluille sekä ajatusta Kosovosta, joka on täysin integroitunut suureen eurooppalaiseen perheeseen, NATO:oon ja muihin maailman organisaatioihin.”¹²²

Yhtä usein ja painokkaasti toistellaan Kosovon halua olla multietninen, rauhallinen ja niin taloudellisesti kuin sosiaalisesti stabiili valtio. Nämä asiat myös liittyvät toisiinsa. Suvereenin valtion ihanteet artikuloituvat kiinteässä suhteessa EU:n standardeihin, EU:n arvoihin ja eurooppalaisuuteen ylipäättänsä:

”Keskeisin tavoitteemme on luoda toimiva demokratia, taloudellisesti kestävä ja multietninen valtio. Maamme laillinen infrastruktuuri on täydellisesti EU-standardien mukainen ja katsomme sen olevan yksi merkittävistä kehityksen mittareista.”¹²³

[Ihmisten ja tavarain vapaa liikkuminen alueella] tehostaisi epäilemättä alueen taloudellista kasvua, mutta samalla myös antaisi vahvan todisteen siitä, että tällä osalla Eurooppaa on tahto, osaaminen ja valmius olla osa yhdistynyttä Eurooppaa sekä osa vapaata ja demokraattista maailmaa, jossa yksilönvapautta, etnisyyden kunnioittamista sekä uskonnollista ja kulttuurista moninaisuutta vaalitaan arvokkaana osana modernin sivilisaation mosaiikkia.”¹²⁴

”Itsenäisyysjulistuksesta lähtien kaikki mittarit ovat todistaneet, että Kosovo on oikealla raiteella matkalla kohti tasapainoista, kestävää ja kilpailukykyistä taloutta. Kosovon on tunnustanut 22 EU:n 27 valtiosta ja suuri enemmistö NATO:n jäsenmaista, mikä on vahva signaali näiden maiden, kuten muidenkin ystävämaiden valmiudesta vahvistaa poliittista ja taloudellista yhteistyötä valtiomme kanssa.”¹²⁵

¹²¹ 7.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa

¹²² 22.2.2011 Pacolli parlamentille pitämässään virkaanastujaispuheessa.

¹²³ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

¹²⁴ 9.7.2009 Sejdiun vuosittainen puhe Kosovon parlamentille.

¹²⁵ 7.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

”Kosovo on kiinnittänyt huomiota ja tulee kiinnittämään huomiota vähemmistöjensä asemaan (vaikka heitä on alle 10 prosenttia väestöstä) kohtelemalla heitä tasa-arvoisesti ja seuraamalla korkeimpia kansainvälisiä standardeja. Kosovo on valtio, jossa kenenkään ei tarvitse sietää toisten ylivaltaa.”¹²⁶

On selvää, että tasapainoinen talous nähdään tärkeänä ennen kaikkea toivotun EU-jäsenyyden takia. Niin ikään korruption kitkeminen koetaan tärkeäksi ensisijaisesti siksi, että korruption esiintyminen hidastaa matkaa kohti EU-jäsenyyttä.

”Olemme asettaneet nollatoleranssin korruptiolle, koska integraatio Euro-Atlantiseen yhteisöön on keskeisin tavoitteemme.”¹²⁷

Vaikka kestävän talouden tärkeydestä suvereenille valtiolle puhutaan paljon myös artikuloimatta sitä (suoraan) NATO- tai EU-jäsenyyden kannalta, asiasta ei koskaan puhuta sen paremmin yksittäisen ihmisen näkökulmasta kuin talouden heikkouden näkökulmasta. Suvereenin Kosovon taloudellinen tila artikuloidaan painokkaina muistutuksina siitä, mitä sen toivotaan olevan.

”Kosovo on sitoutunut edistämään kestävän ja kilpailukykyisen talouden kehittymistä ja uutta laillista infrastruktuuria vapaalle taloudelle. Olemme kehittämässä hyvin dynaamista yksityistä sektoria, varsinkin palveluiden tuottamisen alueella.”¹²⁸

”Hallintomme prioriteetteja ovat taloudellinen kasvu, hyvä hallinto, köyhyyden vähentäminen ja sosiaalinen stabiilius. -- Kosovo on onnistunut kattamaan kulusensa omasta budjetistaan, mutta katsomme, että kestävä budjetti vaatii talouskasvua ja kehitystä.”¹²⁹

Näissä painotuksissa esiintyy suunnitelmia ja toiveita myös vapaasta kauppa-alueesta.

¹²⁶ 7.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

¹²⁷ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

¹²⁸ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

¹²⁹ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

”Meidän täytyy nähdä itsemme taloudellisesti yhdistyneinä, suurena 7 miljoonan albaanin talousalueena. -- Tulemme muodostamaan ryhmän, joka työskentelee tästä lähtien. Uskon, että kun seuraavan kerran tapaamme, meillä on ensimmäiset tulokset laajan, rajat ylittävän talousalueen luomisesta. Alue koostuu Albaniasta ja Kosovosta ja sisältää myös Makedonian ja Montenegron.”¹³⁰

Vaikka historialla on vissi paikkansa määriteltäessä, mitä itsenäinen ja suvereeni Kosovo on, vielä enemmän Kosovosta puhutaan sen tulevaisuuden kautta. Itsenäinen ja suvereeni Kosovo artikuloidaan EU:n ja NATO:n jäsenenä, taloudeltaan tasapainoisena ja kilpailukykyisenä, rauhaa rakastavana maana, joka tarjoaa kodin kaikenlaisille etnisille ryhmille. Tällä hetkellä Kosovo ei kuitenkaan ole kuin korkeintaan multietninen ja rauhaa rakastava, mutta näihinkin määreisiin liittyy Kosovon kohdalla omat kiemuransa. Tosiasia on, että sodasta on vasta kymmenen vuotta, rauha on siis varsin uusia asia alueella. Maan pohjoisosassa tilanne on edelleen räjähdysaltis ja levoton. Multietnisyys sellaisena kuin se Kosovon haavekuviissa esitetään ei sekään aivan vastaa nykypäivän tilannetta. Monet etniset ryhmät ovat Kosovossa varsin ahtaalla¹³¹, osa taas ei ole vielääkään voinut palata Kosovoon. Serbien ja albaanien yhteiselo eikä myöskään suju aivan ilman jännitteitä. Maan tosiasiallinen tilanne ei siis artikuloidu itsenäiseen ja suvereeniin Kosovoon.

Nykyhetkestä kyllä puhutaan tähänastisten saavutusten kautta. Se, että maa on kehittynyt paljon viime vuosien aikana, artikuloituu yleensä suhteessa kansainvälisten joukkojen rooliin Kosovossa.

”--Eulexin läsnäolo ja KFOR turvallisuusmekanismina auttavat meitä kehittämään demokraattisia arvojamme ja vahvistamaan valtiomme oikeusjärjestelmää.”

”Pacolli antoi erityiskiitoksensa suuresta avusta, jonka KFOR on antanut KSF:n rakentamisessa. – Hän mainitsi myös, että KFOR:in jäsenet ovat aina olleet esimerkki kurinalaisesta ja ammattimaisesta sitoutumisesta. Siitä huolimatta

¹³⁰ 22.3.2011 Pacolli tapaa LSI-puolueen (social movement of integration) puheenjohtajan Mr. Ilir Metan Albaniassa.

¹³¹ Esimerkiksi maahanmuuttoviraston Kosovoa käsittelevässä maakatsauksessa vuodelta 2010 todetaan, että ”väkivalta ja syrjintä naisia, vammaisia ja etnisiä vähemmistöjä kohtaan on jatkunut. Kielilaki on epäjohtomukaisesti pantu toimeen eikä vuoden 2004 syrjintälakia ole pantu täytäntöön.” s.6

ta, että KFOR on sitoutunut turvallisuuskenttään, on se tehnyt myös mahtavaa työtä humanitäärisellä kentällä auttamalla Kosovon kansalaisia.”¹³²

Myös armeijan toimivuus mainitaan toisinaan.

”Kosovon turvallisuusjoukkojen ja ystäviemme tuella on turvallisuutemme tulevaisuudessa taattu. Osoitamme kiittolaisuutemme KSF:n sitoutumisesta vapaaseen ja itsenäiseen Kosovoon. Luotamme teidän ammattitaitoonne ja siihen, että tulevaisuudessa ystävämme pyytävät teitä osallistumaan useisiin kansainvälisiin rauhanturvaoperaatioihin ympäri maailmaa.”¹³³

Maan tämänhetkisinä voimavaroina pidetään myös nuorta väestöä ja rikasta maaperää.

”Ei heti tule mieleen muuta Kaakkois-Euroopan maata, jolla olisi yhtä paljon luonnonmateriaaleja, kun Kosovolla on keskittyneenä 16 000 neliömailin¹³⁴ alueelle. Kosovolla on runsaasti mineraalivaroja, ruskohiiltä ja hedelmällinen maaperä. Sillä on suosiollinen ilmasto. Kosovolla on nuori väestö, 52% on alle 27-vuotiaita. Nämä ovat resursseja mitä muilla ei ole.”¹³⁵

”Luotamme väestömme olevan voimavara taloudellisessa kasvussa, sillä 52 prosenttia väestöstämme on alle 27-vuotiaita.”¹³⁶

Tähänastisista saavutuksista muistetaan mainita myös itsenäisyyden tunnustaneet valtiot ja niiden arvovaltaisuus, hyvät suhteet EU-maihin, naapurimaihin ja Yhdysvaltoihin sekä kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n jäsenyys.

Jonkinlaisena tosiasioiden tunnustamisena näyttäytyy Kosovon ja Serbian huonoista väleistä puhuminen. Olisikin aika ihmeellistä, jos itsenäinen ja suvereeni Kosovo ei artikuloituisi millään tapaa suhteessa Serbiaan, joka kaikista maista eniten on häirinnyt Kosovon itsenäisyyttä ja suvereeniutta ja josta erona itsenäisyys mitä suuremmassa määrin mielletään. Tapoja, joilla

¹³² 1.3.2011 Pacollin tapaaminen KFOR:n komentajan, kenraali Erhart Buhlerin kanssa.

¹³³ 5.3.2011 Pacolli pitämässä puhetta Adem Jasharin 13. muistopäivänä.

¹³⁴ 16 000 neliömailia on n. 41 440 km². Kosovon pinta-ala on kuitenkin maan tilastokeskuksen mukaan 10 908 km² ja CIA World Factbook ilmoittaa pinta-alaksi 10 887 km². Kosovon koko on siis todennäköisemmin noin 10 000 km², mutta päämiehet näyttävät olevan niin optimisia puheissaan, että valtion pinta-alakin kasvaa niissä.

¹³⁵ 29.10.2009 Sejdiu Pistinan yliopiston opiskelijoille pitämässään puheessa.

¹³⁶ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

Serbia artikuloituu presidenttien puheissa, olen analysoinut jo aiemmin ja todennut, että Serbia näyttäytyy kaiken pahan alkuna, syyllisenä kaikkeen ja suurimpana esteenä Kosovon kehittymiselle. Toisaalta Kosovon peilaaminen Serbian kautta auttaa Kosovoa myös muistamaan, mitä itsenäisyys on. Seuraavissa esimerkeissä itsenäisyys ja suvereenius artikuloituvat varsin perinteisesti alueellisena koskemattomuutena ja oikeutena päättää omista päämääristä sekä edetä niitä kohti. Nämä määreet artikuloituvat kuitenkin suhteessa Serbiaan:

”Maamme kuvastaa kestävää rauhaa alueella, mutta samalla myös pitää lujasti kiinni suvereeniudestaan ja alueellisesta koskemattomuudestaan. Emme salli kansallisten intressiemme vähättelyä hetkeäkään, mutta tulemme aina vakuuttamaan suurta kiinnostustamme hyviin suhteisiin alueen muihin maihin, Serbia mukaan lukien, vaikka Serbia haluaakin pysytellä kaukana rakentavasta toiminnasta jatkamalla Kosovon kiristämistä.”¹³⁷

”Vaikka seuraamme itsenäisyysjulistusta, kohtaamme edelleen vihamielistä käytöstä Serbian suunnalta. Serbia rikkoo CEFTA-sääntöjä ja kieltäytyy hyväksymästä Kosovon tuottamia tavaroita.”¹³⁸

Kertoessani Kosovon historiasta toin esiin, miten voimakkaasti näkemykset serbien ja albaanien juurista sekä nykyisen Kosovon alueen omistusoikeudesta poikkeavat riippuen siitä, keltä asiaa kysytään. Tämä ristiriitaisuus ei kuitenkaan nouse esiin puheissa. Serbien näkemyksille ei anneta tilaa edes siinä määrin, että jossakin yhteydessä mainittaisiin historiaan liittyvistä näkemyseroista. Ottaen huomioon, että maassa asuu myös runsaasti serbejä ja että heidän ymmärtämistään ja integroitumistaan pidetään tärkeänä, olisi minun mielestäni aiheellista edes joskus mainita kansojen näkemyseroista. Puheissa artikuloituva tapa nähdä serbit esittää asian kuitenkin kiistattoman yksinkertaisesti niin, että kosovolaiset ovat kyllä yrittäneet tehdä kaikkensa, mutta serbit vain ovat päättäneet kiukutella itsestään selvistä asioista vielä senkin jälkeen, kun ovat ensin kohdelleet albaaneja vuosikausia kohtuuttomasti. Ottamatta kantaa siihen, kuka on oikeassa, jo konstruktivistisen näkökulmankin nimissä täytyy todeta, että riitoihin tarvitaan aina kahta. Syitä löytyy aina molemmista riippuen siitä, mistäpäin asioita katsellaan. Tämän myöntäminen saattaisi helpottaa yhteiseloja serbien kanssa, mikäli tähän oikeasti halutaan pyrkiä.

¹³⁷ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

¹³⁸ 6.5.2009 Sejdiu Euro-Aasian talousfoorumissa.

5.7 Puheissa tapahtunut kehitys

Kosovon kolmen päämiehen Fatmir Sejdiun, Jakub Krasniqin ja Beghjet Pacollin puheissa ei ollut havaittavissa suuria eroja. Samat teemat, artikulaatiot ja äänensävyt toistuivat kaikkien puheissa. Tekemäni jako neljään diskurssiin oli helppo pitää kaikkien kohdalla.

Ajallisesti puheet sijoittuivat suhteellisin lyhyen ajanjakson sisään. Alle kahdessa vuodessa Kosovon kehitys ei ole mennyt niin huimasti eteenpäin, että asiat joista puhutaan, olisivat merkittävästi muuttuneet. Kosovo artikuloituu kaikkien päämiesten puheissa multietnisenä, eurooppalaisena, rauhaarakastavana, nuorena valtiona, jonka tulevaisuuden tavoite on Euroopan Unionin ja NATO:n jäsenyys. Irrallisesti kommentista olisi hyvin vaikea mennä sanomaan keneen puheesta se on irrotettu. Jotakin kehitystä puheissa kuitenkin oli havaittavissa. Erityisesti verrattaessa Pacollin lausuntoja Sejdiun puheisiin, muutosta on havaittavissa.

Kaikissa puheissa nousee esiin taloudellinen kasvu ja sen tarve Kosovon hyvinvoinnin kehittämiseksi. Euroopan unionin jäsenyys nähdään avaimena taloudelliselle kehitykselle. Siinä missä Sejdiu puhuu ihmisten vapaasta liikkuvuudesta eli niin sanotusta ”mini-schengenistä”, (joka sekin nähdään yhtenä etappina EU:n jäsenyyteen), Pacollin puheissa nousee korostetusti esiin ajatus ”albaanien talousalueesta”, joka koostuisi Kosovosta, Albaniasta, Makedoniasta ja Montenegrosta. Taloudellisen yhteistyön korostumisen Pacollin puheista voi toisaalta nähdä johtuvan osiltaan myös hänen liikemiestaustastaan.

Myös suhde NATOon kehittyi puheiden aikana. NATO-jäsenyys jatkui hallitsevana läpi kaikkien puheiden, mutta mielestäni ”kiihtyi” aineiston loppua kohden. Sejdiun puheessa NATO-jäsenyys esiintyi jäsentymättömämpänä kuin Pacollilla, jonka puheissa mainittiin jo muun muassa mahdollisuus ja toive lähettää KSF:n sotilaita rauhanturvatehtäviin, jos NATO tarvitsee. Myös KSF:n sotilaiden kouluttaminen NATO-kouluissa nostetaan esille viimeisimmissä puheissa. Puheen tämänsuuntaiseen kehittymiseen voi nähdä syyksi Albanian NATO-jäsenyyden ja KSF:n kehityksen.

Jonkinlaisesta persoonallisuuserosta kielinee myös se, että Pacolli korostaa puheissaan enemmän henkilökohtaisia mielipiteitään ja tuo esiin omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Sejdiun puheet olivat mielestäni etäisempiä ja ”asiallisempia”. On makuasia, miten tällainen henkilökohtaisuus välitettävään viestiin vaikuttaa. Joillekin henkilökohtaisuus voi näyttäytyä vakuuttavuutena, toisille taas nimenomaan neutraalius ja asiapitoisuus kertovat luotettavuudesta. Itse

ajattelen, että toisinaan Pacollin suorastaan runolliset lausunnot vaikuttivat hieman korneilta ja herättivät siksi enemmän epäilyksiä kuin luottamusta.

5.8 Itsenäisen ja suvereenin Kosovon artikuloituminen Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemien turvallisuussektoreiden näkökulmasta

Viimeiseksi luokittelen aineistoni jakamalla analyysini tulokset Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemien turvallisuuden viiden eri sektorin mukaan. Pohdin siis, kuinka puheissa esiin tulleet suvereeniuden ja itsenäisyyden artikulaatiot suhteutuvat niihin painotuksiin, joita Kööpenhaminan koulukunta on turvallisuudelle antanut. Tällä pohdiskelulla pyrin osoittamaan, kuinka hyvin kosvolainen käsitys toimivan valtion turvallisuuden edellytyksistä vastaa yleisesti Euroopassa suosittua käsitystä. Kysymys on kiinnostava sikäläkin, että puheiden mukaan Kosovon valtion kehittämisen standardit ja prioriteetit ovat täysin linjassa EU-valtioiden vastaaviin. Seuraavaksi esitän kuitenkin oman arvioni siitä, kuinka hyvin näihin standardeihin yltäminen onnistuu aineistosta esiin nousseiden artikulaatioiden valossa.

Ensimmäinen turvallisuuden sektori on sotilaallisen turvallisuuden sektori. Kuten jo työni ot-sikosta käy ilmi, sotilasliitto NATOn jäsenyys on kirkkain Kosovon tavoitteista ja tämä tuodaan toistuvasti esiin. Kertaakaan en kuitenkaan ole törmännyt artikulaatioihin siitä, miksi NATO-jäsenyys koetaan niin tärkeäksi. Verrattuna esimerkiksi suomalaiseen NATO-keskusteluun, jossa jäsenyyden haittoja ja hyötyjä peilataan useimmiten suhteessa Venäjään, Kosovon päämiesten puheissa ei tällaisia perusteluja esiinny. Ei puhuta uhista, joilta NATO-jäsenyys auttaisi suojautumaan, ei sen paremmin hyödyistä, joita NATO-jäsenyys toisi. Välillä mieleen tulee, näyttäytyykö NATO-jäsenyys tavoittelemisen arvoisena vain siksi, että Kosovo haluaa tulla samanlaiseksi moderniksi ja arvovaltaiseksi valtioksi kuin muutkin NATOn jäsenmaat ovat.

Puhe sotilaallisesta turvallisuudesta on siis aika ohutta. Vaikka KSF:n kehitystä pidetään tärkeänä ja siitä myös ajoittain puhutaan, olisi liioiteltua väittää, että armeijan tärkeys mitenkään korostuisi puheissa. Enemmänkin sota, väkivalta ja sotilaskoneistot nousevat esiin puhuttaessa historiasta. Toki myös KFOR:ista ja kansainvälisten, aseistettujen joukkojen roolista maan rakentamisessa puhutaan yleensä. Kun Limnéll on muotoillut sotilaallisessa turvallisuudessa

olevan kyse ”valtiollisten väkivaltainstituutioiden toimintakyvyn varmentamisesta”¹³⁹, aineiston perusteella ei voi sanoa, että tällainen toimintakyvyn varmentaminen artikuloituisi mitenkään voimakkaasti tai perustellusti osaksi Kosovon itsenäisyyttä ja suvereeniutta.

Huomattavasti voimakkaammin suvereeni ja itsenäinen Kosovo artikuloituu poliittisen turvallisuuden kautta. Limnellin määritelmissä ”poliittinen turvallisuus koskee valtion organisatorista vakautta, hallitusjärjestelmiä ja niitä legitimoivia ideologioita.”¹⁴⁰ Aineistosta nousee esiin oman oikeuslaitoksen ja poliisivoimien tärkeys. Näiden aikaansaamista ja (toisinaan kyllä kiistanalaista) toimivuutta pidetään saavutuksena, josta muistetaan mainita. Myös valtion ensimmäisistä paikallisvaaleista puhutaan niiden alla ja tällöin korostetaan, miten merkittävää on, että ihmiset kaikista etnisistä väestöryhmistä äänestävät ja ylipäättänsä ottavat osaa maan poliittiseen toimintaan. Toisinaan puhutaan myös maan hallinnon hajauttamisesta lähemmäs kansalaisia, mikä käytännössä tarkoittaa uusien kuntien luomista ja hallinnollisen vastuun jakamisesta valtiolta kunnille. Sen sijaan esimerkiksi terveydenhuoltojärjestelmästä puhutaan hyvin vähän jos ollenkaan, vaikka ihmisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta toimivan terveydenhuollon voisi ajatella olevan aika keskeinen seikka. Terveydenhuollosta mainitaan lähinnä puhuttaessa WHO:n jäsenyysspyrkimyksestä. Tärkeämpänä kuin valtion sisäinen politiikka ja organisaatiot näyttäytyykin kansainvälisten organisaatioiden jäsenyys ja oman maan järjestelmien vastaavuus suhteessa näiden organisaation standardeihin. Esimerkiksi oikeuslaitoksesta puhuttaessa muistetaan korostaa EULEX:ia ja EU-johtoisuutta ylipäättänsä. Kärjistäen voisikin todeta, että kaikki mihin voidaan liittää sanat Eurooppa tai EU näyttäytyvät puheissa kiistattoman hyvinä ja sen kummempia perusteluita kaipaamattomina. Halu ja pyrkimys ainakin EU:n, YK:n, WHO:n jäsenyyteen artikuloituvat selvästi ja näiden jäsenyyksien uskotaan paitsi takaavan Kosovon uskottavuuden suvereenina ja itsenäisenä valtiona, myös poistavan kaikki Kosovon menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden ongelmat ja haasteet.

Poliittiseen turvallisuuteen katson kuuluvan myös muiden valtioiden tekemät itsenäisyystunnustukset. Onhan Kosovo valtio nimenomaan suhteessa muihin valtioihin. Aivan kuten sen fyysiset rajat erottavat sen muista valtioista, Kosovon itsenäisyyden tunnustukset määrittelevät sen henkistä luonnetta valtiona. Tunnustaneiden valtioiden määrästä, tunnustusten saamisesta sekä lupauksista ja toiveista saada tunnustuksia raportoidaan ja puhutaankin jatkuvasti. Suvereenius ja itsenäisyys peilautuvat siis suorassa suhteessa Kosovon tunnustaneiden valtioiden määrään. Suhteessa Serbiaan itsenäisyys artikuloituu huomattavasti harvemmin. Vaikka juuri

¹³⁹ Limnell 2009, s. 56

Serbian tunnustuksen voisi ajatella olevan se kaikkein olennaisin Kosovon itsenäisyyden sientöimisen kannalta, Serbian tunnustamattomuudesta puhutaan harvoin. Toisaalta Kosovo on julistautunut itsenäiseksi Serbian mielipiteestä huolimatta, joten siinä mielessä Serbialla ei tässä mielessä ole merkitystä. Silti voi nähdä myös, että jos Serbian tunnustukselle myönnetäisiin suurempi arvo, se heikentäisi Kosovon itsenäisyyttä.

Yhteiskunnallinen eli sosiaalinen turvallisuus on artikulaatioiltaan ehkä epämääräisin. Samalla kun kerta toisensa jälkeen toisteltavaan mantraan multietnisestä ja stabiilista Kosovosta sisältyy ajatus Kosovosta paikkana, jonka vakaa yhteiskunta takaa hyvät olot asukkailleen, hyviä elinoloja ei koskaan artikuloida konkretian tasolla. Mitä multietnisyys tarkoittaa käytännössä? Miksi se on ihanne, mitä hyötyä siitä on tavalliselle kosovolaiselle? Millaista tavallisen kosovolaisen elämä on ylipäänsä tai millaista sen haluttaisiin olevan? Mitä stabiilius tarkoittaa käytännössä, millaisena sen halutaan artikuloidun kosovolaisen kadunmiehen puheessa? Tällaisiin kysymyksiin puheissa ei vastata. Jos verrataan puheita vaikkapa tänä vaalikeväänä Suomessa käytyyn poliittiseen retoriikkaan, ero on huima. Puolueiden lupauksissa, tavoitteissa ja mainospuheissa ihmisten arkipäivän ongelmat, käytännönelämän järjestelyt ja poliittisten linjausten vaikutukset niihin kuuluivat selvästi. Puhuttiin eläkeiästä, vanhempainvapaan pituudesta, koulutuspaikoista, työttömyysturvan tasosta ja veroprosenteista. Nämä kaikki ovat konkreettisia hyvinvoinnin, elämänlaadun ja yhteiskuntajärjestelmän elementtejä, joita voidaan helposti tarkastella jokapäiväisestä elämästä tutuilla mittareilla euroina, vuosina, prosentteina tms. Kosovon yhteiskunnallinen turvallisuus artikuloi puheissa määrittelemättömien yläkäsitteiden tasolla. Periaatteessa yhteiskunnalliset arvot siis korostuivat, mutta kovin vakuuttuneeksi sosiaalisen turvallisuuden todellisesta tärkeydestä Kosovon päättäjille en tullut. En myöskään vakuuttunut siitä, että yhteiskunnallisen turvallisuuden elementit olisivat kovin selvästi artikuloituneita puhujille itselleenkin. Jos artikulaation käsitettä ajattelee sen konkreettisimmasta näkökulmasta eli ajattelee sen tarkoittavan sitä, kuinka hyvin puhujan puheesta saa selvää, puhe sosiaalisesta turvallisuudesta kuulosti Kosovon päämiesten puheissa epämääräiseltä mutinalta. Sieltä täältä saa sen verran selvää, että tietää, mistä aihealueesta puhutaan, mutta sisällöt eivät kantaudu kuulijalle. Näin ollen vaikutelmaksi yhteiskunnallisen turvallisuuden tärkeydestä jäi, että etnisten vähemmistöjen huomioiminen ja stabiili yhteiskunta artikuloi ihanteiksi siksi, että kuulostavat hienoilta ja jaloilta ihanteilta muiden korvissa.

¹⁴⁰ Limnell 2009, s. 56

Huomattavasti paremmin selvän sai taloudellista turvallisuutta koskevasta puheesta. Itsenäisen ja suvereeni Kosovo artikuloituu suorassa suhteessa talouskasvuun ja kansainvälisten sijoittajien Kosovoa kohtaan esittämään kiinnostukseen. Todetaan esimerkiksi, että talouskasvua tarvitaan, jotta voidaan turvata riittävä elintaso kaikille. Mainitaan myös, että yksityistä sektoria täytyy vahvistaa ja että korruptio täytyy saada kuriin, jotta Kosovo näyttäytyy kiinnostavana sijoituskohteena ulkomaisille yrityksille. Myös tavarantoiminnan vapaasta liikkuvuudesta ja Kosovon maaperän rikkauksista puhutaan toistuvasti. Puhe on siis konkreettista ja perusteltua. Välttämättä puhe taloudesta ei toistu yhtä usein kuin puhe esimerkiksi multietnisyydestä, mutta kun asiasta puhutaan, siitä puhutaan selvien tavoitteiden ja saavutusten tasolla.

Limnell määrittelee taloudellisessa turvallisuudessa olevan kyse ”kaupan, tuotannon ja rahoituksen suhteista valtio-yhteiskunnan taloudelliseen vakauteen -- sekä tietyn hyvinvointitason ja valtion vallan turvaavista ja ylläpitävistä taloudellisista toimista.”¹⁴¹ Juuri tällä tavalla näen talouden turvallisuuden artikuloituvan myös analysoimissani puheissa. Kestävä talous vahvistaa Kosovon itsenäisyyttä ja suvereeniutta. Kun tietty taloudellinen taso on saavutettu, kaikenlaiset kysymysmerkit Kosovon valtion yllä katoavat. Taloudellinen vakaus artikuloituu monesti myös poliittiseen turvallisuuteen, joka taas saavutetaan kansainvälisten organisaatioiden jäsenyyden kautta. Taloustavoitteet peilautuvat voimakkaasti yleiseurooppalaisesta näkökulmasta ja talouskasvun näyttäytyä tärkeänä ennen kaikkea siksi, että tietyn tason saavuttamisella voidaan saavuttaa myös esim. EU:n jäsenyys tai ainakin ”eurooppalaisen perheen” jäsenyys.

Viides Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemä sektori on ympäristöturvallisuus, josta Limnell toteaa, että: ”Ympäristöllisiä uhkatekijöitä ovat ilmastonmuutos, luonnonkatastrofit ja energiavarojen kiistanalaisuus.”¹⁴² Ympäristöturvallisuudesta ei aineistossani puhuta. Ykskantaan voisi siis todeta, että suvereeni ja itsenäinen Kosovo ei artikuloidu millään tapaa ympäristöön liittyvien uhkien tai saavutusten kautta. Tämä ei ole yllättävää sikäli, että harvalla köyhällä maalla on varaa kiinnittää huomioita ympäristöseikkoihin. Kosovo ei myöskään maantieteellisesti sijaitse sellaisella alueella, että sen täytyisi olla erityisen huolissaan esimerkiksi luonnonkatastrofien uhasta. Toisaalta ympäristöarvojen korostaminen kuuluu modernin ja eurooppalaisen valtion imagoon, mikä saattaisi houkutella myös Kosovoa ottamaan mainospuheisiinsa vihreät arvot. Näin se ei kuitenkaan ole tehnyt ja kuten olen aiemmin Kosovon jätetuholon tilaa kuvannut, olisi varsin epäuskottavaa väittää, että ympäristöarvoilla olisi mitään merkitystä Kosovossa.

¹⁴¹ Limnell 2009, s. 57

¹⁴² Limnell 2009, s. 57

6 TULOKSET JA YHTEENVETO

Tutkielmani keskeinen kysymys on, miten itsenäinen ja suvereeni Kosovo artikuloituu päämiestensä puheissa. Tutkimuskysymykseni nojaa konstruktivistiseen tieteenkäsitykseen, jossa ilmiöiden ja merkitysten nähdään olevan sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuja. Strategian ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksessa tämä näkemys tarkoittaa, että esimerkiksi valtion nähdään olevan yhtäläillä sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettu niin fyysisenä rakennelmana kuin käsitteenäkin. Konstruktivistinen lähestymistapa antoi minulle siis mahdollisuuden problematisoida valtion itsenäisyyden ja suvereeniuuden määreet ja esittää kysymyksen siitä, miten ne juuri tässä kontekstissa – Kosovon päämiesten puheissa – artikuloituvat ja määrittyvät. Vastusta tähän kysymykseen etsin erottelemalla aineistosta erilaisia puhetapoja eli diskursseja ja pohtimalla, minkälaisia määreitä itsenäiseen ja suvereeniin Kosovoon liitetään. Tutkin siis, mistä ja miten puhutaan, kun puhutaan Kosovosta.

Lähestyin tekstejä diskurssin ja artikulaation käsitteiden avulla, sillä näiden käsitteiden moninaisten ymmärtämismahdollisuuksien ja käyttötapojen kautta avautui eniten näkökulmia tekstin mahdollisimman tarkkaan analyysiin. Diskurssianalyysi ja artikulaation käsite toimivat siis analyysissäni tutkimusmetodeina. Lopuksi jaottelin analyysini tulokset Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemien turvallisuuden viiden eri sektorin mukaan saadakseni analyysilleni näkökulman myös käyttämäni konstruktivistisen turvallisuuspolitiikan tutkimuksen välineistä. Näiden lähestymistapojen ”coctaililla” pyrin saamaan tekstistä mahdollisimman kattavan vastauksen tutkimuskysymykseeni.

Koska diskurssin ja artikulaation käsitteet ovat niin moniulotteisia, katson tarpeelliseksi vielä kerran selventää, millaiseen ”järjestykseen” nämä eri tasot minun tutkimuksessani asettuivat. Näiden ulottuvuuksien kautta *artikuloituu* myös vastaukseni.

Ensimmäisenä tekstistä erottuivat erilaiset äänenpainot. Samoista asioista saatettiin puhua hyvin eri äänenävyillä, mikä sai minut päättämään erilaisten diskurssien luokitteluun. Käytetyimmäksi tavaksi puhua paljastui varsin painokas ja juhlallinen äänenävy, joka jakautui luokittelussani patrioottiseksi ja tavoitteelliseksi diskurssiksi riippuen siitä, mistä asioista puhuttiin. Patrioottisessa diskurssissa Kosovon tilanne ja ihanteet artikuloituivat sen historian ja sodan kautta, tavoitteellisessa diskurssissa taas tulevaisuuden tavoitteiden, kaikenlaisten su-

perlatiivien ja myönteisessä valossa asioita esittävien sanankäänteiden kautta. Neutraali/selostava diskurssi erottui edellisistä toteavalla sävyllään ja sillä, ettei tekstistä suoraan huonunut sen tavoite esittää asioita tietyssä valossa. Kuten neutraalia diskurssia esitellessäni totesin, neutraalikin äänensävy voi silti olla tarkoitushakuinen. Tarkoitushakuisuutta ei kuitenkaan löydy niinkään sanankäänteistä vaan esimerkiksi tarkkailemalla yhteyksiä, joissa neutraalia sävyä on käytetty tai kiinnittämällä huomiota asioihin, joista puhutaan neutraaliin sävyyn. Neljäntenä erotin erilaisista puhetavoista kriittisen diskurssin, vaikka se sävyltään usein vertaustuikin neutraaliin. Neutraalista se poikkesi kuitenkin siinä, että kriittisellä diskurssilla puhuttiin asioista, jotka ovat huonosti Kosovossa.

Perimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseen diskurssiluokittelu antoi tiedon siitä, että puhuttaessa itsenäisestä ja suvereenista Kosovosta, käytetään voimakasta retoriikkaa¹⁴³. Puheet on tarkoitettu tuottamaan tietynlaisia mielikuvia. Voimakkaimmin ja useimmiten Kosovo artikuloituu sankarillisen historiansa ja uljaan tulevaisuutensa kautta. Puheista on helppoa löytää se, millaisena Kosovo *halutaan nähtävän*, vaikka olin varautunut lukemaan paljon neutraalimpaa tekstiä ja vastaamaan enemmänkin siihen, *miltä* Kosovo puheiden valossa *näyttää*.

Tästä puheen retorisesta painokkuudesta vedin sen johtopäätöksen, että päämiesten puhuessa Kosovosta, he kokevat tarvetta esittää asiat tietyssä valossa eli vaikuttaa puheen vastaanottoon. Mitä painokkaampaa puhe on, sitä kovempaa näyttäytyy tämä tarve. Kova tarve kertoo mielestäni siitä, että Kosovon identiteetti ja myös sen fyysiseen valtioon liittyvät elementit kuten valtiolliset organisaatiot, talous, oikeusjärjestelmä ja muut toimivan yhteiskunnan edellytykset ovat vielä hyvin heikoissa kantimissa. Koska identiteettiä ei ole, sitä pitää rakentaa ja koska yhteiskunnan rakenteisiin ei voi vielä luottaa, niiden luotettavuutta täytyy vakuutella. Tavoitteellisen diskurssin runsaus paljasti myös, että hyvin pitkälti se, mihin Kosovon halutaan artikuloituvan, on vasta suunnitelmaa ja tavoitteita. Vaikka stabiilius tai multietnisyys esiintyvät toistuvasti samassa lauseessa Kosovon kanssa, ne eivät määrittele niinkään sitä, mitä Kosovo on nyt vaan enemmänkin sitä, mihin se pyrkii.

143 Oppi siitä miten asiat ilmaistaan puheen keinoin vakuuttavasti ja suostuttelevasti. Haapanen, Pirkko: Roomalaisten korkein taito - johdanto antiikin retoriikkaan. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilka (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Vastapaino, Tampere 1996.

Työni otsikossa tarkoitan artikuloitumisen käsitteellä sen laajaa merkitystä, joka koostuu sekä siitä, miten asia lausutaan (diskurssi), siitä, minkälaisessa yhteydessä asia lausutaan (mihin asia artikuloituu), että siitä, kuinka usein asia lausutaan. Diskurssien erottelun jälkeen aloin tarkastella artikulaation käsitteen avulla sitä, mihin useimmiten puheissa esiintyvät asiat artikuloituvat ja millaisina niistä puhutaan. Yksinkertaistettu versio siitä, miltä Kosovon halutaan puheiden perusteella näyttävän, kuuluu näin: Vuosisatoja yhteen hiileen puhaltaneet, sorretut mutta rohkeat ja sankarilliset albaanit ovat taistelleet itselleen maan, jonka arvoja ovat rauha, stabiilius ja multietnisyys. Kovalla hinnalla saavutettu maa näyttäytyy tällä hetkellä maana, joka on kansainvälisten joukkojen suosiollisella avustuksella saavuttanut lyhyessä ajassa paljon. Se on ”nuori eurooppalainen”, jonka kehitysmahdollisuudet ovat rajattomat. Tästä todistaa muun muassa maailman vaikutusvaltaisimpiin ja kehittyneimpiin maihin kuuluvien valtioiden antamat itsenäisyystunnustukset. Maan kyseenalaistamattomassa ja uljaassa tulevaisuudessa häämöttävät EU- ja NATO-jäsenyys, tasapainoinen talous ja sulassa sovussa keskenään elävä multietninen kansa. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi Kosovo on rakentanut yhteiskuntaansa EU- ja NATO-standardien mukaisesti.

Useimmiten itsenäisen ja suvereenin Kosovon tasavallan kanssa esiintyvät sanat stabiili, rauhallinen, multietninen, demokraattinen, EU ja NATO. Näihin sanoihin Kosovo siis haluaa tulla yhdistetyksi. Lähemmällä tarkastelulla kuitenkin huomaa, että pääosin nämä artikuloitumiskohteet ovat vielä tavoitteita. Kosovo siis haluaa artikuloitua ennen kaikkea tavoitteidensa kautta ja ainoiksi tai tärkeimmiksi tavoitteiksi mainitaan useimmiten EU:n ja NATO:n jäsenyys.

Kosovo ei artikuloitu monien merkittävien ongelmien kanssa painivana, traumaistaan vasta toipuvana valtiona, jonka historiaan ja nykyhetkeen kuuluu monia ristiriitaisuuksia. Kosovoa ei ylipäätänsä artikuloita sen epäkohtien kautta.

Koska valtion turvallisuus on suvereenin ja itsenäisen valtion ideaali, vertasin Kosovon artikuloimia määreitä Kööpenhaminan koulukunnan nimeämiin turvallisuuden eri sektoreihin. Vertailussa selvisi, että kosovolainen turvallisuuskäsitys ei artikuloitu niinkään sotilaalliseen turvallisuuteen, mutta sitäkin voimakkaammin poliittiseen ja taloudelliseen turvallisuuteen. Myös yhteiskunnallisesta turvallisuudesta puhutaan, mutta puhe jää epäselväksi, ohueksi ja epäuskottavaksi, mikä luo vaikutelman siitä, että Kosovo enemmänkin haluaa korostaa pitä-

vänsä yhteiskunnallista turvallisuutta tärkeänä kuin oikeasti pitää sitä tärkeänä. Ympäristöturvallisuutta puheissa ei mainita.

Koska minua kiinnosti myös, muuttuvatko artikulaation tavat presidenttien vaihtuessa, vertailin päämiesten puhetapoja myös keskenään. Tämä vertailu ei osoittautunut kovin hedelmälliseksi siksi, että suuria muutoksia en presidenttien puhetapojen välillä löytänyt. Samat äänenpainot ja artikulaatiot oli helppoa löytää kaikilta kolmelta aineistooni kuuluneelta puhujalta.

Vaikka tutkimusongelmaani ei suoranaisesti sisältynyt kysymystä siitä, miksi itsenäinen ja suvereeni Kosovo artikuloituu päämiestensä puheissa niin kuin artikuloituu – siis painokkain sanakääntein multietnisenä, stabiilina ja EU- sekä NATO-jäsenyyteen pyrkivänä – katson aiheelliseksi todeta, että näen artikulaatioiden pohjautuvat pitkälti presidentti Martti Ahtisaaren vuonna 2007 tekemään ehdotukseen Kosovon statuksesta. Kuten kappaleessa kaksi esitin, Ahtisaaren ehdotukseen sisältyi ”vaatimus” kaikkien väestöryhmien tasa-arvoisesta kohtelusta ja Kosovon luonteen rakentamisesta ylipäättänsä juuri erilaisten väestöryhmien elinpaikaksi. Ahtisaaren ehdotuksessa korostettiin oman oikeuslaitoksen, perustuslain ja vapaan markkinatalouden tärkeyttä sekä ulkopuolisten toimijoiden pysymistä Kosovossa avustamassa itsenäisen valtion kehitystä. Nämä kaikki korostuvat puheissa. Päämiestensä puheissa artikuloituvan Kosovon voi siis todeta olevan pitkälti Ahtisaaren ehdotuksen kaltainen. Ahtisaari ehdotuksineen nouseekin aika ajoin esiin myös puheissa, mutta siihen nähden, miten merkittävänä hänen ehdotuksensa Kosovon artikuloitulle luonteelle näyttäytyy, Ahtisaari artikuloituu itsenäiseen ja suvereeniin Kosovoon puheissa aika harvoin.

7 POHDINTAA

Jo hyvin varhaisessa vaiheessa tiesin haluavani tehdä tutkielmani Kosovosta. Minua kiinnosti nuoren valtion turvallisuuspolitiikka, koska olin itse osallistunut Kosovon rauhan turvaamiseen ja koska nuori, vasta turvallisuuspolitiikkansa rakentava valtio näyttäytyi minusta hedelmällisenä tutkimuskohteena sille, mistä aineksista turvallisuus rakentuu ja mitä turvallisuuspolitiikka itse asiassa on. Harhailin kuitenkin pitkään tietämättä, miten aihetta voisi tutkia. Vielä senkin jälkeen kun olin onnistunut muodostamaan jonkinlaisen tutkimuskysymyksen, minulle oli epäselvää, mitä voisin käyttää aineistona tutkimuksessani. Sopivan aineiston löytymistä hankaloitti paitsi kielimuuri, myös fyysinen etäisyys tutkimuskohteeseen. Olin internetin varassa ja internetlähteiden luotettavuudesta en aina voinut olla kovinkaan varma. Pitkään ajattelin, että vertailen erinäisten Kosovossa toimivien organisaatioiden Kosovon tilannetta koskevia raportteja toisiinsa. Näiden löytäminen osoittautui kuitenkin hankalaksi. Lopulta päädyin selailemaan erinäisiä Kosovon valtion virallisia sivuja ja löysin presidentin sivuilta varsin kattavan kokoelman presidenttien (tai presidentin virkaa hoitavien) puheita. Tällöin tutkimukseni löysi lopullisen kohteensa ja myös tutkimuksen näkökulma lukittui. Kohdistaisin kiinnostukseni ennen kaikkea siihen, miten Kosovosta puhutaan.

Välttämättä aivan itsestään selvänä ei näyttäydy tutkimuskysymykseni ja aineistoni sopivuus turvallisuuspolitiikan alan tutkielmalle. On helppoa ajatella, että turvallisuuspolitiikan tutkimuksen pitää kohdistua johonkin konkreettisemmin olemassa olevaan ja helpommin mitattavaan – puheethan ovat vain puheita. Kuten olen teoreettista viitekehystä esitellessäni todennut, konstruktivistinen käsitys niin turvallisuudesta, politiikasta kuin valtiostakin on kuitenkin varsin laaja ja suhteellinen. Se korostaa nimenomaan asioiden representatiivisuutta ja kohdistaa näin ollen kiinnostuksensakin representaatioiden tuottamisen tapoihin. Näin ajateltuna turvallisuuspoliittisten kysymysten esittäminen valitsemalleni aineistolle tuntui ihan perustellulta. Turvallisuuspoliittista puhetta ei ole vain puolustusministeriön leimalla merkattu materiaali eikä turvallisuuspolitiikka pukeudu aina maastokuosiin. Turvallisuus on laaja käsite, joka saa eri yhteyksissä eri merkityksiä. Suvereenin ja itsenäisen valtion ihanteita tai toimintaedellytyksiä tarkasteltaessa turvallisuus artikuloiuu mielestäni ennen kaikkea hyvinvoivan valtion korkeimmaksi tavoitteeksi. Mitä useammalta kannalta katsottuna valtio on turvallinen, sitä parempi se on valtiona. Näin ajateltuna turvallisuus näyttäytyi siis tutkielmassani valtion ideaalina. Tarkastelemalla Kosovon valtion artikulaatioita ja ihanteita saisin siis selville, minkä-

laisena valtion turvallisuus näyttäytyy Kosovon päämiehille ja minkälaisena sen haluttaisiin näyttäytyvän muille – puheiden kuulijoille.

On huomattavaa, että tutkielmani tulokset ovat vahvasti aineistonsa näköiset. Tutkimalla joitain muita tekstejä voisin päätyä hyvinkin erilaiseen lopputulokseen siitä, miten itsenäinen ja suvereeni Kosovo artikuloituu. Kuten edellä esitin, aineiston valinnalle on kuitenkin vahvat perusteet. Presidenttien puheet ovat juuri sitä materiaalia, jonka varaan ihmiset rakentavat mielikuvansa. Niitä näytetään uutisissa, niiden avulla jäsennetään maailmaa ja muodostetaan käsitys siitä, mikä milloinkin uhkaa tai mikä on turvallista. Näiden mielikuvien varassa ihmiset, joista fyysisetkin valtiot muodostuvat, elävät.

Arvioimalla puheiden uskottavuutta ja analysoimalla keinoja, joilla asiat saadaan näyttämään tietynlaisilta, tulen pohtineeksi myös, mitä politiikka itse asiassa on. Onko politiikassa aina kyse tällaisesta tietoisesta kuvanrakennuksesta? Tehdäänkö konkreettisesti asioihin vaikuttavat päätökset tällaisten mielikuvapuheiden pohjalta? Kuinka paljon yhteiskunnallinen tietoutemme, mielipiteemme tai pelkomme perustuu konkreettisiin tosiasioihin ja oikeaan kokemukseen ja kuinka paljon tällaisten puheiden varaan? Onko koko turvallisuuspoliittinen keskustelu, joka helposti mielletään nimenomaan kylmien faktojen ja konkreettisten toimien kentäksi, lopulta vain mielikuvien varassa tapahtuvaa pyörittelyä? Samoja kysymyksiä voisi esittää myös historiankirjoitukselle, jonka merkitys ja tulkinnallisuus Kosovonkin tapauksessa nousee keskeiseksi.

Näihin kysymyksiin en vielä tämän tutkielman perusteella pysty kattavasti vastaamaan. Tutkielman tulokset ohjaavat kuitenkin ajattelemaan, että on hyvä tiedostaa poliittisen puheen latautuneisuus sekä puheen ja konkreettisten asioiden välinen etäisyys. Kosovon tapauksessa tämän tietoisuuden lisääminen on tarpeellista mielestäni siksikin, että Kosovolla on niin voimakas (ja selvästi artikuloitu!) pyrkimys EU:n jäseneksi. Minun niin suomalaisena, EU:n kansalaisena kuin osana Suomen turvallisuuspoliittista organisaatiota on hyvä tietää, miten EU:n jäseneksi pyrkivän valtion turvallisuuskäsitykset suhteutuvat vaikkapa suomalaisiin käsityksiin ja miten nämä turvallisuuden artikulaatiot ovat muodostuneet – miten paljon ne kuvaavat maan todellista tilaa ja miten paljon taas sen tulevaisuuden haaveita. Sanojen Kosovo ja stabiili esiintyminen samassa lauseessa ei siis tarkoita välttämättä sitä, että Kosovon tilanne on stabiili. Ainakin tässä tapauksessa se kertoi enemmänkin Kosovon halusta olla stabiili, mikä taas arvioitaessa esimerkiksi Kosovon soveltuvuutta EU:n jäseneksi asettaa Kosovon mahdollisuudet aivan eri valoon kuin jos sanapari todella kuvaaisi valtion nykytilaa.

Tutkielmastani voinkin siis todeta, että mielestäni se tuotti relevanttia tietoa turvallisuuspolitiikasta. Valitsemani metodit toimivat aineiston erittelyssä hyvin ja aineisto vastasi tutkimuskysymykseeni monipuolisesti. Koin niin metodien kuin aineiston sopivan hyvin myös valitsemaani teoreettiseen viitekehykseen.

Mitä taas tulee mielipiteisiini tutkimuskohteestani Kosovosta, ajattelen, että vaikka päättäjien puheissa Kosovon tulevaisuus näyttäytyy NATOn ja Euroopan unioni jäsenyytenä, matka Euroopan unionin jäseneksi on pitkä ja esteitä sen varrella on paljon. Euroopan unionin maista Espanja, Kreikka, Romania, Kypros ja Slovakia eivät ole tunnustaneet Kosovon itsenäisyyttä. Ennen kuin kaikki jäsenmaat ovat tunnustaneet sen itsenäisyyden, Kosovolla ei ole asiaa laajentumisneuvotteluihin. Myös suhteet Serbiaan on ratkaistava ennen mahdollisia jäsenyysneuvotteluja. Tässä EU on kyllä toiminut suhteiden rakentamisen kannustajana, minkä voi jossain määrin nähdä kielivän EU:n myönteisestä suhtautumisesta Kosovon mahdolliseen jäsenyyteen. Lähitulevaisuudessa tämä tuskin kuitenkaan tapahtuu eikä EU:stakaan ole annettu sen suuntaisia signaaleja. Toisaalta Kosovon ja Serbian välit ovat edelleen niin tulehtuneet, että niidenkin parantumiseen kuluu aikaa – jos parantumiseen nyt ylipäättänsä edes halutaan ruveta todenteolla tähtäämään. Luulen, että niin kauan kuin Kosovo näkee kaikkien ongelmien olevan lähtöisin yksin Serbiasta ja Serbia taas pitää kiinni näkemyksestään, että Kosovo on Serbialle kuuluva maakunta, suhteiden parantamisyrityksiä ei päästä edes aloittamaan.

Luulenkin, että Kosovo nähdään ensin NATOn jäsenenä ja vasta sen jälkeen (mahdollisesti) Euroopan unionin jäsenenä. NATO-jäsenyyden puolesta puhuu Yhdysvaltojen Kosovolla antama tuki ja KSF:n kouluttaminen KFOR-joukkojen toimesta NATO-standardien mukaisesti. NATO-jäsenyyden esteenä puolestaan voidaan nähdä nämä samat maat, jotka eivät ole Kosovoa tunnustaneet. Ne kaikki ovat NATOn jäseniä Kyprosta lukuun ottamatta. Esimerkiksi Kosovon naapurimaan Makedonian liittyminen NATOon ei onnistunut, koska Kreikan onnistui estää se maita hiertäneen nimikiistan takia.

Ahtisaaren ehdotuksen mukaisesti Kosovo korostaa myös multietnisyyttään. Jos multietnisyydellä tarkoitetaan yksinkertaisesti sitä, että samalla alueella asuu ihmisiä eri kansallisuuksista, adjektiivi on pätevä kuvaamaan Kosovoa. Puheissa multietnisyys artikuloitiin kuitenkin erityisen myönteisenä ja ihanteellisenä voimavarana, mitä se ei Kosovossa toistaiseksi ole. Esimerkiksi Suomen maahanmuuttoviraston Kosovoa koskevan vuoden 2010 maakatsauksen mukaan monet etniset vähemmistöt kokevat Kosovossa vielä voimakasta syrjintää eivätkä heidän

elinolonsa ole lähelläkään päämiesten puheissa mainostettuja ”korkeimpien kansainvälisten standardien” mukaista tasoa. Pahoin pelkään, että kuluu vielä paljon aikaa ennen kuin näiden vähemmistöjen olot parantuvat ja multietnisyys todella alkaa näyttäytyä voimavarana. Luulen, että ennen sitä maan taloudellisen tilanteen täytyy parantua huomattavasti ja maan valtaväestön, albaanien asioiden täytyy myös järjestyä nykyistä paremmin. Esimerkiksi työttömyyden väheneminen, jos siihen päästään, koskettanee ennemmin valtaväestöä kuin tällä hetkellä kouluttamattomia ja osin asunnottomia etnisten vähemmistöjen edustajia. Maan hyvinvointi koskettaa tunnetusti ensin niitä, joilla menee muutenkin paremmin. Huono-osaisimmat saavat aina viimeiseksi.

Viimeisenä esitän vielä näkemykseni koskien Kosovon käsitystä modernista eurooppalaisuudesta. Kuten mainitsin, Kosovo on julkaissut jopa mainoskampanjan, jossa se korostaa olevansa ”nuorin eurooppalainen” viitaten niin valtionsa nuoreen ikään kuin väestönsäkin nuoruuteen. Mainoskampanjan luomien mielikuvien ja analysoimieni puheiden artikulaatioiden perusteella olisi helppoa uskoa ajatukseen nuoresta, innovatiivisesta ja modernista valtiosta, joka pyrkii eurooppalaiseen perheeseen kuin juuri täysi-ikäistynyt pikkusisko isoveljensä bileisiin. Bileisiin kutsuttuna isoveljen kaverina, suomalaisena, minun täytyy kuitenkin myöntää, että pikkusiskon päästäminen näihin bileisiin on ennenaikaista. Kosovossa on liian paljon sellaista, joka erottaa sen oikeasti modernista ja kilpailukykyisestä valtiosta. Elinolot eivät vielä ole sellaiset, että niitä voitaisiin rinnastaa eurooppalaisen perheen muiden jäsenvaltioiden tarjoamiin elinoloihin. Myöskään käsitykset tasa-arvosta, stabiiliudesta tai toimivasta infrastruktuurista eivät mielestäni vastaa modernia eurooppalaista tasoa vaan ovat lähempänä kehitysmaiden tasoa. Ehkä ennemmin kuin lähelläkään täysi-ikäistä pikkusiskoa, Kosovo täytyykin nähdä sen pääministerin Thaçin tavoin vielä elämänsä alkutaipaleella olevana pikkulapsena. Tällöin tietysti toivon, että niin Kosovo kuin sen Pavarësi saavat myös tulevaisuudessa näyttäytyä kauniina ja terveinä.

LÄHDELUETTELO

LÄHTEET

Kosovon Presidenttien puheet 12.9.2009–30.3.2011

<http://www.president-ksgov.net> (3.4.2011)

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Alasuutari, Pertti: *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Tampere 1993.

Burchill, Scott & Devetak, Richard & Linkletter, Andrew & Paterson, Matthew & Reus-Smith, Christian & True, Jacqui: *Theories of international relations*. Palgrave, New York 2001.

Fiske, John: *Merkkien kieli – Johdatus viestinnän tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere 1992.

Haapanen, Pirkko: Roomalaisten korkein taito - johdanto antiikin retoriikkaan. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilka (toim.): *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino, Tampere 1996.

Hall, Stuart: *Kulttuurin ja politiikan murroksia*, Vastapaino, Tampere 1992.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere 1993.

Judah, Tim: *Kosovo: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press, Oxford 2008.

Laitila, Teuvo: *Veljeys ja epäsope. Monikansallinen Jugoslavia teoriana ja käytäntönä*, TAPRI, Tampere 1997.

Laitinen, Kari: *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka, tulkintoja uusista turvallisuudesta kylmän sodan jälkeen*, Studia Politica Tamperensis No. 7, Poliitiikan tutkimuksen laitos, Tampereen yliopisto, Tampere 1999.

Lehtonen, Mikko: *Merkitysten maailma: Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*, Vastapaino, Tampere 1996.

Limnell, Jarno: *Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 29, Edit Prima Oy, Helsinki 2009

Lindroos, Kia & Soininen, Suvi (toim.) : *Politiikan nykyteoreetikoja*, Gaudeamus Helsinki University Press, Esa Print, Tampere 2008.

Lintonen Raimo: *Johdatus kansainvälisenpolitiikan tutkimukseen*, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 9, Helsinki 1996.

Malcolm, Noel: *Kosovo: A Short History*. MacMillan, Lontoo 1998.

Palonen, Kari: *Kootut retoriikat. Esimerkkejä politiikan luennasta*. Sophi, Jyväskylä 1997.

Visuri, Pekka: *Kosovon sota*. Gaudeamus, Helsinki 2000.

Wæver, Ole: Identity, communities and foreign policy. Discourse analysis as foreign policy theory. Teoksessa Hansen, Lene & Wæver, Ole (toim.): *European Integration and National Identity. The challenge of the Nordic States*. Routledge, Lontoo 2002.

Wendt, Alexander: *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press, New York 1999.

INTERNET-LÄHTEET

Kosovon viimeisimmän presidentin Behgjet Pacollin internet-sivut
<http://www.behgjetpacolli.com/> (4.4.2011)

CIA The World Factbook Kosovo maakansio
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html> (27.4.2011)

Euroopan keskuspankin internet-sivut
<http://www.ecb.int> (30.4.2011)

Euroopan turvallisuus- ja yhteisöjärjestön internet-sivut

<http://www.osce.org/kosovo> (1.3.2011)

Euroopan unionin oikeusvaltio-operaation internet-sivut

<http://www.eulex-kosovo.eu> (11.1.2011)

Euroopan unioni oikeudellinen internet-sivusto

<http://eur-lex.europa.eu/fi> (30.4.2011)

Innsbruckin yliopiston internet-sivut

<http://www.uibk.ac.at> (5.4.2011)

Kosovon parlamentin internet-sivut

<http://www.assembly-kosova.org> (25.4.2011)

Kosovon politiikan tutkimus- ja kehittämisinstituutti

<http://www.kipred.net> (5.4.2011)

Kosovon pääministerin internet-sivut

<http://www.kryeministri-ks.net> (6.4.2011)

Kosovon tilastokeskuksen internet-sivut

<http://esk.rks-gov.net/eng> (26.4.2011)

Kosovon valtion viralliset internet-sivut

<http://rks-gov.net> (26.4.2011)

Pohjois-Atlantin liiton (Naton) internet-sivut

www.nato.int (10.1.2011)

Suomen maahanmuuttoviraston internet-sivut

www.migri.fi (1.5.2011)

Suomen Kosovon suurlähetystön internet-sivut

<http://www.finlandkosovo.org> (4.4.2011)

Tampereen yliopiston kansainvälisen politiikan professorin Tuomas Forsbergin virkaanastujaisesitelmä 6.2.2008

http://www.uta.fi/laitokset/politiikka/henkilokunta/Forsberg_virkaanastujaisesitelmä.pdf
(30.4.2011)

Ulkoministeriön kehitysviestinnän internet-sivut

<http://global.finland.fi> (29.4.2011)

Ulkopoliittisen Instituutin internet-sivut

<http://www.upi-fiia.fi> (5.4.2011)

VTT Pauli Kettusen Helsingin yliopiston Valtiotieteellisen tiedekunnan Yhteiskuntahistorian laitoksen poliittisen historian professorin virkaanastujaisluento 14.5.2003

<http://www.ennenjanyt.net/3-03/kettunen.htm> (30.4.2011)

Yhdysvaltain kehitysyhteistyöviraston (USAID) internetsivut

<http://www.usaid.gov> (1.5.2011)

YK:n Kosovon erikoislähettilään toimiston internetsivut

<http://www.unosek.org/> (28.4.2011)

YK:n turvallisuusneuvostojen pöytäkirjat

<http://www.securitycouncilreport.org> (6.4.2011)

YK:n Kosovon väliaikaishallinnon (UNMIK) internetsivut

www.unmikonline.org (11.1.2011)